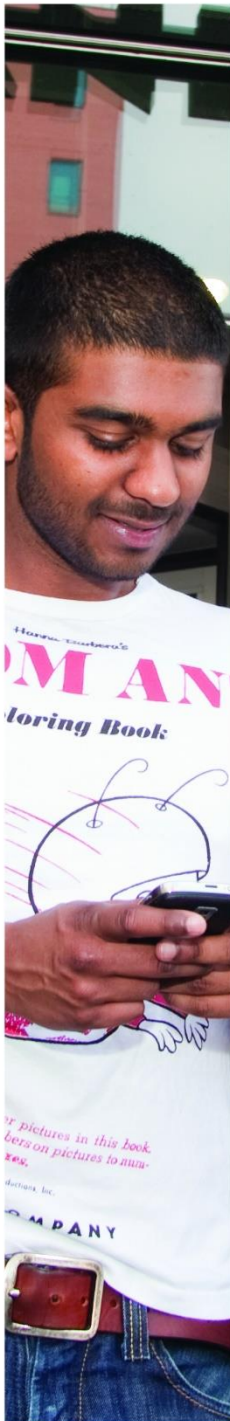


Komen en Gaan 2016

Een onderzoek naar selectieve verhuizingen in Rotterdam

Onderzoek en *Business Intelligence*



Komen en Gaan 2016

Een onderzoek naar selectieve verhuizingen in Rotterdam

Matthieu Permentier

Onderzoek en Business Intelligence (OBI)
april 2017

In opdracht van Stadsontwikkeling

© Onderzoek en Business Intelligence (OBI)

Project: 5159

Postadres:

Postbus 21323

3001 AH Rotterdam

Telefoon: (010) 267 15 00

E-mail: onderzoek@rotterdam.nl

Website: www.rotterdam.nl/onderzoek

INHOUD

	Samenvatting	5
1	Inleiding	13
2	Binnenlandse en buitenlandse migratie in Rotterdam door de tijd heen	18
3	Samenstelling van verhuiscgroepen t.o.v. zittende bevolking	37
4	Verhuismotieven	46
5	Woonomgeving	57
6	Werk- en wooncarrière	65
	Literatuur	80
	Bijlagen	81

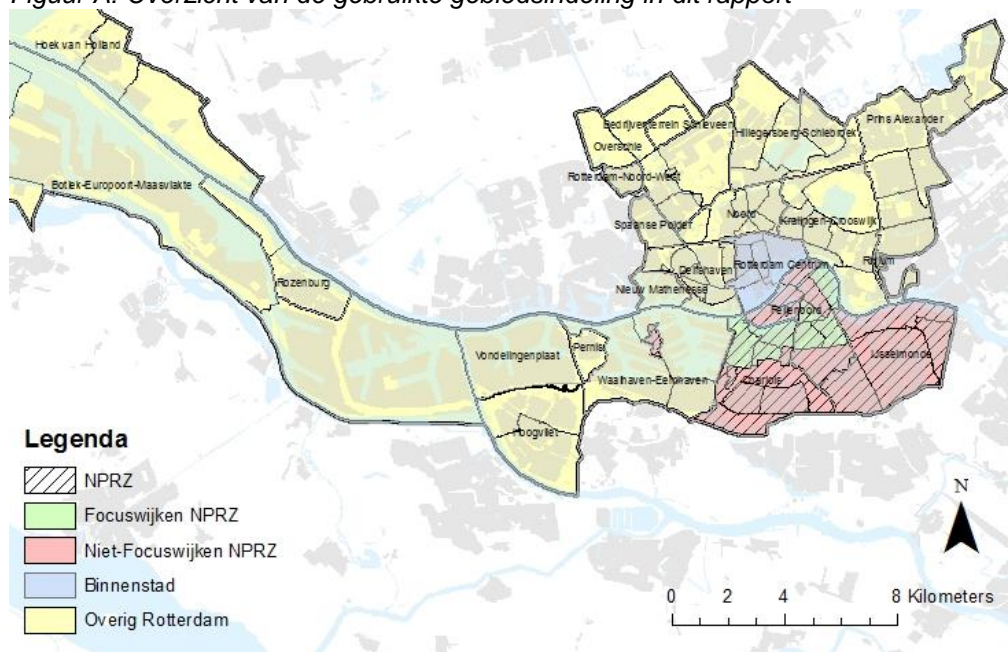
Samenvatting

Aanleiding

In de Woonvisie 2030 van de gemeente Rotterdam uit 2016 wordt optimistisch gesproken over de ontwikkelingen op het gebied van wonen in de stad Rotterdam: *"Het imago van Rotterdam als woonstad stijgt snel. De aantrekkingskracht van suburbane gemeenten neemt af en het wonen in de stad wint aan populariteit. Steeds meer Rotterdammers die carrière maken, willen graag in de stad blijven wonen; ook als zij kinderen krijgen"* (Gemeente Rotterdam, 2016, p. 13). Er wordt hier een nadrukkelijke verbinding gelegd tussen selectieve migratiestromen naar en uit de stad Rotterdam en het (sociaaleconomische) succes van de stad. De stad kan met het metafoor van de roltrap beschreven worden. Huishoudens vestigen zich in de stad op een relatief laag sociaaleconomisch niveau, om na een aantal jaar van sociale stijging de stad op een hoog economisch niveau te verlaten. Hoewel er geen harde targets gedefinieerd zijn ten aanzien van het verminderen van de uitstroom van bepaalde bevolkingsgroepen, spreekt uit het beleid wel de wens om bepaalde groepen (middenklasse gezinnen, 'young potentials') voor de stad te behouden. Zo moet voorkomen worden dat de selectiviteit van de migratie te nadelig uitwerkt voor de sociaaleconomische samenstelling van de stad.

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de verschillen in sociaaleconomische en demografische kenmerken van vestigers in en vertrekkers uit en verhuizers binnen Rotterdam, respectievelijk deelgebieden binnen Rotterdam met de nadruk op de Focuswijken en Niet-Focuswijken (beide behorende tot het NPRZ-gebied) en de Binnenstad, en van hun migratiemotieven. Met de resultaten van het onderzoek kan inzicht worden gegeven in de selectiviteit van de migratie in Rotterdam, de Focuswijken en Niet-Focuswijken en de Binnenstad (figuur A). Het gaat hierbij om de samenstelling van zowel de vertrekkers als de vestigers, uitgesplitst naar diverse achtergrondkenmerken. Verder biedt het onderzoek inzicht in het profiel en de motieven van vestigers, vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden (de "blijvers") op stedelijk niveau. Hier wordt ook ingegaan op verschillen in verhuismotieven tussen verschillende type huishoudens (naar inkomen, opleiding en aanwezigheid kinderen). Op de meeste onderwerpen wordt ook een vergelijking gemaakt voor de verschillende verhuiscategorieën in de Focuswijken, Niet-Focuswijken en de Binnenstad.

Figuur A: Overzicht van de gebruikte gebiedsindeling in dit rapport



Resultaten

Binnenlandse- en buitenlandse migratie (2000-2015)

De omvang en samenstelling van de stad verandert als gevolg van verhuizingen uit en naar de stad. In de periode 2000-2015 verhuisden jaarlijks gemiddeld bijna 60 duizend mensen van en naar de stad Rotterdam, en het betreft hier zowel binnenlandse als buitenlandse verhuizingen. De binnenlandse verhuizingen maakten in 2015 met 72% het grootste deel van alle verhuizingen uit, hoewel dit aandeel door de tijd heen iets terugloopt. Buitenlandse verhuizingen maken in 2015 28% uit van alle verhuizingen. De buitenlandse vestiging is groter dan het buitenlands vertrek, en de laatste jaren geldt ook voor binnenlandse verhuizingen dat de vestiging het vertrek overstijgt. Buitenlandse migratie heeft in de periode 2000-2015 voor een groei van gemiddeld 2500 bewoners per jaar gezorgd.

Binnenlandse migratie Rotterdam (2000-2015)

Omdat buitenlandse migratie veelal door internationale ontwikkelingen en nationale wetten wordt beïnvloed, gaat onderstaande over binnenlandse migratie. Hier heeft het gemeentelijk beleid waarschijnlijk meer invloed op.

Het verlies aan bewoners door binnenlandse migratie (vertrekoverschot) is sinds 2010 veranderd in een voorzichtige toename van de bevolking door verhuizingen (vestigingsoverschot). Dit is het gevolg van een afgenomen vertrek naar andere Nederlandse gemeenten vanuit Rotterdam en een toegenomen vestiging vanuit andere Nederlandse gemeenten naar Rotterdam. Wel is er een sprake van een vertrekoverschot naar regiogemeenten (hoewel dit sinds 2001 wel vooral afneemt). Gelijktijdig is er een vestigingsoverschot van personen uit de rest van Zuid-Holland en de rest van Nederland, mede door een stijgend aantal vestigers van deze gebieden naar Rotterdam. Naast een geografische dimensie is er ook een demografische dimensie bij het binnenlandse migratiesaldo. Gezinnen verlaten de stad en jongeren van 18-24 jaar (en de laatste jaren ook de groep van 24-29 jaar) trekken naar de stad toe. Wel neemt het vertrek van gezinnen iets af. Het sterke vertrekoverschot onder mensen zonder migratieachtergrond ('autochtone Nederlanders') is de laatste jaren veranderd in een voorzichtig vestigingsoverschot, en ook onder personen met een niet-westerse migratieachtergrond is de laatste jaren sprake van een vestigingsoverschot.

Binnen- en buitenstedelijke migratie in deelgebieden (2000-2015)

Het aantal binnenstedelijk verhuisde personen ligt in de jaren 2007-2015 lager dan in de periode 2000-2006, en deze daling is het sterkst voor verhuizingen binnen de eigen buurt. Verhuizingen vinden in veel gebieden vooral binnen het eigen gebied plaats, en anders in ieder geval op dezelfde oever van de stad. Verhuizingen naar de andere oever van de stad komen relatief weinig voor, het minst van Noord naar Zuid.

Verhuizingen van en naar het NPRZ-gebied bestaan vaker uit buitenstedelijke verhuizingen dan binnenstedelijke verhuizingen. Het buitenstedelijk migratiesaldo (verschil tussen vestigers naar Rotterdam en vertrekkers uit Rotterdam) is ook aanzienlijk groter dan het binnenstedelijk migratiesaldo. Het buitenstedelijke saldo is negatief (behalve in 2014 en 2015) en het binnenstedelijk saldo is in de helft van de jaren van de periode 2000-2015 positief (waaronder 2014 en 2015). Samengenomen betekent dit dat NPRZ de laatste twee jaren een positief migratiesaldo (binnenstedelijk en buitenstedelijk samengenomen) kent. De Focuswijken kennen een negatief migratiesaldo, vooral door binnenstedelijke verhuizingen. In de Niet-Focuswijken is het binnenstedelijk saldo juist altijd positief geweest (en sinds 2014 is ook het buitenstedelijke saldo positief).

In Overig Rotterdam (alle Rotterdamse buurten samen m.u.v. NPRZ) is het belang van *buitenstedelijke* verhuizingen eveneens groter dan die van *binnenstedelijke* verhuizingen. Het binnenstedelijke migratiesaldo is de meeste jaren (en ook de recentste jaren) negatief terwijl het buitenstedelijk saldo sinds 2007 positief is.¹ Daarmee neemt de bevolking in Overig Rotterdam door binnenstedelijke (maar eigenlijk vooral buitenstedelijke) verhuizingen sinds 2007 toe. Binnen Overig Rotterdam kent de Binnenstad meestal een negatief binnenstedelijk saldo en een positief buitenstedelijk saldo. In zeven jaren is het totale saldo positief.

In zowel NPRZ als Overig Rotterdam kennen gezinnen (0-12 jarigen en 30-39 jarigen) een negatief saldo, en 18-24 jarigen een positief saldo. Dit geldt ook voor de Focuswijken en Niet-Focuswijken binnen NPRZ en de Binnenstad. In NPRZ kennen personen met een niet-westerse migratieachtergrond de meeste jaren een positief migratiesaldo, in tegenstelling tot de groep zonder migratieachtergrond die een sterk negatief saldo kent. In Overig Rotterdam is dit beeld andersom. In de Focuswijken kennen alle groepen een negatief migratiesaldo; alleen de groep met een niet-westerse migratieachtergrond kent enkele jaren een positief buitenstedelijk saldo. In de Niet-Focuswijken kennen personen met migratieachtergrond een positiefsaldo en sinds 2011 geldt dit ook voor de groep zonder migratieachtergrond. In de Binnenstad kent de groep zonder migratieachtergrond de meeste jaren een positief saldo (vooral als gevolg van buitenstedelijke verhuizingen), de groepen met migratieachtergrond kennen de meeste jaren juist een negatief saldo (vooral als gevolg van binnenstedelijke verhuizingen).

Kenmerken van vestigers en vertrekkers Rotterdam – eerste halfjaar 2016

Van de huishoudens die zich in het eerste halfjaar van 2016 in Rotterdam gevestigd hebben, of uit Rotterdam vertrokken zijn, kan op basis van het veldwerk een beschrijving van de achtergrondkenmerken gegeven worden. Vestigers en vertrekkers wijken op verschillende onderdelen van elkaar af. Zo zijn vestigers vaker alleenstaanden, jongeren en jongvolwassenen in de leeftijd van 18-34, studenten, uitkeringsgerechtigden, huurders en behoren ze vaker tot de lage inkomensgroep. De groep vertrekkers bestaat dan meer uit (echt) paren met kinderen, personen met een leeftijd van 35-54 jaar, werkenden en behoren vaker tot de midden/hoge inkomensgroep. Verschillen op het gebied van opleiding en migratieachtergrond bestaan er nauwelijks tussen vestigers en vertrekkers. Dit beeld past vrij goed bij de stad als roltrap. Een deel van de vestigers is nog jong en staat aan het begin van de arbeidscarrière. De vertrekkers zijn veelal een paar stapjes verder in hun arbeidscarrière(en) opleidingscarrière). Bij dit verhaal moet opgemerkt worden dat de vestigers en vertrekkers niet als een homogene groep gezien moet worden. Zo zijn lang niet alle vertrekkers van middelbare leeftijd met een hoog inkomen; er zijn ook jongeren en lage inkomens die de stad verlaten, net zoals er ook hoge inkomensgroepen en ouderen de stad instromen.

Kenmerken van vestigers en vertrekkers in deelgebieden – eerste halfjaar 2016

De positie van NPRZ is anders dan die van de rest van de stad, al is het omdat de woningvoorraad in NPRZ afwijkt van de rest van Rotterdam. NPRZ kent meer sociale huurwoningen, eengezinswoningen en goedkope woningen dan de rest van Rotterdam. Het is daarom niet verrassend dat de (binnenstedelijke en buitenstedelijke) vestigers in NPRZ uit afwijken van vestigers in de rest van de stad.

Vestigers in NPRZ zijn vergeleken met vertrekkers uit NPRZ vaker alleenstaand, met een laag inkomens- en opleidingsniveau en hebben vaker een uitkering. Vertrekkers behoren vaker tot de hoogste inkomensgroep en hebben vaker een middelbaar opleidingsniveau. Vertrekkers in Overig Rotterdam zijn in vergelijking met de vestigers in Overig Rotterdam vaker gezinnen met thuiswonend(e) kind(eren) met een leeftijd van 35-54 jaar. Vestigers in NPRZ zijn in vergelijking

¹ Een negatief binnenstedelijk migratiesaldo voor NPRZ-gebied in een bepaald jaar, betekent dus automatisch een positief binnenstedelijk migratiesaldo voor Overig Rotterdam in dat jaar, en omgekeerd.

met vestigers in Overig Rotterdam vaker alleenstaanden, van middelbare leeftijd (35 t/m 54 jaar), uitkeringsgerechtigden, personen met een niet-westerse migratieachtergrond, laagopgeleiden en behoren vaak tot de lage inkomensgroep. Vestigers in Overig Rotterdam zijn vaker paren zonder kinderen, 25-34 jaar oud, hebben een hoog inkomen, inkomen uit arbeid, een hoog opleidingsniveau, en hebben geen migratieachtergrond.

Binnen de Focuswijken verschillen vestigers van vertrekkers op enkele gebieden. Zo zijn vestigers vaker alleenstaand, met een lage opleiding en met een uitkering. Vertrekkers in de Binnenstad zijn vaker paren met thuiswonend(e) kind(eren), hebben vaker een laag inkomen en zijn vaker laagopgeleid en hebben een niet-westerse migratieachtergrond. Vestigers zijn relatief vaak jongeren van 18 t/m 24 jaar, behoren relatief vaak tot de middeninkomensgroep en hebben geen migratieachtergrond.

Verhuismotieven vestigers

Huishoudens kunnen verschillende motieven hebben om te verhuizen. Voor huishoudens die zich vanuit andere Nederlandse gemeenten in Rotterdam hebben gevestigd worden redenen genoemd die te maken hebben met werk en studie (arbeids-/opleidingscarrière)(38% en 24%), huishoudensvergroting (huishoudenscarrière)(28%) en de wooncarrière (zelfstandig wonen)(20%). Tot slot wordt ook het dichterbij vrienden/familie wonen als belangrijke reden genoemd (22%).

Studie en zelfstandig gaan wonen is relatief vaak belangrijk voor lage inkomens en lager opgeleiden terwijl werkmotieven voor hoger opgeleiden en kinderloze huishoudens van belang zijn. Huishoudensvergroting is relatief belangrijk voor vestigers met een hoog inkomens- en opleidingsniveau. In de top 3 van meest genoemde verhuismotieven in de drie deelgebieden worden werk en huishoudensvergroting genoemd. Daarnaast worden in de Focuswijken en Binnenstad ook studie als belangrijke reden genoemd, en in de gebieden die tot het NPRZ behoren ook zelfstandig wonen.

De vorige woning wordt niet vaak als een van de drie belangrijkste verhuismotieven gegeven. Als er specifiek naar het belang van de vorige woning doorgevraagd wordt, geeft 46% aan dat de vorige woning een rol speelde. Hierbij gaat het onder meer om een te kleine woning en te dure woning. Huishoudens met een hoger inkomen geven in vergelijking met huishoudens met een lager inkomen vaker aan dat de woning te duur was. Huishoudens met kinderen geven dan relatief vaak aan dat de slechte toestand van de woning en de wens voor een eengezinswoning van belang was. De woning is met name onder vestigers in de Binnenstad geen belangrijke reden. In Focuswijken wordt een te kleine vorige woning vaak als reden op gegeven (vaker dan in de andere deelgebieden).

Net als bij de vorige woning, geeft ongeveer 46% van de vestigers aan dat de vorige woonomgeving van belang was bij de verhuizing. Een saaie buurt, onvoldoende voorzieningen en geen geschikt woningaanbod worden het meeste genoemd. Voor de hogere inkomens en hoger opgeleiden was de vorige woonomgeving minder vaak een belangrijke reden om te verhuizen. Laag opgeleiden waren relatief minder tevreden door de saaiheid van de vorige buurt, terwijl huishoudens met kinderen hun vorige buurt ongeschikt vonden om kinderen te laten opgroeien, vanwege de drukte van de vorige buurt en omdat de vorige buurtbewoners niet bevielen. De vorige woonomgeving is onder vestigers in de Binnenstad relatief het minst vaak een reden geweest om te verhuizen. Het niet thuis voelen in de vorige buurt wordt in de Focuswijken (25%) en Niet-Focuswijken (14%) vaak als verhuisreden genoemd. In de Binnenstad wordt een saaie vorige buurt vaak (15%) als reden genoemd.

Verhuismotieven vertrekkers

Voor huishoudens die Rotterdam verlaten hebben zijn werkredenen en huishoudensvergroting (samenwonen en/of het krijgen van een kind) de twee meest genoemde verhuismotieven. Werk wordt relatief vaak door hoog opgeleiden en kinderloze huishoudens genoemd. Huishoudensvergroting, de vorige woning en woonomgeving en de wens om Rotterdam te verlaten worden vaak door de hogere inkomensgroep en huishoudens met kinderen genoemd. Studie, zelfstandig gaan wonen en de noodzaak de woning te verlaten worden vaak genoemd door de lagere inkomensgroep en huishoudens zonder kinderen. Huishoudensvergroting en werk is voor vertrekkers in alle drie de deelgebieden een veelgenoemd verhuismotief. In de Binnenstad en Niet-Focuswijken wordt ook het zelfstandig wonen vaak genoemd, en in de Focuswijken wordt de vorige woonomgeving veel genoemd als belangrijke verhuisreden. Voor 55% van de vertrekkers was de woning een enigszins belangrijke reden om te verhuizen. Vooral voor huishoudens met een hoog inkomen en huishoudens met kinderen betrof het hier de beperkte omvang van de vorige woning, het type woning (meergezinswoning) en de afwezigheid van een eigen tuin. Vooral in de Focuswijken en de Binnenstad was de woning een belangrijke reden om te verhuizen. In de Binnenstad was de grootte van de woning een vaak genoemde vertrekreden, meer dan in de andere twee gebieden.

Bij 54% van de vertrekkers speelde de vorige woonomgeving een rol bij de verhuizing, en hier werd onveiligheid in de buurt, het opgroeklimaat voor kinderen en het ontbreken van een geschikt woningaanbod in de buurt het meest genoemd. Deze zaken werden relatief vaak door huishoudens met een hoog inkomen en huishoudens met kinderen genoemd. De stad Rotterdam was voor 44% een reden om te verhuizen en het meest genoemd is dat men in Rotterdam geen geschikte woning kon vinden. De drukte en ongeschikte buurt om kinderen op te laten groeien zijn veel genoemde motieven in de Focuswijken en de Binnenstad. Opvallend is in de Focuswijken het hoge aandeel dat de onveilige situatie in de buurt als verhuisreden noemt (32%, tegen 19% in de Niet-Focuswijken en 8% in de Binnenstad).

Verhuismotieven binnenstedelijke verhuisden (de “blijvers”)

Huishoudens die binnen Rotterdam zijn verhuisd noemen huishoudensvergroting, zelfstandig gaan wonen en de vorige woning als de belangrijkste verhuismotieven. Verder wordt ten opzichte van de andere verhuisgroepen vaker een financieel motief en gezondheidsmotief en het gedwongen woning verlaten en de vorige woonbuurt gegeven. Het belang van werk als verhuismotief is voor deze groep veel kleiner dan voor vestigers en vertrekkers. Huishoudens met een laag inkomen en huishoudens zonder kinderen noemen hier relatief vaak studie en zelfstandig wonen als verhuismotieven. Huishoudens met een hoog inkomen noemen relatief vaak huishoudensvergroting en de vorige woonbuurt als verhuismotief. De woonomgeving als verhuismotief wordt vaak door huishoudens met kinderen genoemd.

Verhuizingen binnen het eigen deelgebied vinden onder meer plaats vanwege huishoudensvergroting: vooral in de Binnenstad wordt dit motief vaak door respondenten genoemd (39%). Daarnaast wordt in de Binnenstad en de Niet-Focuswijken het zelfstandig gaan wonen vaak genoemd. In alle deelgebieden worden financiële motieven door 20% van de respondenten genoemd.

De woning wordt, veel meer dan bij de andere verhuisgroepen, als belangrijke verhuisreden genoemd. De grootte van de woning, de prijs en slechte toestand van de woning zijn hier veelgenoemde redenen en bij deze laatste twee wijken de binnenstedelijke verhuisden af van de andere twee verhuisgroepen (de vestigers en de vertrekkers). Huishoudens met een hoog inkomen, hoge opleiding en huishoudens met kinderen geven relatief vaak de grootte en het type van de vorige woning en de afwezigheid van een tuin als verhuismotief. De woning was met name voor verhuisden binnen de Focuswijken een belangrijke reden om te verhuizen, en veel minder voor verhuisden binnen de Binnenstad. De slechte toestand en de grootte van de woning

wordt hier vaak genoemd. Deze laatste reden wordt ook in de twee andere deelgebieden frequent genoemd.

De vorige woonomgeving was voor 53% van de binnenstedelijke verhuisden een verhuismotief en meest genoemd zijn hier de onveiligheid in de buurt, het ontbreken van een geschikt woningaanbod in de buurt en het niet thuis voelen in de buurt. Alleen dit laatste motief verschilt naar inkomen en gezinssamenstelling. Huishoudens met een hoog inkomen en met kinderen geven vaak aan, ten opzichte van andere huishoudens, dat mensen in de buurt niet bevielen en dat de buurt ongeschikt was om kinderen te laten opgroeien. In de Binnenstad was de woonomgeving het minst vaak een reden om te verhuizen. Als de woonomgeving in de Binnenstad als reden opgegeven wordt dan heeft dat met drukte en sfeer te maken. In de Focuswijken wordt het niet thuis voelen in de buurt en drukte in de wijk het meest genoemd en in de Niet-Focuswijken springt geen enkel motief van de woonomgeving er sterk uit.

Gezochte woonomgeving

Ongeveer 70% van de huishoudens heeft naar een specifieke woonomgeving gezocht, waarbij dit in sterkere mate geldt voor de vestigers en de binnenstedelijke verhuisden dan de vertrekkers. Huishoudens met een hoog inkomen, met een hoge opleiding en huishoudens met kinderen zijn vaker op zoek naar een specifieke woonomgeving dan andere huishoudens. Vestigers en binnenstedelijke verhuisden laten een veel sterkere oriëntatie op de grote stad (en grootstedelijke woonmilieus) zien dan de vertrekkersgroep. De vertrekkers zijn gericht op kleinere steden en de daar aanwezige minder stedelijk woonmilieus. Huishoudens met kinderen zijn minder op centrum-stedelijke gebieden gericht en meer op de rustige stadswijken, en voor vertrekkers met kinderen geldt dat ze vooral in een kleiner gemeenten hebben gezocht naar een woning. Vertrekkers met een hoger inkomen zijn vaker gericht geweest op de rustige woonmilieus buiten de grote stad. Hoog opgeleide vestigers en binnenstedelijke verhuisden zijn meer dan ander opleidingsgroepen op het centrum-stedelijke woonmilieus gericht geweest.

In de Binnenstad zijn de verhuiscgroepen veel meer specifiek naar een woonomgeving op zoek geweest dan in de andere gebieden, en dit was voor de vestigers en verhuisden binnen het gebied het centrum van een grote stad. In de Focuswijken en Niet-Focuswijken zijn de verhuiscgroepen minder naar een specifieke woonomgeving op zoek geweest. Hier zocht men vaak naar een wijk binnen de grote stad, waarbij vestigers meer op het centrum van een grote stad of een levendige wijk bij het centrum gericht waren dan de andere verhuiscgroepen.

Waar heeft men gezocht en waarom?

Huishoudens die zich in Rotterdam gevestigd hebben of binnen Rotterdam zijn verhuisd hebben veel meer binnen Rotterdam naar een woning gezocht dan de vertrekkers. Ze kiezen voor Rotterdam om dat men het een fijne stad vindt, men in de grote stad wil wonen en vanwege hun sociale netwerk. De vertrekkersgroep heeft aanmerkelijk vaker buiten de regio Rotterdam gezocht. De vertrekkers met een hoger inkomen hebben relatief vaker dan de lage inkomens in de regiogemeenten naar een woning gezocht. Huishoudens met kinderen zochten vaak in de omgeving van de vorige woning, maar dit geldt niet voor de verhuizers binnen Rotterdam. Daar zocht men juist vaak in regiogemeenten in Rijnmond. De reden voor vertrekkers die binnen Rotterdam gezocht hebben om te verhuizen, hebben te maken met de betaalbaarheid van woningen en het ontbreken van een geschikt aanbod in de buurt waarin men wilde wonen. Verhuisden binnen de Focuswijken zijn meer op de eigen buurt georiënteerd dan vestigers en vertrekkers, en hetzelfde zien we in de andere deelgebieden. Vertrekkers zijn meer dan de andere verhuiscgroepen gericht op de gemeenten in Rijnmond en daarbuiten, dan verhuisden binnen hun eigen gebied en vestigers en dit geldt voor alle drie de deelgebieden.

Werk

Vestigers in Rotterdam geven het vaakst aan (mede) vanwege werk verhuisd te zijn, en dit percentage ligt lager onder vertrekkers (28%) en binnenstedelijke verhuisden (15%). Ook studie wordt onder vestigers relatief vaak genoemd. Vooral huishoudens met een hoge opleiding en zonder kinderen zijn vanwege werk verhuisd. De meerderheid van alle verhuiscgroepen vindt (in gelijke mate) dat Rotterdam voldoende carrièremogelijkheden biedt en dat er voldoende banen binnen redelijke reisafstand bereikbaar zijn. Huishoudens met een hoger inkomensniveau oordelen positiever over carrièremogelijkheden en bereikbaarheid dan huishoudens met een lager inkomensniveau. De groep hoogopgeleiden is relatief positief over de bereikbaarheid van banen. In de Binnenstad zijn de verhuiscgroepen het meest positief over de carrièremogelijkheden en de bereikbaarheid van voldoende banen. Huishoudens die binnen Rotterdam verhuisd zijn hebben vaker dan vestigende huishoudens ten minste één iemand die in Rotterdam werkt, terwijl bij de vestigers vaker mensen buiten Rotterdam werken. Huishoudens met een midden en hoog inkomen en hoog opgeleide huishoudens zijn relatief vaker werkzaam in Rotterdam dan de andere huishoudens, ongeacht de verhuiscgroep. Van degenen die binnen Rotterdam werken, maken vestigers vaker gebruik van het openbaar vervoer dan binnenstedelijke verhuisden. Bij de vervoermiddelkeuze van huishoudens die in Rotterdam werken, valt op dat hogere inkomens vaker de auto gebruiken en dit doet zich het sterkst voor bij de binnenstedelijke verhuisden. Verder gebruiken hoog opgeleiden huishoudens vaker overige vervoermiddelen (lopend, fiets, brommer) dan andere huishoudens. Vestigers in de Binnenstad werken relatief vaak in Rotterdam, ook vergeleken met vestigers in de andere gebieden. Het gebruik van de auto voor woon-werkverkeer gelegen binnen Rotterdam is voor respondenten in de Binnenstad lager dan van vergelijkbare verhuiscgroepen in de andere gebieden, en men gebruikt hier veel vaker overige vervoermiddelen (fiets, brommer, lopend). In de Focuswijken wordt relatief veel van het openbaar vervoer gebruik gemaakt om naar het werk in Rotterdam te komen.

Wonen

Voorafgaand aan de verhuizing woonde een kwart van de vestigers bij anderen in huis (bijvoorbeeld bij de ouders) en dit aandeel is na de verhuizing sterk afgenomen. Wat hier erg opvalt, is dat het aandeel vertrekkers dat inwonend is, na de verhuizing hoger is dan in de oude situatie. Mogelijk gaat het hier –deels- om jongeren die terugkeren naar het ouderlijk nest (“boemerangkinderen”). Voor alle verhuiscgroepen geldt dat men er meer mensen op vooruit gegaan zijn dan achteruit gegaan, en dit geldt het sterkst voor vestigers en binnenstedelijke verhuisden. Na de verhuizing woont iets meer dan een derde van de vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden in een koopwoning, en 27% van de vestigers. Binnenstedelijke verhuisden wonen relatief vaak in een sociale huurwoning, terwijl vestigers relatief vaak op de particuliere huursector zijn aangewezen. Huishoudens die Rotterdam verlaten hebben wonen na de verhuizing relatief het vaakst in een eengezinswoning en ook vaker in een nieuwbouwwoning. Huishoudens met een hoog inkomen, met een hoge opleiding en met kinderen kennen veelal een sterkere woonpositie (woonsituatie, type woning, nieuwbouw) dan andere huishoudens, en dit geldt voor de meeste verhuiscgroepen.

De drie deelgebieden verschillen in de samenstelling van de woningvoorraad en dit ziet men terug in de woonsituatie van de vestigers en binnenstedelijke verhuisden (en ook in die van de vertrekkers). In de Focuswijken en Niet-Focuswijken wonen de verhuiscgroepen vaker in sociale huurwoningen dan in de Binnenstad het geval is. In dit laatste gebied woont men meer op kamers of in studentenwoningen. Relatief woont men in de Binnenstad weinig in eengezinswoningen, maar wel vaker in koopwoningen, en dit geldt voor alle verhuiscgroepen.

De mogelijkheden op de Rotterdamse woningmarkt worden het minst gunstig beoordeeld door huishoudens die uit Rotterdam zijn vertrokken. Dit komt mede door het gebrek aan betaalbare woningen, de afwezigheid van een geschikt aanbod en lange wachttijden. Huishoudens met een

hoger inkomen en hoger opleidingsniveau en bewoners van een koopwoning zijn het meest positief over de mogelijkheden. Dit zijn de groepen die de meeste financiële mogelijkheden hebben om hun woonwensen te realiseren. De verhuiscgroepen in de Binnenstad ervaren de meeste mogelijkheden op de woningmarkt, terwijl in de Focuswijken deze mogelijkheden lager ingeschat worden (vooral door vertrekkers en verhuisden binnen de Focuswijken). Vestigers zijn in de Focuswijken wel te spreken over de mogelijkheden, mede omdat men hier snel en betaalbare woonruimte kon krijgen.

Vestigers en binnenstedelijke verhuisden zijn in gelijke mate tevreden met de huidige woning. Tevredenheid hangt hier samen met het inkomens- en opleidingsniveau: hoe hoger deze zijn, hoe meer tevreden men is. Vooral met de indeling, grootte en type woning zijn de vestigers en binnenstedelijke verhuisden tevreden. Relatief minder tevreden is men (en dit betreft vooral de vestigers) met de buitenruimte en de staat van onderhoud. De huidige woning is via verschillende kanalen gevonden.

De vestigers in de Binnenstad en verhuisden binnen dit gebied zijn het meest tevreden met hun woning, gevolgd door de verhuiscgroepen in de Niet-Focuswijken en ten slotte de Focuswijken. In de Focuswijken is men relatief ontevreden met de staat van onderhoud en de architectuur en de directe woonomgeving. De verhuisden binnen de Focuswijken zijn van alle groepen het minst tevreden.

Landelijke websites als Funda/Jaap zijn net als sociale netwerken belangrijk bij het vinden van de huidige woning en dit geldt zowel voor vestigers als en binnenstedelijke verhuisden. Binnenstedelijke verhuisden (en hierbinnen de lage inkomensgroep en de groep laag opgeleiden) hebben relatief vaak de woning via Woonnet verkregen. Sociale netwerken zijn vaker gebruikt door huishoudens met een laag inkomen, terwijl bij de hogere inkomensgroep vaker Funda/Jaap is gebruikt. In de Focuswijken en Niet-Focuswijken hebben vestigers en verhuisden binnen het eigen gebied veel vaker een woning gekregen via Woonnet dan dezelfde verhuiscgroepen in de Binnenstad.

Een groot deel van de vestigers en binnenstedelijke verhuisden verwacht over 4 jaar nog in Rotterdam te wonen, waarbij de laatste groep het vaakst verwacht nog in de huidige woning te wonen. De vertrekkers, die dus inmiddels buiten Rotterdam wonen, verwachten relatief vaak naar een andere woning binnen of buiten de regio Rotterdam verhuisd te zijn. Huishoudens met kinderen en huishoudens met een hoger inkomen verwachten vaker in de huidige woning te blijven wonen in vergelijking met de andere huishoudens, en dit geldt voor alle verhuiscgroepen (vestigers, vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden). De verhuiscgroepen in de Niet-Focuswijken verwachten het meest over 4 jaar nog in dezelfde woning te wonen.

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Uit de Woonvisie 2030 van de gemeente Rotterdam klinkt een optimistische toon ten aanzien van ontwikkelingen op het gebied van wonen in de stad Rotterdam: *"Het imago van Rotterdam als woonstad stijgt snel. De aantrekkingskracht van suburbane gemeenten neemt af en het wonen in de stad wint aan populariteit. Steeds meer Rotterdammers die carrière maken, willen graag in de stad blijven wonen; ook als zij kinderen krijgen"* (Woonvisie, 2016, p. 13). Er wordt hier een nadrukkelijke verbinding gelegd tussen selectieve migratiestromen naar en uit de stad Rotterdam en het (sociaaleconomische) succes van de stad.

Toch blijven er voor de gemeente Rotterdam nog veel uitdagingen op het gebied van Wonen. Zo wordt in de Woonvisie ingezet op vasthouden van studenten, 'young potentials' en gezinnen door investeringen in specifieke woonmilieus. Van oudsher trekken deze groepen de stad uit door gebeurtenissen in hun huishoudenscarrière en arbeidscarrière. Het vasthouden van deze groepen zal moeten gebeuren in verschillende type woongebieden die aansluiten op de behoeften van deze groepen. Zo zijn voor stedelijke gezinnen en 'young potentials' verschillende kansrijke gebieden geïdentificeerd waaronder het Binnenstadsgebied. Ook wordt in de Woonvisie ingegaan op het versterken van de sociaaleconomisch zwakkere delen van de stad (NPRZ), en specifiek hierbinnen de zogenaamde focuswijken. Daarbij dient er specifiek beleid ingezet te worden. *"Door aantrekkelijke woningen en woonmilieus te realiseren, verbetert de woon- en leefkwaliteit in wijken en buurten. Zo verleiden we de sociale stijgers van Rotterdam Zuid hier te blijven wonen en trekken we nieuwe bewoners aan, inclusief zij die ooit van Zuid vertrokken zijn en weer graag terug"* (Woonvisie, 2016, p. 17).

In tegenstelling tot eerdere Collegewerkprogramma's zijn er geen harde targets gedefinieerd ten aanzien van het verminderen van de uitstroom van bepaalde bevolkingsgroepen. Desalniettemin spreekt uit de Woonvisie wel de ambitie om het vertrek van bepaalde groepen te verminderen door middel van gemeentelijk woonbeleid om zo tot een andere bevolkingssamenstelling in de stad Rotterdam te komen.

Om inzicht te krijgen in de omvang van de selectiviteit van de verhuisstromen is een grootschalige enquête noodzakelijk waarin nadrukkelijk wordt stilgestaan bij de sociaaleconomische positie en huishoudenssituatie van de groep verhuizers (in dit onderzoek: huishoudens die de stad Rotterdam verlaten hebben, huishoudens die zich in de stad hebben gevestigd, of huishoudens die binnen de stad verhuisd zijn). Daarnaast is het nuttig om inzicht te krijgen in de achterliggende motieven van de verhuizing: hebben deze te maken met de persoonlijke situatie (veranderingen in het huishouden, veranderingen in de arbeids- of opleidingscarrière, veranderingen in de wooncarrière) of met zaken gelegen buiten de eigen situatie (regionale arbeidsmarkt, regionale woningmarkt). Interessant is te bekijken in hoe de huidige woonsituatie beoordeeld wordt ten opzichte van de voorgaande situatie. In hoeverre kan de gemeente Rotterdam uit deze verhuismotieven lering trekken voor het woonbeleid?

Het onderzoek 'Komen en Gaan 2016' betreft een onderzoek naar verhuizingen in het eerste halfjaar van 2016. Daarmee past dit onderzoek binnen een langere traditie van onderzoek naar selectieve verhuizingen in Rotterdam. In 2007 is een eerste onderzoek hiernaar uitgevoerd, en dat is herhaald in de jaren 2009, 2011 en 2013. Het huidige onderzoek geeft de kans om verder inzicht te krijgen in veranderingen van selectieve verhuizingen door de tijd heen. In vergelijking met de twee meest recente Komen en Gaan onderzoeken (van 2011 en 2013) lijkt in 2016 de hevigheid van de economische crisis afgenomen te zijn.

1.2 Achtergrond

De bevolkingsdynamiek in Rotterdamse buurten en de stad Rotterdam als geheel wordt naast natuurlijke groei en autonome groei, bepaald door de optelsom van verhuisbewegingen van individuele huishoudens. Om inzicht te krijgen in de achterliggende mechanismen van bevolkingsdynamiek is het dus belangrijk om de omvang en samenstelling van verhuisstromen in kaart te brengen. Onder een verhuizing wordt een verandering van woonadres verstaan. Volgens de verhuisliteratuur zijn huishoudens op zoek naar een situatie waarin de huidige woonsituatie voldoende aansluit op de voorkeuren ten aanzien van de woning en/of woonomgeving (waaronder de locatie) van het huishouden (Clark en Dieleman 1996). Als een bepaalde drempelwaarde van ontevredenheid met de woonsituatie overschreden wordt kan dit tot een verhuizing van het huishouden leiden. Vaak is in deze situatie een bepaalde trigger aan te wijzen, zoals een gebeurtenis in de levensloop van het huishouden (echtscheiding, gezinsuitbreiding, gezinsvorming, uit huis gaan), in de arbeidscarrière/opleidingscarrière (nieuwe baan op grote afstand van huidige woonlocatie, studeren) (Mulder en Hooimeijer 1999). De eigenschappen van de woning in relatie met huishoudensveranderingen is erg belangrijk: bij (anticiperen op) gezinsuitbreiding is bijvoorbeeld vaak sprake een wens naar een grotere woning. Ook (veranderingen in) de woonomgeving kan een rol spelen bij verhuizingen van mensen. Of bovenstaande veranderingen daadwerkelijk tot een verhuizing leiden is mede afhankelijk van hulpbronnen en beperkingen op het individuele huishoudensniveau (bijvoorbeeld inkomensniveau) en mogelijkheden en beperkingen die buiten het huishoudensniveau liggen. Zo kan de beschikbaarheid en betaalbaarheid van de regionale woningvoorraad een belangrijke beperkende factor zijn bij verhuishwens van huishoudens (Mulder en Hooimeijer 1999).

Op geaggregeerd niveau leiden individuele verhuisbeslissingen tot verhuisstromen en beïnvloeden hiermee de ruimtelijke segregatie en concentratie van bevolkingsgroepen. Uit eerder onderzoek weten we dat verhuisstromen op zowel buurniveau (tussen buurten) als stadsniveau (van en naar de stad) selectief zijn van aard. Op stadsniveau kan de selectiviteit beschreven worden aan de hand van de magneet en roltrap. In de periode 1960-2010 trekken steden netto jongvolwassenen en lage inkomensgroepen aan, terwijl gezinnen de stad verlaten. De afgelopen jaren is er wel een voorzichtige kentering in deze selectiviteit opgetreden. Niet alleen groeien steden de laatste jaren door een grotere vestiging dan vertrek van personen, ook is het vertrek van gezinnen uit de stad de afgelopen jaren verminderd (PBL 2015). Ook het metafoor van roltrap wordt gebruikt om de specifieke instroom naar en uit de stad te schetsen. Mensen aan het begin van hun arbeids-, opleidings- en huishoudenscarrière vestigen zich in de stad. Tijdens hun verblijf in de stad maken ze stapjes op de roltrap: ze voltooien hun opleiding, krijgen hun eerste baan en maken carrière en komen in de gezinsvormende fase. Van oudsher verlaten mensen die sociaaleconomische groei hebben doorgemaakt na een aantal jaar de stad, om hun verworven financieel kapitaal te verzilveren door een grotere eengezinswoning aan te schaffen buiten de stad. Overigens zien we de laatste jaren dat de stad deze laatstgenoemde groep steeds vaker vasthoudt, mede als gevolg van nieuwe woningbouwprojecten aan de rand van de steden zelf (PBL 2015).

1.3 Onderzoeksdoel

Het doel van dit onderzoek is:

Het in kaart brengen van de verschillen in sociaaleconomische en demografische kenmerken van vestigers in en vertrekkers uit en verhuizers binnen Rotterdam, respectievelijk deelgebieden binnen het NPRZ-gebied (te weten de Focuswijken² en Niet-Focuswijken³) en de Binnenstad⁴, en van hun migratiemotieven.

Met de resultaten van het onderzoek kan allereerst de selectiviteit van de migratie beschreven worden voor de stad Rotterdam, de Focuswijken en overige gebieden binnen Rotterdam Zuid (Niet-Focuswijken), en de Binnenstad.⁵ Het gaat hierbij zowel om de samenstelling van de vertrekkers als de vestigers, uitgesplitst naar huishoudenssamenstelling, opleidingsniveau en inkomen. Verder biedt het onderzoek inzicht in het profiel en de motieven van vestigers, vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden op stedelijk niveau en daarbinnen het NPRZ-gebied en de Binnenstad.

Op basis van de verhuisliteratuur is besloten op de volgende thema's te richten:

1) Demografisch en sociaaleconomisch profiel van de onderzoeksgroepen

Het betreft hier verschillende demografische en sociaaleconomische kenmerken van de onderzoeksgroepen op het moment van verhuizen. We geven inzicht in de samenstelling van de onderzoeksgroepen, in welk opzicht deze groepen van elkaar en van de zittende bevolking (de niet-verhuizers in de stad Rotterdam) verschillen. We gaan hierbij uit van de volgende relevante kenmerken:

- Leeftijdsgroep (verschillende indelingen)
- Huishoudenssamenstelling (alleenstaand, paar zonder / met kinderen, eenoudergezin, overig)
- Migratieachtergrond (autochtoon, westers en niet-westers allochtoon)
- Inkomensgroep (laag, midden, hoog)
- Inkomensbron (arbeid (zelfstandig / in loondienst), uitkering, pensioen, anders)
- Opleidingsniveau (laag, midden, hoog)

2) Verhuismotieven van de onderzoeksgroepen

Welke motieven lagen ten grondslag aan de verhuizing en welke waren daarin doorslaggevend? Welke verschillen bestaan er tussen verschillende huishoudensgroepen en deelgebieden?

3) Wooncarrière van de onderzoeksgroepen

Welke stap hebben de verhuizers gemaakt in de wooncarrière? Hoe is de huidige woonsituatie (wat betreft de woning) vergeleken met de woonsituatie hiervoor? Welke verschillen bestaan er tussen verschillende huishoudensgroepen en deelgebieden?

² Tot de Focuswijken behoren de volgende buurten: Afrikaanderwijk, Bloemhof, Carnisse, Feijenoord, Hillesluis, Oud-Charlois, Tarwewijk.

³ Tot overige delen van NPRZ behoren de volgende buurten: Beverwaard, Charlois Zuidrand, Groot IJsselmonde, Heijplaat, Katendrecht, Kop van Zuid, Kop van Zuid-Entrepot, Lombardijen, Noordereiland, Oud IJsselmonde, Pendrecht, Vreewijk, Wielewaal, Zuidplein, Zuiderpark, Zuidwijk

⁴ Tot de Binnenstad behoren de volgende buurten: C.S. Kwartier, Cool, Dijkzigt, Het Nieuwe Werk, Oude Westen, Stadsdriehoek.

⁵ De focus ligt vanaf hoofdstuk vier op de stad Rotterdam en hierbinnen de Focuswijken, Niet-Focuswijken en de Binnenstad. Dit betekent dat er minder uitgebreid stil wordt gestaan bij de buurten die gezamenlijk 'Overig Rotterdam' vormen (dus alle buurten die niet tot de Focuswijken, Niet-Focuswijken en Binnenstad behoren). Wel zijn de relevante cijfers voor dit gebied in bijlage 7 opgenomen.

4) Arbeidscarrière van de onderzoeksgroepen

Welke rol speelt de arbeidscarrière bij het verhuisgedrag? En in hoeverre biedt de arbeidsmarkt in Rotterdam voldoende mogelijkheden volgens de verhuizers? Welke verschillen bestaan er tussen verschillende huishoudensgroepen en deelgebieden?

1.4 Onderzoeksopzet

Onderzoekspopulatie

Dit onderzoek richt zich (uitgezonderd paragraaf 2.1) uitsluitend op binnenlandse migratie, en houdt dus de buitenlandse migratie buiten beschouwing. We richten ons enkel op de binnenlandse migratie omdat vooral bij dit type verhuizing gemeentelijk beleid een mogelijke rol kan spelen. De situatie op de arbeidsmarkt, de woningmarkt, het onderwijs- en voorzieningenaanbod, de kwaliteit van woon- en leefmilieu, leefbaarheid in de stad en de bereikbaarheid van Rotterdam zijn van invloed op de vestigings- en vertrekmotieven van binnenlandse migranten. Deze zaken worden tot op bepaalde hoogte beïnvloed door het gemeentelijke beleid. Bij buitenlandse migratie is de invloed van gemeentelijk beleid kleiner (denk aan gebeurtenissen in het buitenland, zoals oorlogen maar ook aan Europese en Nederlandse wetgeving).

De onderzoekspopulatie bestaat uit 17 deelgroepen:⁶

- 1) Binnenlandse vestigers in Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016
- 2) Binnenlandse vestigers in niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 3) Binnenlandse vestigers in Binnenstad in het eerste halfjaar van 2016
- 4) Binnenlandse vestigers in overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016
- 5) Binnenlandse vertrekkers uit Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016
- 6) Binnenlandse vertrekkers uit niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 7) Binnenlandse vertrekkers uit Binnenstad in het eerste halfjaar van 2016
- 8) Binnenlandse vertrekkers uit overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016
- 9) Binnenstedelijke vertrekkers uit Focuswijken naar overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016
- 10) Binnenstedelijke vestigers uit overig Rotterdam naar Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016
- 11) Verhuizers binnen Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016
- 12) Verhuizers binnen niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 13) Verhuizers binnen Binnenstad in het eerste halfjaar van 2016
- 14) Verhuizers binnen overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016
- 15) Binnenstedelijke vertrekkers uit niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 16) Binnenstedelijke vestigers in niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 17) Binnenstedelijke vertrekkers Binnenstad/overig Rotterdam naar Binnenstad/overig Rotterdam (maar niet binnen de eigen deelgroep) in het eerste halfjaar van 2016.

Groep 1 t/m 4 vormen samen de binnenlandse vestiging in Rotterdam en groep 5 t/m 8 het binnenlands vertrek. Groep 9 t/m 17 vormen de binnenstedelijke verhuisden in Rotterdam, waaronder (deelgebieden van) het NPRZ-gebied, Binnenstad en overig Rotterdam. Beoogd is om zowel uitspraken te kunnen doen op het niveau van de stad als geheel, als deelgebieden binnen de stad zoals (deelgebieden van) het NPRZ-gebied en de Binnenstad.

Steekproef

⁶ Zie bijlage 1 voor de onderzoeksverantwoording.

Het onderzoek wordt uitgevoerd onder de migratie in de eerste helft van het jaar 2016. Uit elk van de 17 deelgroepen wordt een steekproef getrokken uit de gemeentelijke basisadministratie (GBA), die vervolgens wordt benaderd met een schriftelijke enquête. Per subgroep bestaat de bruto steekproef tussen de 300 en 750 personen, waarbij in totaal 9.038 personen zijn aangeschreven en in totaal 1795 vragenlijsten digitaal en schriftelijk zijn teruggestuurd. Het responspercentage is daarmee met 20% lager dan de 23% in 2013. Hiermee kunnen per deelgroep (vestigers/vertrekkers/en binnenstedelijke verhuisden) naar achtergrondkenmerken voldoende betrouwbare uitspraken gedaan worden. Ook zullen er op verschillende schaalniveaus (stad en deelgebieden) uitspraken gedaan worden. De steekproeftrekking vindt gestratificeerd plaats, aangezien we per huishoudens slechts één persoon willen benaderen. Partners en kinderen worden uitgesloten van deelname aan het onderzoek, de brief zal gericht zijn aan de oudste persoon binnen het huishouden.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zal allereerst stil gestaan worden bij de omvang van de verhuisgroepen van en naar de stad Rotterdam en binnen de stad, uitgesplitst naar verschillende demografische kenmerken (te weten leeftijd en migratieachtergrond) met de nadruk op de periode 2000-2015. Hier wordt ook een onderscheid gemaakt tussen het NPRZ-gebied (en hierbinnen de Focuswijken en Niet-Focuswijken) en Overig Rotterdam (en hierbinnen de Binnenstad). In hoofdstuk 3 vergelijken we de achtergrondkenmerken van de verhuizers (gebaseerd op de resultaten uit het empirische onderzoek) met die van de Rotterdamse bevolking (gebaseerd op registratiegegevens en het landelijke Woononderzoek 2015). In dit hoofdstuk gebruiken we twee gebiedsindelingen: NPRZ-gebied en Overig Rotterdam (variant 1), en Focuswijken, Niet-Focuswijken, Binnenstad (variant 2). De verhuismotieven staan centraal in hoofdstuk 4. Dit hoofdstuk is gericht op algemene verhuismotieven, motieven gerelateerd aan de woning en de woonomgeving. Deze worden uitgesplitst naar achtergrondkenmerken van de huishoudens en naar de deelgebieden (Focuswijken, Niet-Focuswijken en Binnenstad). Hoofdstuk 5 gaat in op het type woonomgeving (woonmilieu) waar men heeft gezocht bij de verhuizing en het geografische gebied waar men gezocht heeft. In hoofdstuk 6 staan de arbeids- en wooncarrière centraal. Welke verhuisgroepen zijn er na de verhuizing het meest op vooruit gegaan en hoe beoordeelt men de huidige woning?

2 Binnenlandse en buitenlandse migratie in Rotterdam door de tijd heen

In dit hoofdstuk worden de verschillende migratiestromen van en naar Rotterdam en deelgebieden in Rotterdam in de periode 2000-2015 weergegeven. We staan hier niet alleen stil bij de omvang van de groep vertrekkers en de groep vestigers, maar kijken ook hoe het migratiesaldo (het verschil tussen deze twee groepen) zich heeft ontwikkeld. We nemen hierbij niet alleen de stad Rotterdam als uitgangspunt maar zoomen ook in op deelgebieden binnen de stad, zoals het NPRZ-gebied (en hierbinnen Focuswijken en Niet-Focuswijken), en de Binnenstad. Het hoofdstuk begint in paragraaf 2.1 met een bespreking van de omvang van binnenlandse- en buitenlandse migratie samen genomen. In deze paragraaf wordt ook verder ingegaan op de buitenlandse migratie. Het vervolg van het hoofdstuk richt zich *uitsluitend* op de binnenlandse migratie. In paragraaf 2.2 wordt ingegaan worden op het vertrek en de vestiging in de stad en de binnenstedelijke migratie, waarbij voorzover relevant ook gekeken wordt naar de regionale component van deze stromen, en de kenmerken van deze stromen. Paragraaf 2.3 toont vergelijkbare informatie als paragraaf 2.2, alleen dit maal toegespitst op de verschillende deelgebieden binnen de stad.

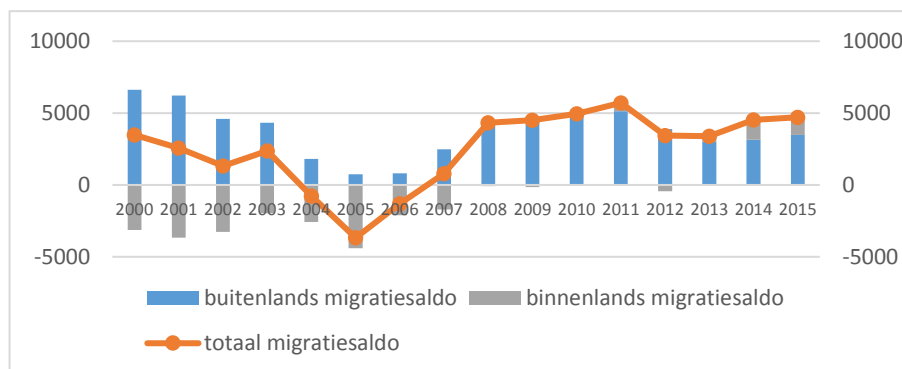
2.1 Totale binnenlandse en buitenlandse migratiesaldo van de stad Rotterdam 2000-2015

2.1.1 Migratiesaldo 2000-2015: een groeiende stad mede door het recente binnenlands vestigingsoverschot

Gemiddeld verhuisden in de periode 2000-2015 jaarlijks bijna 60 duizend mensen van en naar de stad Rotterdam (zowel binnenlandse als buitenlandse verhuizingen).⁷ Verhuizingen dragen in de meeste jaren bij aan bevolkingsgroei van Rotterdam: in 2015 groeide de stad met 4700 inwoners doordat er meer mensen naar de stad toe verhuisden, dan de stad verlieten (een groei van 7,5 bewoner per 1000 inwoners)(figuur 2.1). Buitenlandse verhuizingen dragen in sterke mate bij aan deze groei: van de eerdergenoemde groei met 4700 bewoners in 2015, was een kleine 3500 het gevolg van buitenlandse verhuizingen (de rest kwam dus door binnenlandse verhuizingen). In eerdere jaren was deze groei door verhuizingen kleiner dan in 2015. In de periode 2004-2006 verloor de stad zelfs inwoners doordat er meer vertrekkers uit de stad waren dan vestigers. Na deze periode is de groei zowel het resultaat van een positief binnenlands migratiesaldo (meer vestigers dan vertrekkers) als (en in sterkere mate) buitenlands migratiesaldo.

⁷ Hierbij zijn personen waarvan de herkomst (indien het vestigers in Rotterdam betreft) of bestemming (indien het vertrekkers uit Rotterdam betreft) onbekend is niet meegeteld. Het gaat hier voor de periode 2000-2015 in totaal om bijna 175 duizend personen. Tweederde van deze 175 duizend betreft vertrekkers.

Figuur 2.1: Bevolkingsgroei als gevolg van binnenlandse en buitenlandse migratiesaldi in Rotterdam, 2000-2015

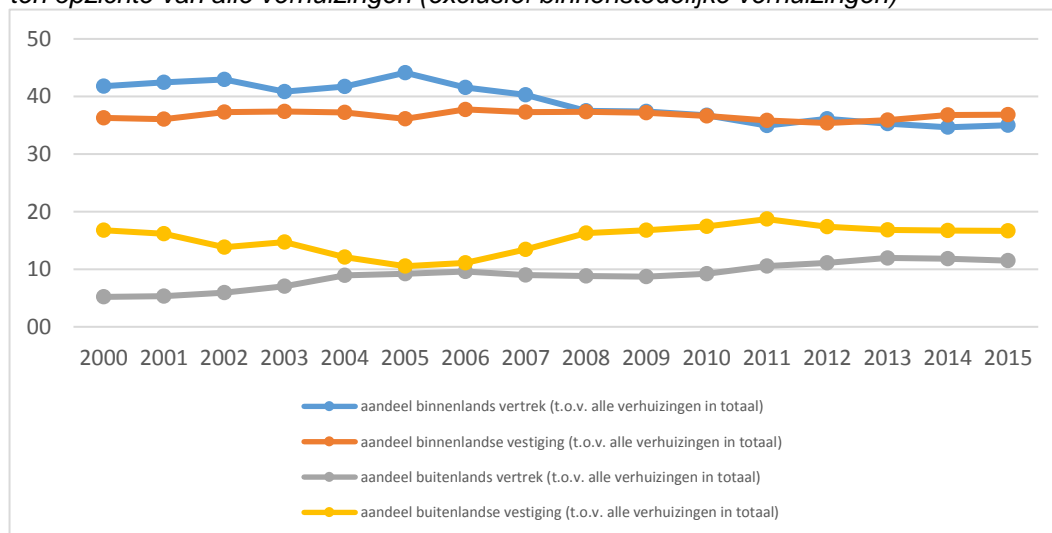


Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.1.2 Verhouding binnenlandse en buitenlandse migratiestromen

Buitenlandse verhuizingen (de optelsom van vertrekkers van Rotterdam naar het buitenland en vestigers vanuit het buitenland in Rotterdam) als het totaal van alle verhuizingen neemt toe van 22% in 2000 tot 28% in 2015 (figuur 2.2). Het belang van binnenlandse verhuizingen is vanzelfsprekend afgenomen in deze periode van 78% in 2000 naar 72% in 2015. Het belang van buitenlands vertrek neemt in deze periode toe, terwijl die van buitenlandse vestigers sterk fluctueert. In alle jaren geldt een positief buitenlands migratiesaldo, welke na een dip in de periode 2004-2007, in 2015 weer rond het niveau van 2003/2004 bevindt. Wat betreft de binnenlandse verhuizingen valt op dat in 2011 het aantal vestigers groter is dan vertrekkers. Dit positieve binnenlands migratiesaldo is bescheiden en neemt voorzichtig toe.

Figuur 2.2: Aandeel van binnenlands vestiging en vertrek, en buitenlandse vestiging en vertrek ten opzichte van alle verhuizingen (exclusief binnenstedelijke verhuizingen)



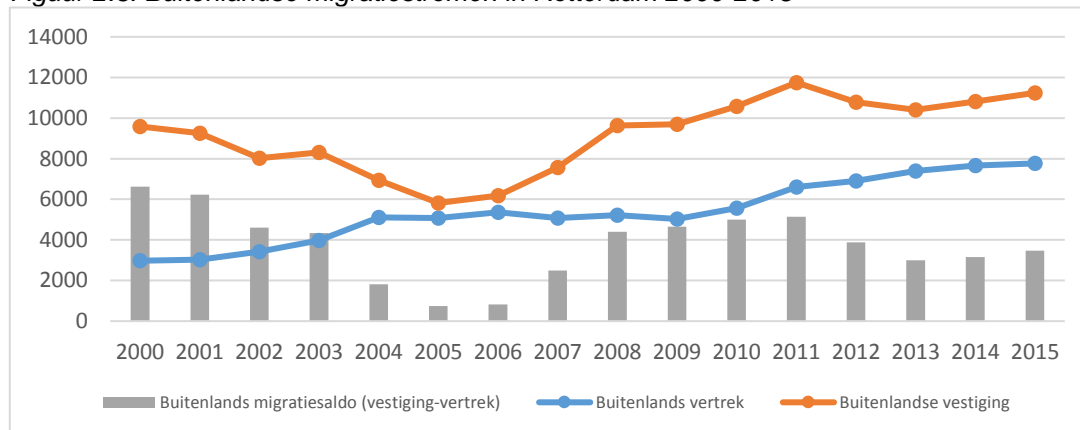
Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.1.3 Buitenlands migratiesaldo nader bekeken

Meer informatie over het buitenlandse migratiesaldo vinden we terug in figuur 2.3. Na aanvankelijk een relatief hoog vestigingsoverschot in 2000 en 2001 zien we een sterke afname van dit saldo in de periode 2004-2006, waarna het saldo na 2012 tussen de 3000 en 4000 bedraagt. In het meest recente jaar zien we een iets sterkere stijging van het aantal buitenlandse

vestigers dan vertrekkers. Gemiddeld groeit de Rotterdamse bevolking in de periode 2000-2015 met 6 personen per 1000 inwoners per jaar door dit positieve buitenlandse migratiesaldo; in de laatste drie jaar is dat iets lager (rond de 5 personen per 1000 inwoners).

Figuur 2.3: Buitenlandse migratiestromen in Rotterdam 2000-2015



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.2 Binnenlandse migratie in de stad Rotterdam

In deze paragraaf zullen we verder ingaan op binnenlandse migratie. Hoe groot is de afgelopen decennia vestiging en vertrek van binnenlandse verhuizers geweest naar en van Rotterdam en welke demografische kenmerken hebben de binnenlandse vertrekkers en vestigers?

2.2.1 Bijzondere tijden: de stad groeit door positief binnenlandse verhuizingen

Eerder constateerden we dat in de meest recente jaren de stad Rotterdam een positief binnenlands migratiesaldo heeft gehad: er vestigden meer mensen vanuit Nederland in Rotterdam dan dat er vanuit Rotterdam naar andere Nederlandse gemeenten vertrokken. Dit is een opvallende verandering ten opzichte van de periode 1970-2009 waar de gemeente altijd een negatief migratiesaldo heeft gekend (tabel 2.1). Vooral in de jaren '70 kende de stad een groot vertrekoverschot als gevolg van de suburbanisatie van Rotterdammers naar nieuwere woningen in omliggende gemeenten. Sinds de jaren '80 nam de trek naar de stad weliswaar toe, maar deze kon niet verhinderen dat er per saldo meer vertrekkers dan vestigers waren (variërend tussen de 12 duizend en 32,5 duizend). In de meest recente jaren zien we het vertrek licht afnemen, terwijl de vestiging verder toeneemt. Dat leidt ertoe dat in de gehele periode 2010-2014 de stad met in totaal ruim 2000 personen is gegroeid door binnenlandse verhuizingen. In 2015 betreft deze groei ruim 1200 personen. In hoeverre deze groei zich door blijft zetten is lastig in te schatten. Binnenlandse verhuizingen worden namelijk beïnvloedt door veel verschillende micro-ontwikkelingen (voorkeur ten aanzien van stedelijk wonen) en macro-ontwikkelingen (denk aan conjuncturele en structurele veranderingen waaronder economische conjunctuur, beleid op het gebied van hoger-onderwijs en ruimtelijke ordening, vestiging van statushouders). In andere grote steden in Nederland zien we wel dat de voorzichtig bevolkingsgroei als gevolg van binnenlandse verhuizingen de afgelopen jaren sterk af is genomen (Utrecht) of zelfs is veranderd in een vertrekoverschot (Amsterdam)(CBS, 2016). De mutatiegraad⁸, een maat die iets zegt over de dynamiek op de woningmarkt, ligt in Rotterdam in 2015 op 11,8 en ligt daarmee iets beneden

⁸ Mutatiegraad is het aantal binnenlandse verhuizers binnen het gebied plus de helft van de vestigers en vertrekkers, gedeeld door het aantal inwoners van het gebied aan het begin van het jaar.

het periode-gemiddelde (12,4). Na 2000 heeft deze mutatiegraad een dalende lijn gekend, met een uitschieters naar beneden in 2009 mogelijk als gevolg van de economische crisis.

*Tabel 2.1: Binnenlandse migratiestromen en migratiesaldo in Rotterdam in periodes van 5 jaar***

	vestiging	vertrek	saldo
1970-1974	78.010	163.914	-85.904
1975-1979	68.647	127.529	-58.882
1980-1984	80.111	112.698	-32.587
1985-1989	85.436	98.406	-12.970
1990-1994	90.277	102.303	-12.026
1995-1999	102.528	119.567	-17.039
2000-2004	105.932	120.447	-14.515
2005-2009	106.104	114.401	-8.297
2010-2014	112.880	110.827	2.053
2015	24.840	23.602	1.238

Bron: BRP bewerking door OBI 2017

**) exclusief onbekend

2.2.2 De regionale component van binnenlandse migratie

Op welke gebieden in Nederland zijn de binnenlandse migratiestromen van en naar Rotterdam gericht? De meeste verhuizingen van en naar Rotterdam kennen een regionale oorsprong: van alle vertrekkers in 2015 verhuisde 41% naar een gemeente in de regio Rotterdam⁹ (dit gold voor 33% van de vestigers). De focus op de rest van Zuid-Holland is wat dit betreft kleiner (26% van de vertrekkers en 28% van de vestigers) en voor de rest voor Nederland zijn de percentages voor vertrek en vestiging respectievelijk 32% en 39%.

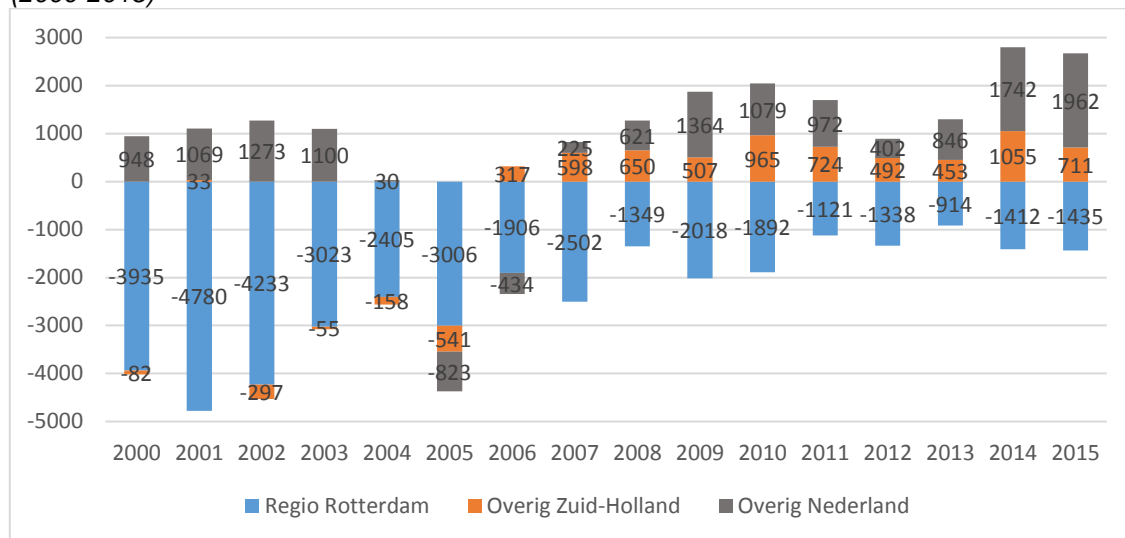
Per saldo verliest de stad Rotterdam inwoners aan de regiogemeenten, waar per saldo meer personen naar toe verhuizen dan vanuit deze gemeenten naar Rotterdam verhuizen (-1435)(figuur 2.4). Vanuit Zuid-Holland (+711) en de rest van Nederland (+1962) verhuizen meer personen naar Rotterdam dan omgekeerd. Het regionale verlies aan personen wordt dus meer dan gecompenseerd door de winst aan verhuizers van buiten de regio.

De situatie zoals in 2015 dat de stad groeit door binnenlandse migratie is zoals eerder vastgesteld een relatief nieuw fenomeen. In eerdere jaren was er een verlies aan personen en dit had sterk te maken met een relatief hoog vertreksaldo naar de regiogemeenten (figuur 2.4). We zien dit regionale vertrekoverschot door de tijd heen duidelijk afnemen (als gevolg van afnemend vertrek naar de regionale gemeenten en een toegenomen vestiging in Rotterdam vanuit deze gemeenten). De verhuizingen van en naar overig Zuid-Holland laten na 2005 een positief migratiesaldo zien doordat het aantal vestigers is toegenomen en het aantal vertrekkers is afgenomen (overigens zien we dit vertrek sinds 2013 wel weer toenemen).

Overig Nederland kende m.u.v. 2005 en 2006 alle jaren een positief migratiesaldo en de laatste jaren zien we hier een verdere toename doordat de groep vestigers vanuit overig Nederland toeneemt.

⁹ Tot de regiogemeenten van Rotterdam rekenen we de volgende gemeenten: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Maassluis, Nissewaard, Ridderkerk, Schiedam, Vlaardingen, Westvoorne. Rozenburg was tot maart 2010 een zelfstandige regiogemeente, en behoort sindsdien tot de gemeente Rotterdam. Tot 2010 telt Rozenburg dus mee als herkomst- of bestemmingsgemeente vanuit Rotterdam. Sinds 2010 is het onderdeel van de gemeente Rotterdam en telt Rozenburg mee als buurt van Rotterdam en niet langer als regiogemeente.

Figuur 2.4: De geografische achtergrond van het binnenlandse migratiesaldo in Rotterdam (2000-2015)



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.2.3 Binnenlands migratiesaldo uitgesplitst naar demografische achtergrondkenmerken

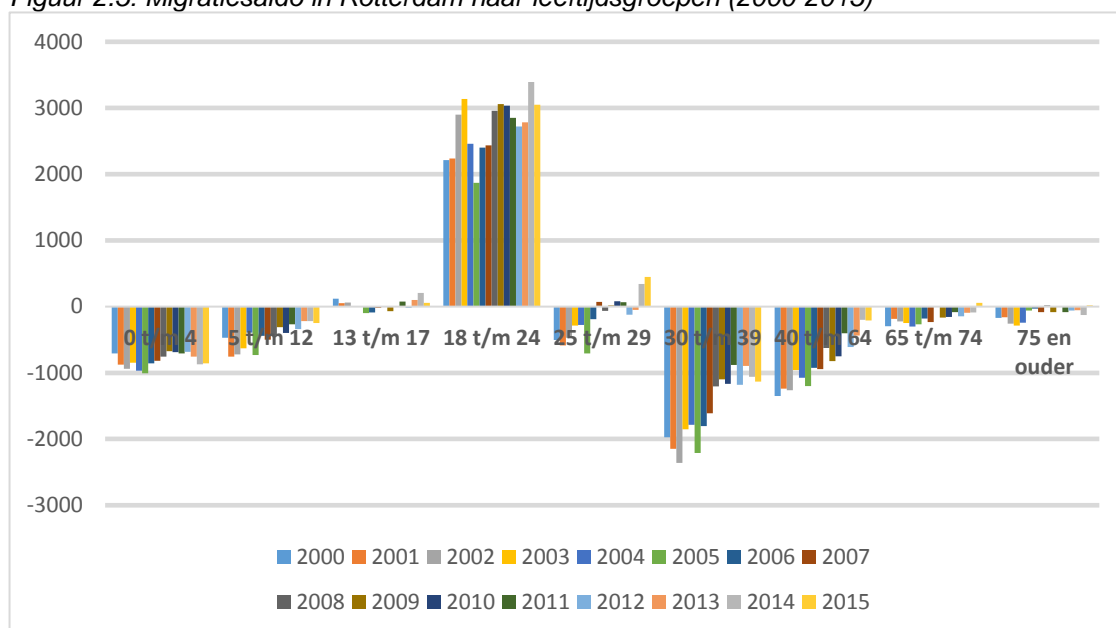
In voorgaande deelparagrafen hebben we een overzicht gegeven van de omvang van het migratiesaldo in Rotterdam. De vraag is vervolgens hoe het migratiesaldo gekarakteriseerd kan worden naar demografische kenmerken. Het is belangrijk om hier inzicht in te geven omdat de bevolkingssamenstelling van de stad mede beïnvloed wordt door het selectieve karakter van binnenlandse migratie. Daarmee speelt de migratie een rol bij de ruimtelijke concentratie en segregatie van bevolkingsgroepen. We kijken hier naar leeftijd en etniciteit van de migratiestromen.

Leeftijd

In 2015 kende de gemeente Rotterdam vier leeftijdsgroepen met een negatief migratiesaldo: de groep 0 t/m 4 jaar, 5 t/m 12 jaar, 30 t/m 39 jaar en 40 t/m 64 jaar (figuur 2.5). Dit zijn waarschijnlijk voor een belangrijk deel huishoudens bestaande ouders met kinderen die als gezamenlijk huishouden de stad verlaten. Het vertrekoverschot is dan ook het hoogst bij de groep 30 t/m 39 jaar en 0 t/m 4 jaar en zij zijn bij de verhuizing het meest op de regiogemeenten georiënteerd. De stad Rotterdam kent onder 18 t/m 24 jarigen juist een hoog positief migratiesaldo. Dit zijn waarschijnlijk jongeren die naar de stad Rotterdam trekken vanwege de aanwezigheid van opleidingsvoorzieningen, de aanwezigheid van banen, aanwezigheid van grootstedelijke (uitgaansvoorzieningen) en vanwege de aanwezigheid van geschikte en betaalbare woningen. Een groot deel van deze groep komt van buiten de regio.

Uit de ontwikkeling door de tijd heen valt op dat het negatieve migratiesaldo van de meeste leeftijdsgroepen in de loop der jaren duidelijk is afgenomen: het verschil tussen vertrek en vesting is steeds kleiner geworden. Opvallend is dat voor de groep jongvolwassenen (25-29 jaar) die klaar zijn met studeren en de eerste stappen zetten op de arbeidsmarkt het negatieve migratiesaldo in 2000 in 2015 is veranderd in een positief saldo (hoewel dit positieve saldo nog wel enigszins fluctueert).

Figuur 2.5: Migratiesaldo in Rotterdam naar leeftijdsgroepen (2000-2015)



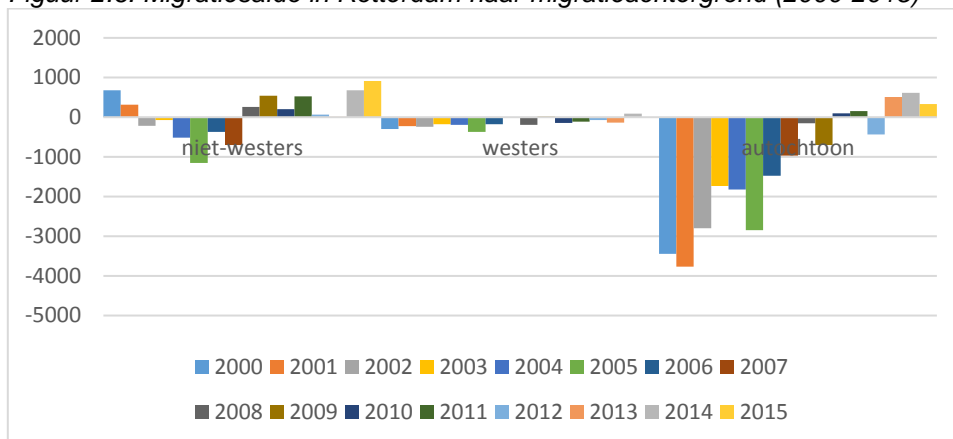
Bron: BRP bewerking door OBI 2017

Migratieachtergrond¹⁰

In 2015 kende de groep met een niet-westerse migratieachtergrond (+910) en de groep zonder migratieachtergrond ('autochtonen') (+328) een positief migratiesaldo (figuur 2.6). De groep met een westerse achtergrond kende een neutraal migratiesaldo (0). Opvallend is dat het negatieve saldo van de groep zonder migratieachtergrond in de periode 2000-2008 sterk is afgenomen en dat de laatste drie jaar deze groep een positief saldo kent. Voor de groep met een niet-westerse migratieachtergrond geldt dat tot en met 2005 het aanvankelijke positieve saldo is veranderd in een sterk negatief saldo. Daarna neemt dit negatieve saldo weer af is dit migratiesaldo sinds 2008 weer positief. Deze laatstgenoemde ontwikkeling wordt vooral bepaald door de groep met een niet-traditionele niet-westerse achtergrond (m.a.w. personen met een migratieachtergrond gelegen buiten Turkije, Marokko, Suriname, Antillen en Kaapverdië). Het is denkbaar dat het hier onder meer om statushouders gaat die zich vanuit andere Nederlandse gemeenten in Rotterdam vestigen onder meer vanwege de beschikbare en betaalbare woonruimte, en de aanwezige gemeenschap van landgenoten in Rotterdam.

¹⁰ Voor een klein aantal personen is de migratieachtergrond onbekend. Deze personen zijn buiten de analyses in dit deel gehouden.

Figuur 2.6: Migratiesaldo in Rotterdam naar migratieachtergrond (2000-2015)



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

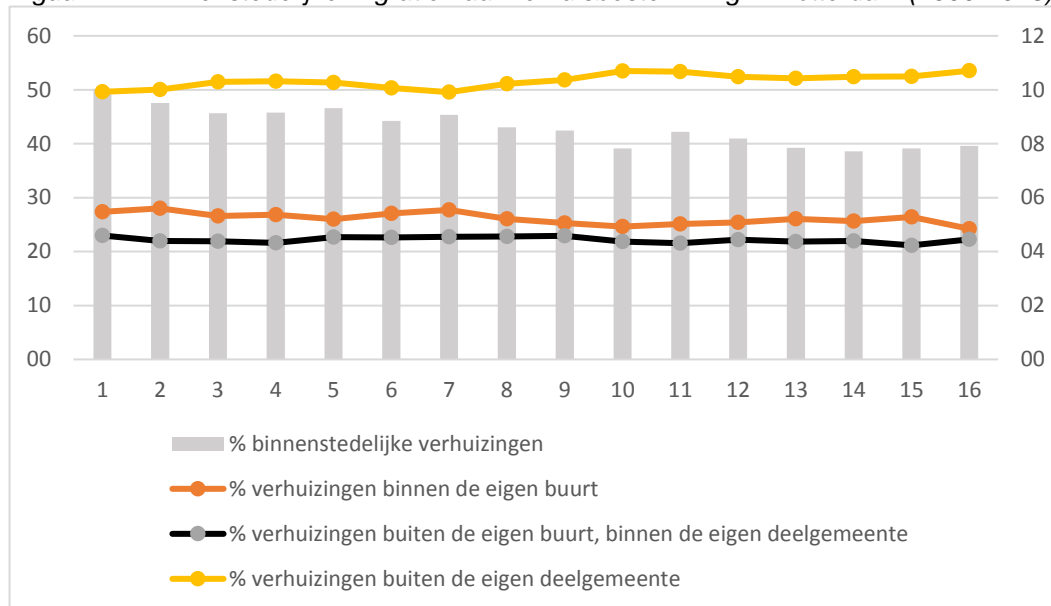
2.3 Binnenstedelijke migratie Rotterdam¹¹

De meeste migratiebewegingen vinden over korte afstand plaats. Binnenstedelijke verhuizingen zijn erg relevant omdat deze de bevolkingsdynamiek in stadsbuurten beïnvloeden, en vaak qua omvang belangrijker zijn dan verhuizingen *tussen* gemeenten. In 2015 verhuisde gemiddeld 8,6% van de Rotterdamse bevolking binnen de eigen gemeente (binnen de eigen buurt en tussen Rotterdamse buurten): dit percentage ligt t/m 2006 iets hoger, om daarna geleidelijk af te nemen (figuur 2.7). Ook in absolute aantallen zien we deze daling, welke een dieptepunt bereikt in 2009 om daarna redelijk stabiel te blijven. Het is denkbaar dat de effecten van de economische crisis hier een rol in hebben gespeeld.

De daling van binnenstedelijke migratie doet zich het minst voor bij verhuizingen buiten de eigen deelgemeente, en de sterkste daling doet zich voor bij verhuizingen binnen de eigen buurt. Tussen de voormalige deelgemeenten bestaan opvallende verschillen wat betreft de bestemming van de binnenstedelijke verhuizingen voor de periode 2000-2015. Voor Rozenburg en Hoek van Holland geldt dat meer dan 80% van deze verhuizingen binnen de eigen deelgemeente plaatsvindt, terwijl dit percentage bij Rotterdam-Noord en Rotterdam-Centrum rond de 35% ligt (zie tabel 2.2). Deze verschillen hebben mogelijk te maken met binding aan de omgeving wat weer verband houdt met de levensfase waarin de bewoners zich bevinden. Daarnaast zijn verhuizingen (buiten de eigen deelgemeente) sterk georiënteerd op de betreffende Maasoever (Noord of Zuid). Terwijl er relatief veel verhuizingen van Noordelijke deelgemeenten naar andere deelgemeenten op Noord plaatsvinden, gaan er veel minder verhuizingen vanuit Noord over de rivier naar Zuid. Vanuit Hillerdersberg-Schiebroek verhuist slechts een kleine vier procent van alle binnenstedelijke verhuisden naar Zuid. Dit geldt ook andersom: de kans om op Zuid te blijven wonen (als men in een deelgemeente op Zuid woont) is veel groter dan de kans om naar Noord te verhuizen. We hebben geen inzicht of deze patronen het gevolg zijn van voorkeuren of vanwege het gebrek aan mogelijkheden (of een combinatie hiervan).

¹¹ Rozenburg is pas sinds maart 2010 onderdeel van de gemeente Rotterdam. Alle binnenstedelijke verhuizingen tot 2010 zijn dus exclusief verhuizingen binnen en van en naar Rozenburg. Doordat vanaf 2010 Rozenburg meetelt voor binnenstedelijke verhuizingen is het aantal binnenstedelijke verhuizingen verhoogd met een aantal tussen de 368 en 843.

Figuur 2.7: Binnenstedelijke migratie naar verhuisbestemming in Rotterdam (2000-2015)



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

Tabel 2.2: Herkomst en bestemmingen binnenstedelijke vanuit de voormalige deelgemeenten (2000-2015)

	Binnen eigen deelgemeente	Buiten eigen deelgemeente, zelfde oever	Buiten eigen deelgemeente, andere oever
Charlois	49,6	30,2	20,2
Delfshaven	47,7	32,5	19,8
Feijenoord	46,6	31,7	21,6
Hillegersberg-Schiebroek	50,7	40,4	8,9
Hoek van Holland	88,2	8,2	3,6
Hoogvliet	67,6	18,4	14
IJsselmonde	52,2	29,6	18,2
Kralingen-Crooswijk	42,2	46,1	11,7
Noord	37	49,7	13,3
Overschie	45,7	40,1	14,2
Pernis	65	25,9	9,1
Prins Alexander	62,6	26,6	10,8
Rotterdam Centrum	30,4	54,3	15,3
Rozenburg	82,7	9,8	7,5

Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.4 Binnenstedelijke en buitenstedelijke migratie in deelgebieden Rotterdam

2.4.1 Binnenstedelijke en buitenstedelijke migratie NPRZ-gebied en Overig Rotterdam

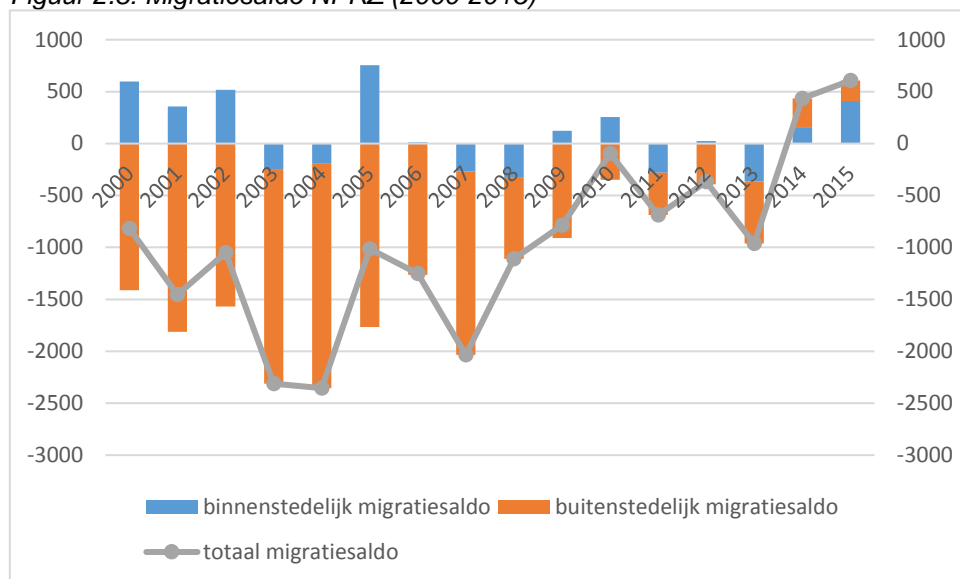
Hiervoor is een algemeen beeld van de migratiestromen geschetst voor de stad Rotterdam als geheel. Als we inzoomen op het NPRZ-gebied dan zien we de mutatiegraad¹² (een maat die inzicht geeft in de dynamiek op de woningmarkt) in 2015 op 11,7 ligt. Door de jaren heen zien we dat deze mutatiegraad afneemt: in 2000 was de mutatiegraad nog 15,1. Ten opzichte van de rest van de stad ligt de mutatiegraad in NPRZ-gebied nog wel hoger, maar het verschil is door

¹² Mutatiegraad is het aantal verhuizers binnen het gebied plus de helft van de vestigers en vertrekkers, gedeeld door het aantal inwoners van het gebied aan het begin van het jaar.

de jaren heen wel kleiner geworden.

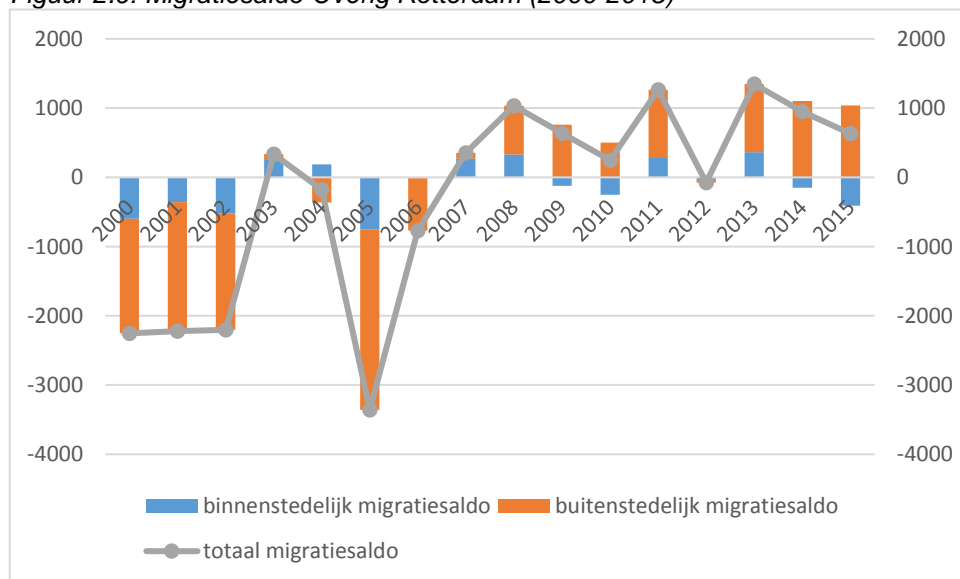
Als we naar het migratiesaldo kijken, zien we dat in de meest recente twee jaren de bevolking in NPRZ-gebied toeneemt als gevolg van zowel binnenstedelijke als buitenstedelijke verhuizingen. Hiermee wijkt deze recente periode wel af van de meeste jaren: in 14 van de 16 jaren is het totaal migratiesaldo negatief (lijn figuur 2,8). In totaal verloor NPRZ iets meer dan 15 duizend inwoners in de periode 2000-2015, terwijl de rest van Rotterdam een verlies kende van een kleine 43 honderd inwoners. Wat betreft de binnenstedelijk migratie valt op te merken dat zowel het vertrek uit NPRZ naar andere Rotterdamse buurten als vestiging vanuit deze buurten in NPRZ afnemend (en fluctueren). Voor de buitenstedelijke migratie valt op dat het vertrek uit NPRZ naar andere gemeenten duidelijk aan het afnemen is terwijl de vestiging vanuit andere Nederlandse gemeenten in NPRZ een stabiel beeld geeft.

Figuur 2.8: Migratiesaldo NPRZ (2000-2015)



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

Figuur 2.9: Migratiesaldo Overig Rotterdam (2000-2015)

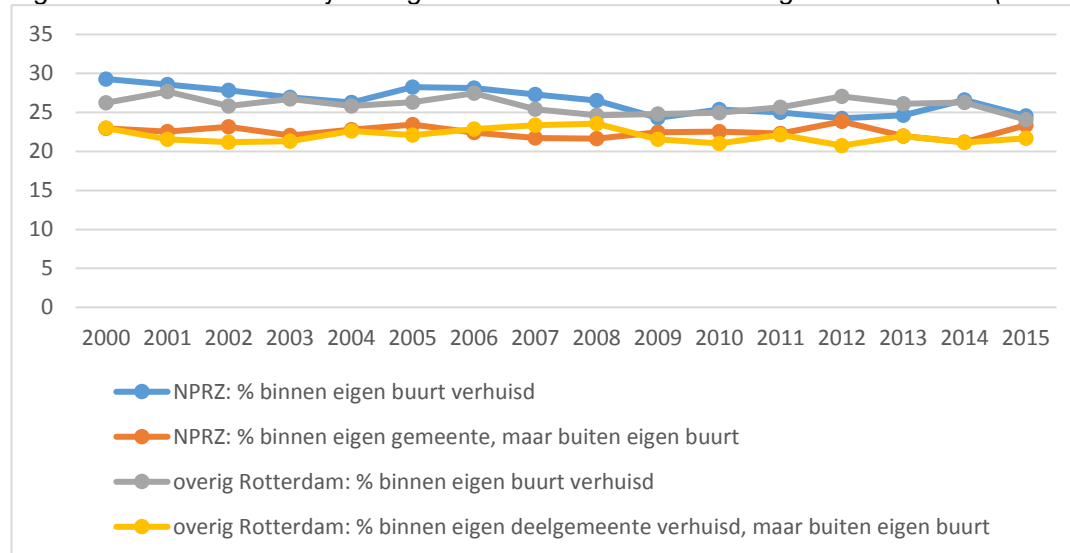


Bron: BRP bewerking door OBI 2017

In Overig Rotterdam (d.w.z. alle Rotterdamse buurten die geen onderdeel van NPRZ zijn) is vaker sprake van een positief migratiesaldo dan in het NPRZ-gebied (figuur 2.9). Sinds 2007 zijn er meer buitenstedelijke vestigers dan vertrekkers in Overig Rotterdam en we zien dan ook dat het buitenstedelijke migratiesaldo een belangrijke bijdrage levert aan het totale migratiesaldo. Voor de binnenstedelijke vestigers en vertrekkers is er in beide gebieden een voorzichtige neergaande trend waarneembaar, waarbij er soms een binnenstedelijk vertrekoverschot bestaat en andere jaren weer een vestigingsoverschot.

Als we kijken naar de geografische achtergrond van de binnenstedelijke verhuizingen valt op dat verhuizingen binnen de eigen buurt voor zowel de NPRZ als Overig Rotterdam rond de 25% van alle binnenstedelijke verhuizingen uitmaken in 2015. Daarmee is de afgelopen jaren het belang van dit type verhuizingen langzaam afgenomen. Verhuizingen binnen de eigen deelgemeente (maar buiten de eigen buurt gelegen) maken 23% van de verhuisde personen uit NPRZ en Overig Rotterdam uit. Hierbij is geen duidelijke trend waarneembaar. Al met blijkt hieruit dat de binnenstedelijke verhuizingen door de tijd heen zich op verder gelegen buurten zijn gaan richten, waarbij het verschil tussen NPRZ en Overig Rotterdam bescheiden is.

Figuur 2.9: Binnenstedelijke migratie naar verhuisbestemming in Rotterdam (2000-2015)



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.4.2 Verschillen tussen Focuswijken en Niet-Focuswijken gelegen in NPRZ

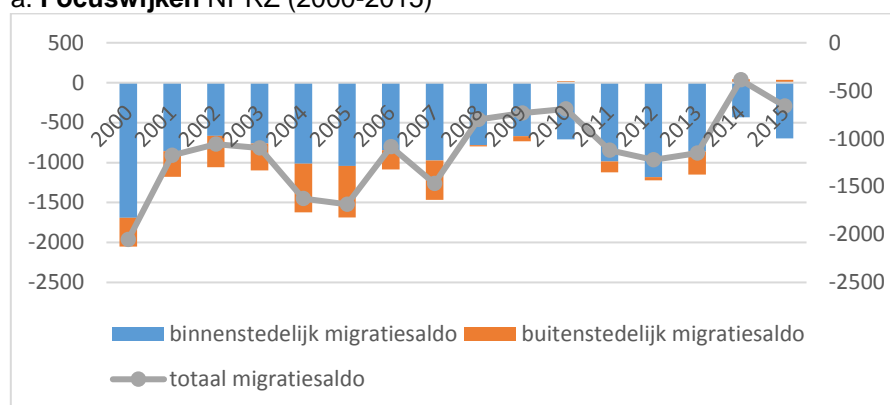
Binnen NPRZ kan een onderscheid gemaakt worden tussen Focuswijken en Niet-Focuswijken. De verhuisdynamiek (gemeten aan de hand van de mutatiegraad) is in de Focuswijken wijken anderhalf procentpunt hoger (12,5 tegenover 11,1) dan in de Niet-Focuswijken (2015). We zien dat voor beide gebieden geldt dat de verhuisdynamiek sinds 2000 een dalende trend laat zien, en daarbij worden de verschillen tussen de gebieden door de tijd van 2000-2005 kleiner, om daarna te stabiliseren.

Kijken we naar de migratiesaldi van de twee gebieden dan valt op dat de Focuswijken in alle jaren bewoners verliezen als gevolg van binnenstedelijke en buitenstedelijke verhuizingen, hoewel dit aantal iets afneemt (figuur 2.10a). In de Niet-Focuswijken groeit de bevolking in 8 van de 15 jaar als gevolg van verhuizingen. In de Niet-Focuswijken lijkt na 2008 een voorzichtige trend waarneembaar te zijn van toenemend positief migratiesaldo. In de hele periode verloren Focuswijken meer dan 18 duizend inwoners, terwijl de Niet-Focuswijken een winst kenden met ruim 2700 inwoners. In de Focuswijken dragen binnenstedelijke verhuizingen sterk bij aan het bevolkingsverlies, terwijl het verlies in veel mindere mate door buitenstedelijke verhuizingen

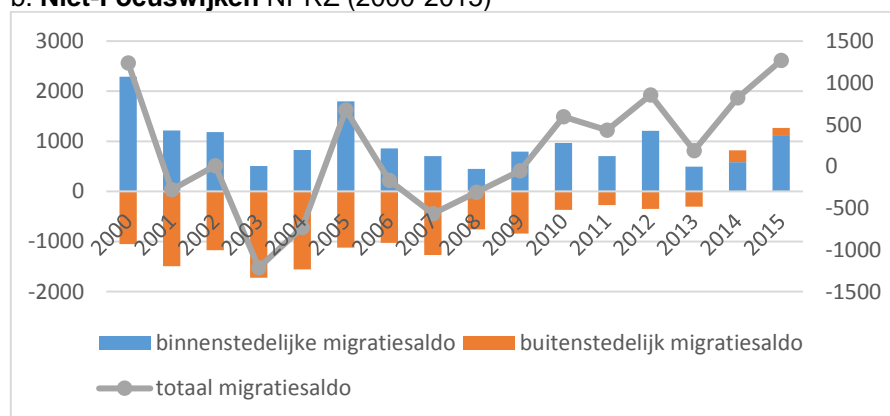
komt. In de Niet-focuswijken kennen binnenstedelijke verhuizingen in alle jaren een positief saldo en is hier voor buitenstedelijke verhuizingen na 2013 ook sprake van een positief saldo. Het aandeel verhuizingen binnen de eigen buurt is hoger in de Niet-Focuswijken dan in de Focuswijken (figuur 2.11). De situatie voor verhuizingen binnen de eigen deelgemeente (maar buiten de eigen buurt) is hier omgekeerd: deze is hoger voor de Focuswijken dan de Niet-Focuswijken. Voor beide gebieden zien we dat het belang van verhuizingen naar buiten de eigen deelgemeente door de tijd heen een meest stijgende lijn laat zien, waarbij het niveau in de meeste jaren het hoogst is voor de Focuswijken.

Figuur 2.10: Migratiesaldo in Focuswijken en Niet-focuswijken NPRZ naar type migratie (binnenstedelijk en buitenstedelijk) (2000-2015)

a. Focuswijken NPRZ (2000-2015)

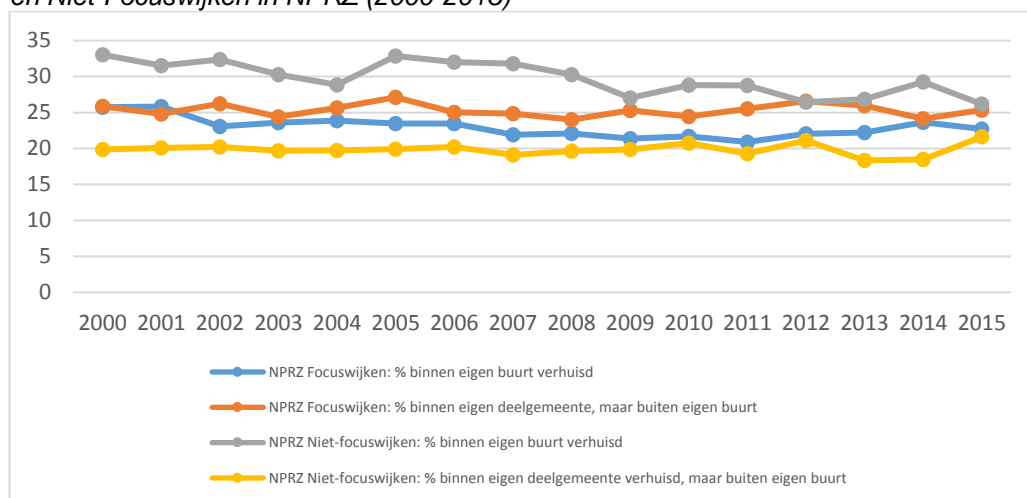


b. Niet-Focuswijken NPRZ (2000-2015)



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

Figuur 2.11: Binnenstedelijke migratie naar verhuisbestemming in Rotterdam voor Focuswijken en Niet-Focuswijken in NPRZ (2000-2015)



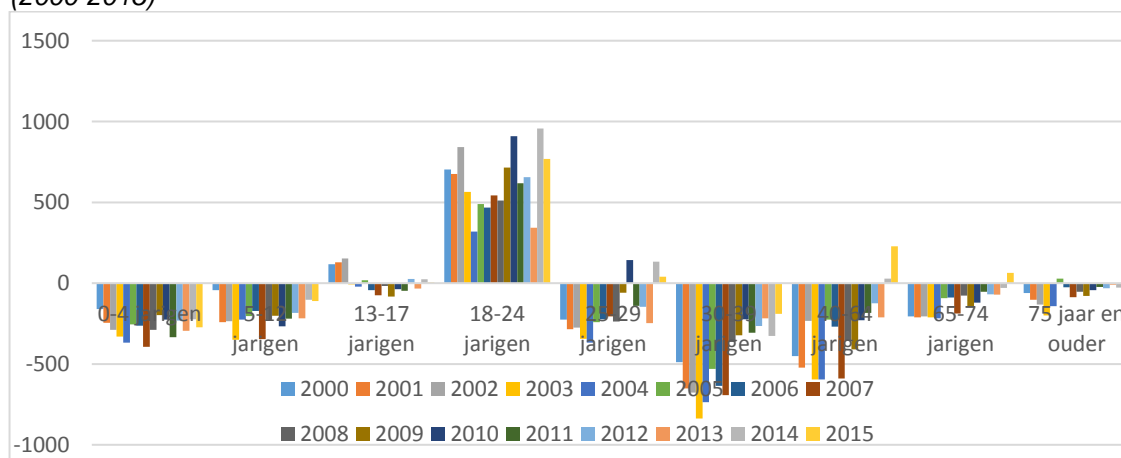
Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.4.3 Binnenstedelijke en buitenstedelijke migratie NPRZ-gebied (en Focuswijken en Niet-Focuswijken) en Overig Rotterdam uitgesplitst naar demografische achtergrondkenmerken

Leeftijd

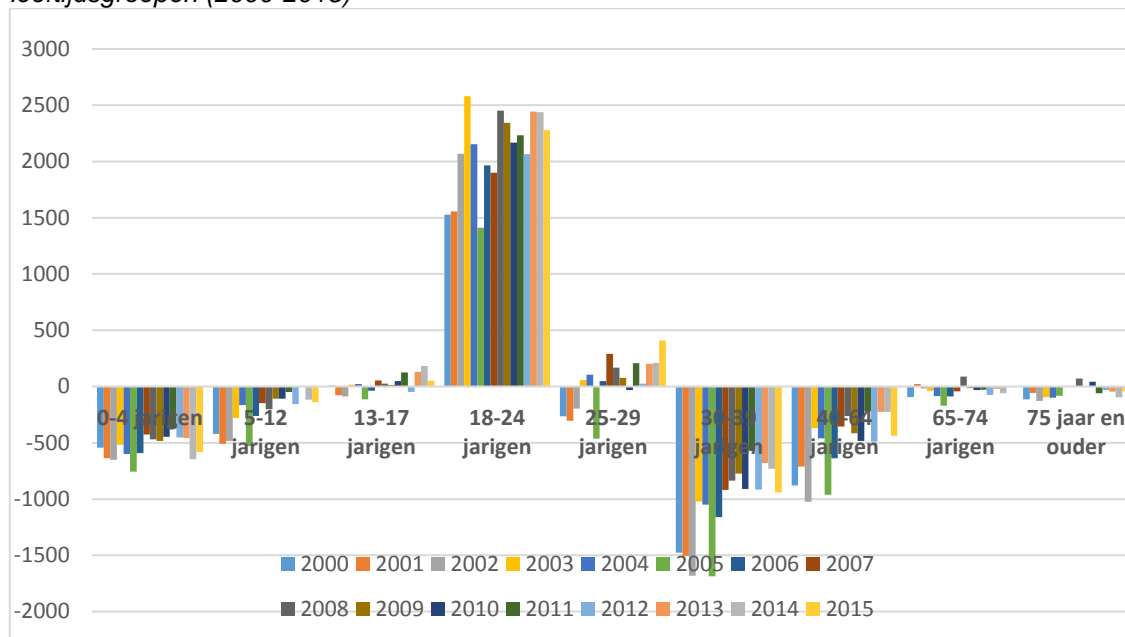
Het NPRZ-gebied kent een vergelijkbaar beeld naar het totaal van het migratiesaldo naar leeftijdsgroepen als Overig Rotterdam: een positief migratiesaldo voor de leeftijdsgroep 18-24 jarigen (en een zeer klein positief saldo voor 24-29 jarigen en 40 en ouder) en een negatief saldo voor 0-12 jarigen en 30-39 jarigen (gezinnen met jonge kinderen). Recentelijk zien we een afname van het vertrek onder deze laatstgenoemde groepen. Binnen het NPRZ-gebied laten de leeftijdsgroepen in de Focuswijken en de Niet-Focuswijken enkele verschillen zien. Zo zien we in het meest recente jaar (2015) dat de Niet-Focuswijken een positief saldo kennen onder alle leeftijdsgroepen (uitgezonderd 0-4 jarigen) terwijl bij de Focuswijken enkel de groep 18-24 jarigen een positief saldo laat zien (bijlage 2.1a en bijlage 2.1b).

Figuur 2.12a: Migratiesaldo (binnenstedelijk en buitenstedelijk) in NPRZ naar leeftijdsgroepen (2000-2015)



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

Figuur 2.12b: Migratiesaldo (binnenstedelijk en buitenstedelijk) in Overig Rotterdam naar leeftijdsgroepen (2000-2015)



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

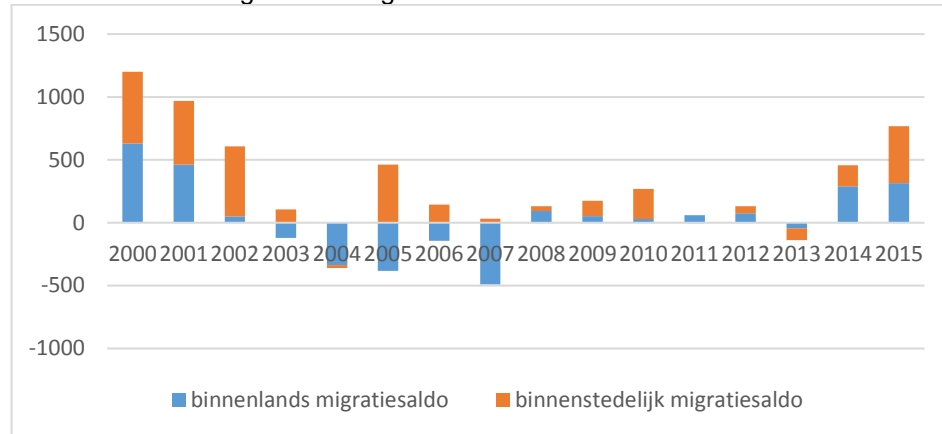
Migratieachtergrond

Alleen de groep met een niet-westerse migratieachtergrond in het NPRZ-gebied kent als gevolg van binnenstedelijke verhuizingen de meeste jaren een positief migratiesaldo (figuur 2.13). De twee andere groepen kennen een negatief saldo, vooral als gevolg van buitenstedelijke verhuizingen. Opvallend is wel dat het vertrekoverschot onder personen zonder migratieachtergrond ('autochtonen') afneemt door een afnemend binnenlands vertrekoverschot. In tegenstelling tot het NPRZ-gebied kent de groep met een niet-westerse migratieachtergrond in Overig Rotterdam de meeste jaren een negatief migratiesaldo als gevolg van buitenstedelijke en binnenstedelijke verhuizingen. De groep zonder migratieachtergrond kent juist de meeste jaren een positief saldo (figuur 2.14).

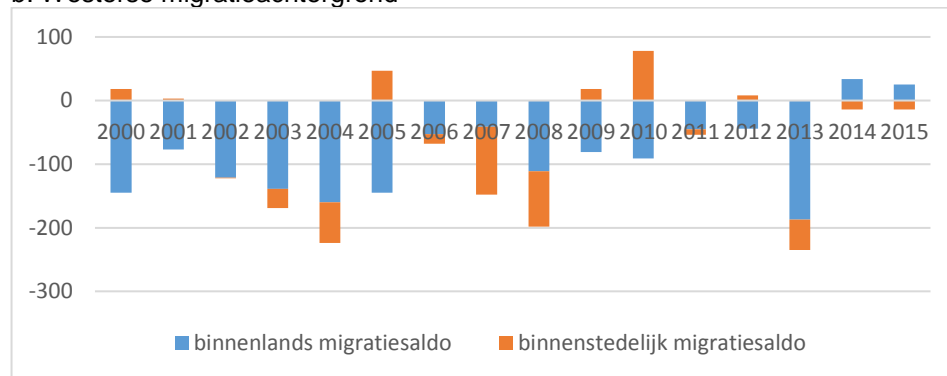
Voor de Focuswijken geldt dat alle groepen naar migratieachtergrond een negatief migratiesaldo en negatief binnenstedelijk saldo kennen (bijlage 2.2). De groep met een niet-westerse migratieachtergrond is de enige groep waar het binnenlands migratiesaldo veel jaren positief is (maar niet groot genoeg is om het binnenstedelijke saldo te compenseren). Het positieve migratiesaldo bij de Niet-Focuswijken komt door een positief saldo voor de groep met een (niet-westerse en westerse) migratieachtergrond (bijlage 2.3). Voor de groep zonder migratieachtergrond is een vertrekoverschot na 2010 gewijzigd in een bescheiden vestigingsoverschot (als gevolg van een sterk afgenomen binnenlands vertrekoverschot).

Figuur 2.13: Migratiesaldo (binnenstedelijk en buitenstedelijk) in NPRZ-gebied naar migratieachtergrond (2000-2015)

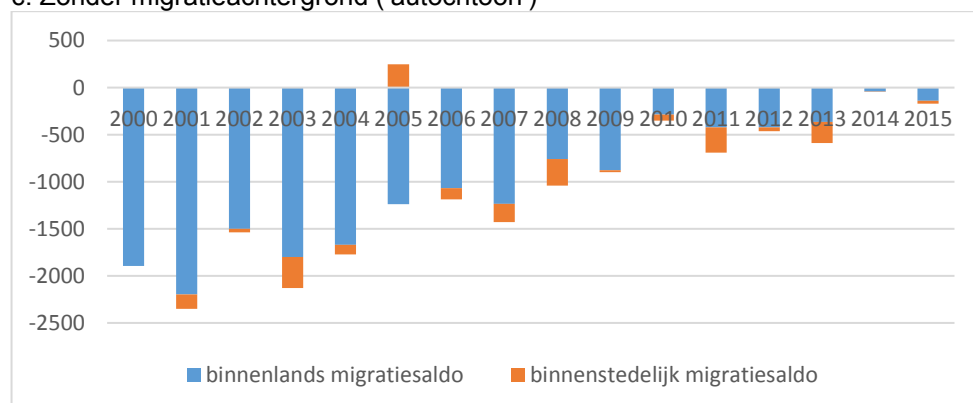
a. Niet-westerse migratieachtergrond



b. Westerse migratieachtergrond



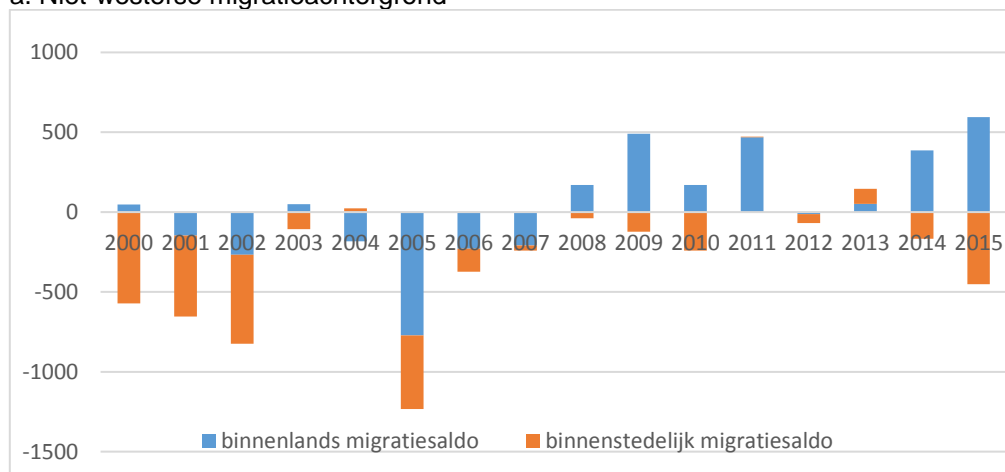
c. Zonder migratieachtergrond ('autochtoon')



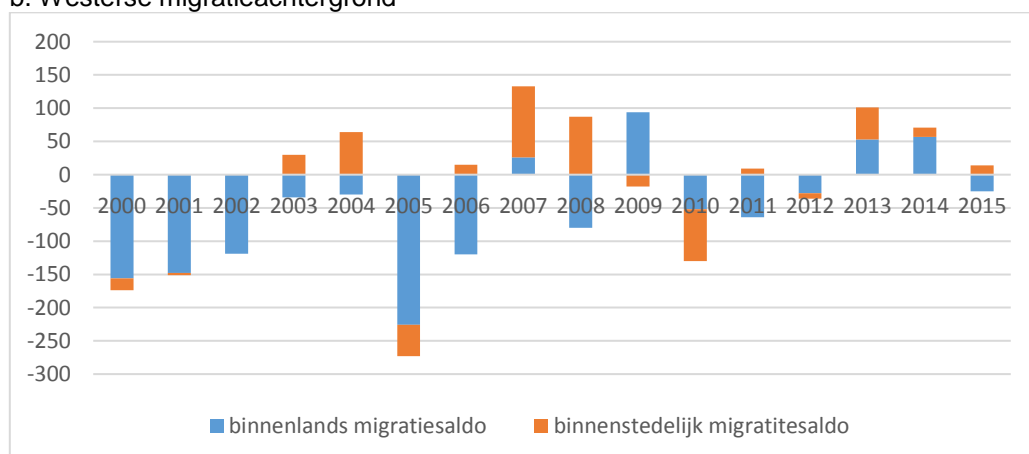
Bron: BRP bewerking door OBI 2017

Figuur 2.14: Migratiesaldo (binnenstedelijk en buitenstedelijk) in Overig Rotterdam naar migratieachtergrond (2000-2015)

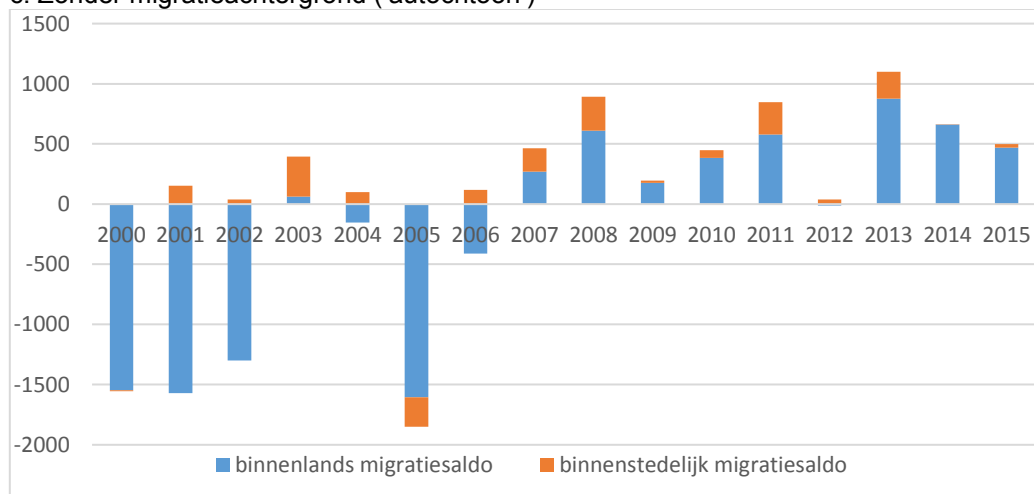
a. Niet-westerse migratieachtergrond



b. Westerse migratieachtergrond



c. Zonder migratieachtergrond ('autochtoon')

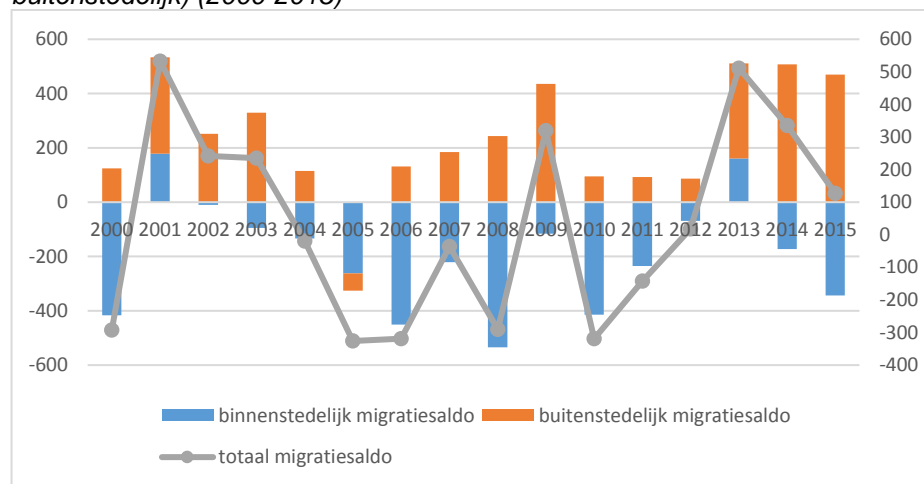


Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.4.4 Binnenstedelijke en buitenstedelijke migratie in de Binnenstad

De mutatiegraad ligt in de buurten die gezamenlijk de Binnenstad vormen met 17,8 beduidend hoger dan het gemiddelde van de stad Rotterdam (11,8). De aanwezigheid van een mobiele bevolking (veel jongeren, waaronder studenten) is daar mede een verklaring voor. Sinds 2012 neemt het verschil in mutatiegraad tussen Binnenstad en de stad Rotterdam toe. Figuur 2.15 laat zien dat in zeven van de zestien jaren de bevolking in de Binnenstad groeit door binnenstedelijke en buitenstedelijke verhuizingen. In totaal is de groei voor de hele periode met een kleine 600 bewoners bescheiden geweest en laat het migratiesaldo een wisselend beeld zien. In het meest recente jaar kent de Binnenstad een negatief binnenstedelijk migratiesaldo en een positief buitenstedelijk migratiesaldo en dit kenmerkt ook de hele periode 2000-2015. De Binnenstad is een aantrekkelijke woonlocatie voor personen van buiten de stad die in Rotterdam (gaan) studeren.

Figuur 2.15: Migratiesaldo in de Binnenstad naar type migratie (binnenstedelijk en buitenstedelijk) (2000-2015)



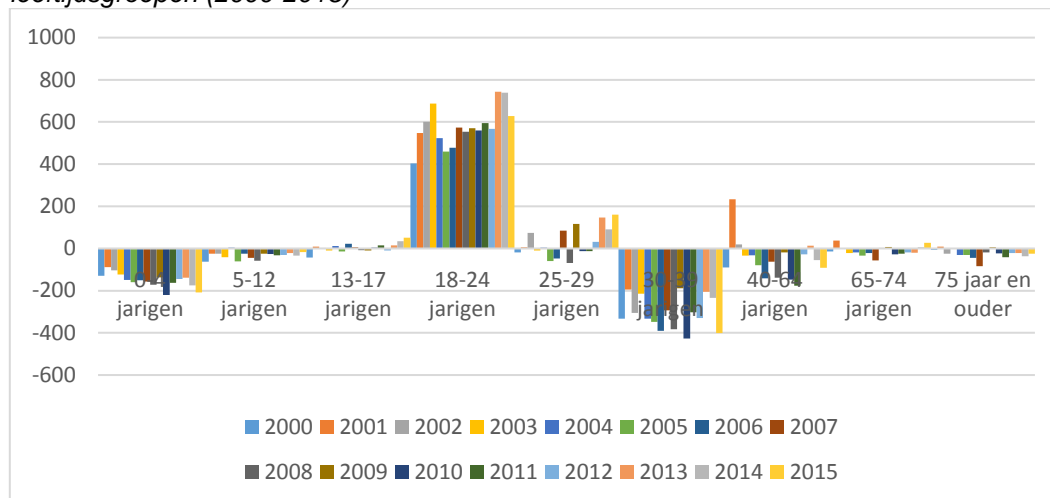
Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.4.5 Binnenstedelijke en buitenstedelijke migratie Binnenstad uitgesplitst naar demografische achtergrondkenmerken

Leeftijd

De Binnenstad kent een sterk positief migratiesaldo van 18-24 jarigen, en (in de meeste jaren) ook van de groep 13-17 jarigen en de groep 25-29 jarigen (figuur 2.16). De overige leeftijdsgroepen kennen in de meeste jaren een negatief saldo en dit geldt vooral voor de groep 30-39 jarigen en 0-4 jarigen. De Binnenstad huisvest veel studenten en jonge mensen aan het begin van hun arbeids- en wooncarrière.

Figuur 2.16: Migratiesaldo (binnenstedelijk en buitenstedelijk) in Binnenstad naar leeftijdsgroepen (2000-2015)



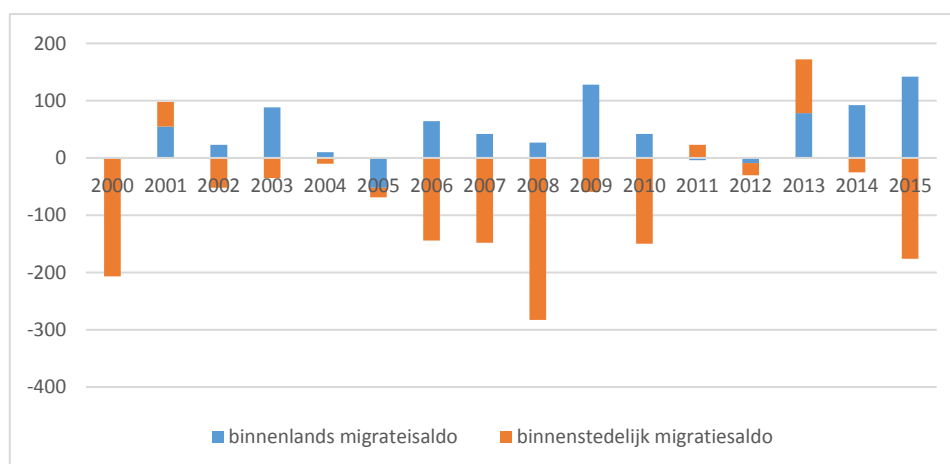
Bron: BRP bewerking door OBI 2017

Migratieachtergrond

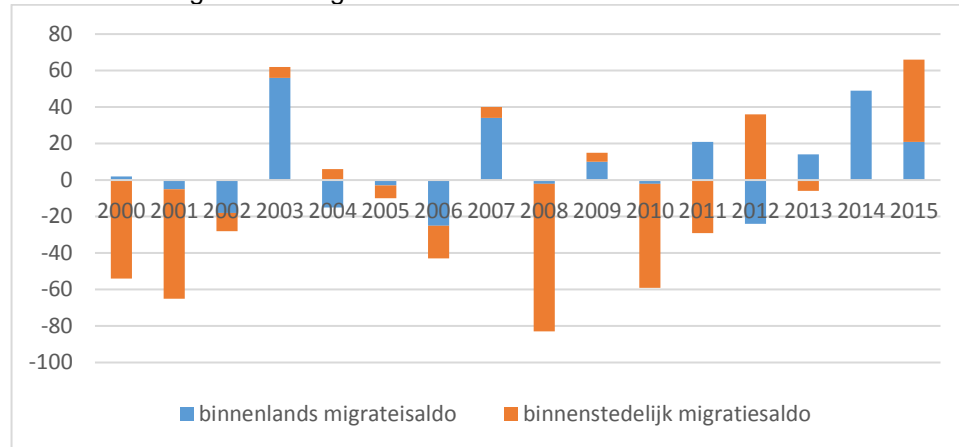
De groep zonder migratieachtergrond kent vaker dan de groep met een migratieachtergrond een positief migratiesaldo (als gevolg van buitenstedelijke verhuizingen)(figuur 2.17). Ook is de omvang van dit saldo groter dan bij de andere groepen. Bij de groep met een migratieachtergrond is er de meeste jaren sprake van een negatief saldo, en dit negatieve saldo wordt juist veroorzaakt door binnenstedelijke verhuizingen.

*Figuur 2.17: Migratiesaldo (binnenstedelijk en buitenstedelijk) in **Binnenstad** naar migratieachtergrond (2000-2015)*

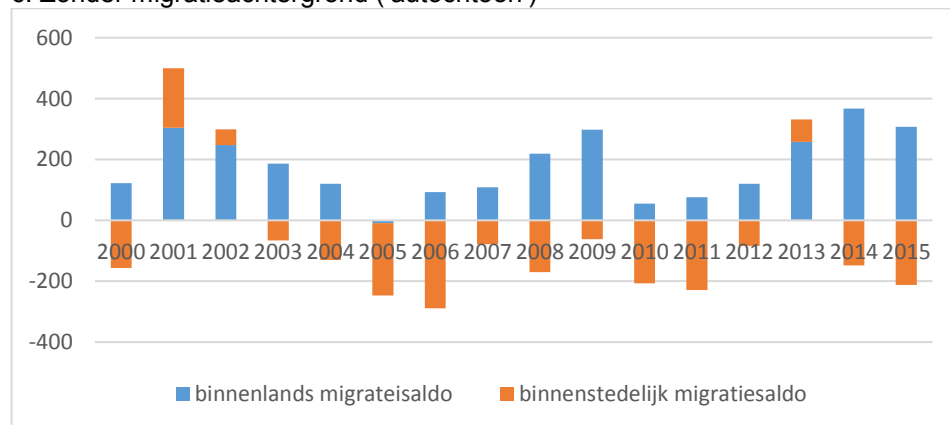
a. Niet-westerse migratieachtergrond



b. Westerse migratieachtergrond



c. Zonder migratieachtergrond ('autochtoon')



Bron: BRP bewerking door OBI 2017

2.5 Samengevat

Rotterdam

Sinds 2007 groeit de stad Rotterdam als gevolg van binnenlandse en buitenlandse verhuizingen. Het aantal personen dat zich in de stad vestigt, is groter dan het aantal vertrekkers (positief migratiesaldo). Meer recentelijk leveren ook binnenlandse verhuizingen een bijdrage aan de groei van de Rotterdamse bevolking. Weliswaar verliest Rotterdam bewoners aan de regiogemeenten, maar door de tijd heen is het vertrek hiernaar duidelijk afgenomen en neemt de vestiging vanuit deze gemeenten naar Rotterdam toe. Vanuit de rest van Zuid-Holland en overig Nederland kent Rotterdam een positief migratiesaldo, onder meer doordat het aantal vestigers vanuit deze gebieden naar Rotterdam toeneemt. Het is niet duidelijk of deze veranderingen te maken hebben met een veranderende voorkeur voor stedelijk wonen, een toegenomen aanbod van woningen in de stad of door andere ontwikkelingen (groei van groepen die op de stad georiënteerd zijn zoals studenten, jongeren 18-34 jaar).

Rotterdam kent onder jongeren van 18-24 een positief migratiesaldo, en sinds een aantal jaar geldt dit ook voor de groep 25-29 jarigen. Gezinnen (leeftijdsgroep van 30-39 jarigen en 0-12 jarigen) kennen een negatief migratiesaldo, maar deze neemt wel af. Deze afname zien we ook bij de groep 40-74 jarigen. Het negatieve migratiesaldo van personen zonder

migratieachtergrond ('autochtone Nederlanders') is in de periode 2000-2015 sterk afgenomen en de laatste jaren zijn er meer vestigers zonder migratieachtergrond dan vertrekkers. Na een groot aantal jaar van vertrek van mensen met een niet-westerse migratieachtergrond kent ook deze groep de laatste jaren een positief saldo.

Het aantal binnenstedelijk verhuisde personen ligt de laatste jaren lager dan in het begin van de periode 2000-2008, en deze daling is het sterkst voor verhuizingen binnen de eigen buurt. Verhuizingen vinden in veel gebieden vooral binnen het eigen gebied plaats, en anders in ieder geval op dezelfde oever van de stad. Verhuizingen naar de andere oever van de stad komen relatief weinig voor, het minst van Noord naar Zuid.

Deelgebieden binnen Rotterdam

Verhuizingen van en naar het NPRZ-gebied bestaan vaker uit buitenstedelijke verhuizingen dan binnenstedelijke verhuizingen. Het buitenstedelijke saldo is veel groter dan het binnenstedelijk saldo en, uitgezonderd de laatste twee jaren, negatief geweest. Ook het binnenstedelijk saldo is meestal negatief geweest, hoewel dit negatieve saldo beduidend kleiner is. Voor Overig Rotterdam geldt dat het binnenstedelijk migratiesaldo de meeste jaren negatief is en het negatieve buitenstedelijke saldo is sinds 2014 in een klein positief saldo veranderd. In zowel NPRZ-gebied als Overig Rotterdam vindt 25% van alle binnenstedelijke verhuizingen binnen de eigen buurt plaats.

Binnen het NPRZ-gebied hebben de Focuswijken de hoogste verhuisdynamiek, hoewel deze dynamiek een dalende trend laat zien. Sinds 2000 hebben de Focuswijken een negatief saldo gekend en dat komt vooral door een negatief binnenstedelijk saldo. In de Niet-Focuswijken is het binnenstedelijk saldo altijd positief geweest en sinds 2014 is ook het buitenstedelijke saldo positief. De Binnenstad (onderdeel van Overig Rotterdam) kent een hogere verhuisdynamiek dan de hierboven genoemde gebieden. Op een jaar na kende de Binnenstad altijd een positief buitenstedelijk saldo, en in bijna alle jaren kende het gebied een negatief binnenstedelijk saldo. Daarmee kende de Binnenstad in zeven jaar een positief totaal saldo.

De leeftijdsgroepen met een positief saldo zijn in NPRZ en Overig Rotterdam vergelijkbaar: gezinnen (0-12 jaar en 30-39 jaar) kennen een (afnemend) vertrek, en de groep van 18-24 jaar een positief saldo. Wel zien we dat het saldo van de groep 25-29 jarigen in de Focuswijken minder vaak positief is dan in de Niet-Focuswijken en de Binnenstad.

In NPRZ-gebied kennen mensen met een niet-westerse migratieachtergrond de meeste jaren een positief migratiesaldo; de andere twee groepen kennen een negatief saldo als gevolg van buitenstedelijke verhuizingen. Onder personen zonder migratieachtergrond ('autochtonen') neemt het negatieve saldo duidelijk af, door een sterke afname van het negatieve buitenstedelijke saldo.

In Overig Rotterdam kennen personen met een niet-westerse migratieachtergrond de meeste jaren een negatief saldo, terwijl personen zonder migratieachtergrond de meeste jaren een positief saldo kennen (vooral door buitenstedelijke verhuizingen). Alle groepen kennen in de Focuswijken een negatief saldo, en daarbij is de groep met een niet-westerse migratieachtergrond de enige groep die enkele jaren een positief buitenstedelijk saldo kent. De Niet-Focuswijken kennen onder de groepen met een migratieachtergrond een positiefsaldo. Voor personen zonder migratieachtergrond is er sinds 2011 een klein positief saldo (Doordat het buitenstedelijk saldo veel minder negatief is geworden). In de Binnenstad kent de groep zonder migratieachtergrond de meeste jaren een positief saldo (vooral als gevolg van buitenstedelijke verhuizingen), de groepen met migratieachtergrond kennen de meeste jaren juist een negatief saldo (vooral als gevolg van binnenstedelijke verhuizingen).

3 Samenstelling van verhuisgroepen t.o.v. zittende bevolking

In het vorige hoofdstuk zijn verschillende binnenlandse (en binnenstedelijke) verhuisstromen door de jaren heen aan de orde geweest. Daarbij zijn deze stromen uitgesplitst naar enkele achtergrondkenmerken (leeftijd, etniciteit) en deelgebieden. Dit heeft al enig zicht gegeven op de selectiviteit van de migratie. In dit hoofdstuk zal verder inzicht gegeven worden in het demografisch- en sociaaleconomisch profiel van de verhuizers in Rotterdam, door naar extra achtergrondkenmerken te kijken (gebaseerd op enquêteresultaten). In de eerste paragraaf worden gegevens gepresenteerd voor de stad Rotterdam als geheel. In paragraaf twee worden gegevens gepresenteerd voor het NPRZ-gebied (en de Focuswijken en Niet-Focuswijken die samen NPRZ vormen) en de Binnenstad.

3.1 Verschillen in profiel van de verschillende verhuisgroepen en de zittende bevolking Rotterdam¹³

In het eerste halfjaar van 2016 zijn er bijna 26 duizend personen vanuit, naar of binnen Rotterdam verhuisd (exclusief buitenlandse migratie). Het aandeel binnenstedelijke verhuisden ligt met bijna 46% het hoogst en de vestigersgroep is met 26% het kleinst (tabel 3.1). De vertrekkersgroep neemt hier met 28,5% een tussenpositie in.

Tabel 3.1: Verhuisgroepen naar herkomst en bestemming in eerste halfjaar 2016

	N	%
Binnenlandse vestigers	6.690	25,9
Binnenlandse vertrekkers	7.360	28,5
Binnenstedelijke verhuisden	11.760	45,6
Totaal	25.810	100

Bron: BRP bewerking door OBI 2017

In het onderzoek zijn de oudste personen tussen de 18 en 85 jaar benaderd, waarbij de vragenlijst aan oudste bewoner van het huishouden is gericht.¹⁴

Om de drie verhuisgroepen te karakteriseren, zullen deze vergeleken worden met de totale Rotterdamse bevolking ('zittende bevolking') in 2015/2016. Er zal een vergelijking gemaakt worden op basis van enkele kenmerken waarvan uit onderzoeksliteratuur bekend is dat verhuisgroepen verschillen van de zittende bevolking (en van elkaar). Deze kenmerken zijn: leeftijd, huishoudenssamenstelling, inkomen, opleidingsniveau, migratieachtergrond. Het betreft hier gegevens *na* de verhuizing. Gegevens over deze zittende bevolking zijn deels gebaseerd op registratiegegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, peildatum januari 2016)(migratieachtergrond, leeftijd en huishoudenssamenstelling). De opleidingspositie en inkomenspositie van de zittende bevolking is vastgesteld op basis van het WoOn 2015 (Woon Onderzoek Nederland, Ministerie BZK)(zie bijlage 3.1 behorende bij hoofdstuk 3 voor een toelichting van een deel van de achtergrondkenmerken).

Van oudsher verschillen de achtergrondkenmerken van verhuisgroepen (vestigers en vertrekkers) van de zittende bevolking. Daarmee kennen verhuizingen een selectief karakter en beïnvloeden daarmee (naast natuurlijke groei, huishoudensveranderingen en sociale mobiliteit) de bevolkingssamenstelling van de stad. Uit eerder onderzoek weten we dat jongeren meer

¹³ In dit onderzoek is de onderzoekseenheid een individueel persoon en niet het huishouden. Wel zal indien mogelijk in de rapportage van (zelfgerapporteerde) huishoudenskenmerken gebruikt gemaakt worden.

¹⁴ Binnenlandse vertrekkers naar door ons geïdentificeerde zorginstellingen zijn uitgesloten. Eveneens zijn binnenlandse vertrekkers die na hun verhuizing uit Rotterdam nogmaals verhuisd zijn uitgesloten.

verhuizen, en dit vaker naar een grote stad doen dan personen van middelbare- en hoge leeftijd. Gezinnen met kinderen verhuizen vaker dan gezinnen zonder kinderen en verlaten daarbij relatief vaak de stad. Studenten verhuizen vanwege de (onderwijs)voorzieningen relatief vaak naar de stad, terwijl de uitstroom vaker bestaat uit de groep werkenden. Om na te gaan in welke mate de verhuizingen van en naar de stad Rotterdam een selectief karakter hebben, worden de verhuysgroepen en de zittende bevolking met elkaar vergeleken op verschillende sociaaldemografische en sociaaleconomische kenmerken.

Huishoudenssamenstelling

Als gekeken wordt naar de huishoudenssamenstelling dan valt op dat onder vestigers het aandeel alleenstaanden hoger is dan bij de vertrekkers (figuur 3.1). Verder bestaat de groep vertrekkers meer uit paren met kinderen. Ten opzichte van de zittende bevolking bevinden zich onder de verhuysgroepen relatief veel paren zonder thuiswonende kinderen en wijkt de vertrekkersgroep het meeste af van de zittende bevolking. Hierbij verschillen de vestigers en vertrekkers nauwelijks van elkaar.

Leeftijd

De vestigersgroep bestaat uit een groter aandeel 18-34 jarigen dan onder de groep vertrekkers uit de stad (figuur 3.1). Onder de vertrekkers is de groep 35-54 jaar dan juist groter. Dit komt deels overeen met het feit dat bij de vestigers meer alleenstaanden zich in de stad vestigen, terwijl onder de vertrekkers het aandeel paren met thuiswonende kinderen hoger is. Vergeleken met de zittende bevolking zien we weinig personen van 55-jaar en ouder en veel personen van 25-34 jaar onder de verhuizers. Dit is niet verrassend aangezien de leeftijdsgroep van 55+ in het algemeen erg honkvast in tegenstelling tot jongere leeftijdsgroepen, die vaak verhuizen vanwege veranderingen in hun verschillende (arbeids-, huishoudens- en woon) carrières.

Huishoudensinkomen

Het aandeel lage inkomens is bij de vestigers beduidend groter dan bij de groep vertrekkers (figuur 3.1). Van de vestigers heeft 53% een laag inkomen (net als de verhuisden binnen Rotterdam), tegenover 44% onder de vertrekkers. Onder deze laatstgenoemde groep is het aandeel hoge inkomens met 32% dan weer hoger dan bij de vestigers. Ook wijkt de vertrekkersgroep hiermee sterk af van de zittende bevolking (hoge inkomens: 17%). De lageinkomensgroepen die de stad intrekken zijn mogelijk (deels) 'kansrijke' groepen zoals studenten die in de komende jaren bij het betreden van de arbeidsmarkt een inkomensstijging zullen kennen.

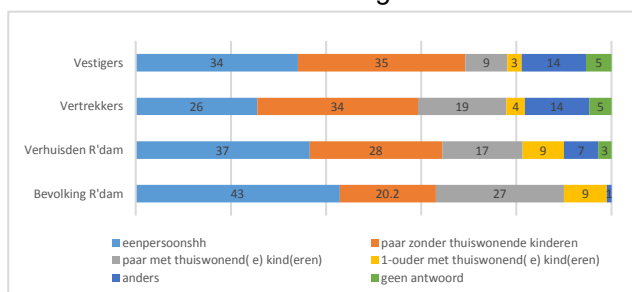
Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau¹⁵ tussen vertrekkers en vestigers verschilt nauwelijks van elkaar: veertig procent is laag tot middelbaar opgeleid, en de rest heeft een hoge opleiding (figuur 3.1). Verhuizers binnen Rotterdam hebben, net als in 2013, relatief vaker een laag opleidingsniveau en minder vaak een hoog opleidingsniveau. Vergeleken met de zittende bevolking kennen alle verhuysgroepen een aanmerkelijk hoger aandeel hoog opgeleiden en een veel lager aandeel laagopgeleiden.

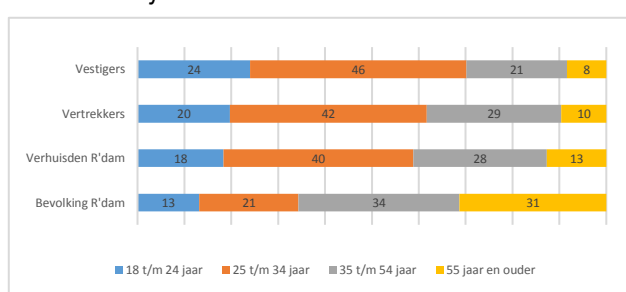
¹⁵ Het opleidingsniveau van het huishouden is bepaald door uit te gaan van de hoogst opgeleide persoon in een huishouden.

Figuur 3.1: Verhuiscategorieën naar, van en binnen Rotterdam en zittende Rotterdamse bevolking vergeleken naar zeven achtergrondkenmerken

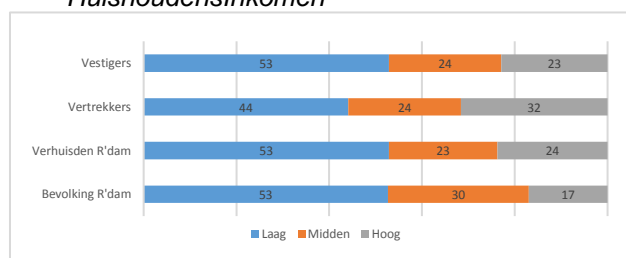
Huishoudenssamenstelling



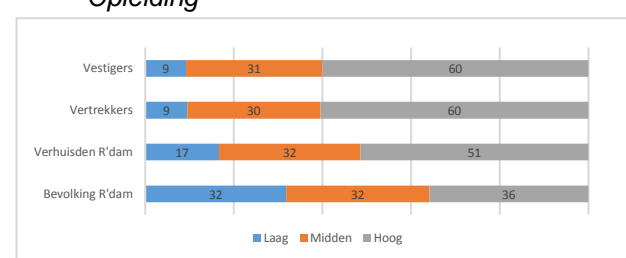
Leeftijd



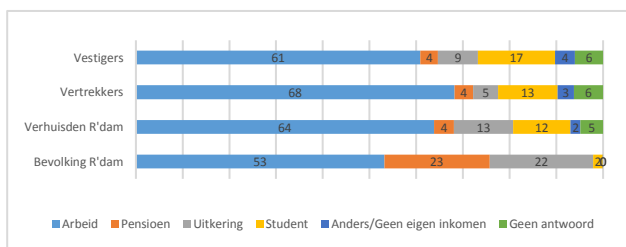
HuishoudensInkomen



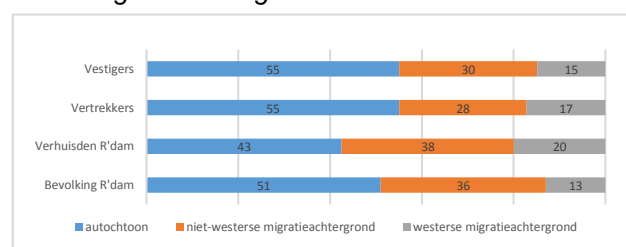
Opleiding



Inkomensbron



Migratieachtergrond



Inkomensbron

Het aandeel huishoudens met inkomen uit arbeid ligt onder vertrekkers hoger dan onder de vestigers en verhuizers binnen Rotterdam (figuur 3.1). Bij de vestigers is het aandeel met een uitkering en het aandeel studenten dan weer hoger dan bij de vertrekkers. Onder de verhuizers binnen Rotterdam zijn ten opzichte van de twee andere verhuiscategorieën veel uitkeringsgerechtigden. Vergeleken met de zittende bevolking bevinden zich onder de verhuizers veel werkenden en studenten en weinig gepensioneerd en uitkeringsgerechtigden. Dit komt doordat oudere huishoudens zoals bij de leeftijd al is besproken honkvaster zijn, terwijl uitkeringsgerechtigden minder financiële middelen hebben om te verhuizen.

Migratieachtergrond

Tussen vestigers en vertrekkers bestaan weinig verschillen naar aandeel van groepen zonder en met migratieachtergrond (figuur 3.1). Ook is het verschil met de zittende bevolking klein. Voor de verhuizers binnen de stad geldt dat het aandeel met een niet-westerse achtergrond hoger ligt dan onder de twee andere verhuiscategorieën, en het aandeel zonder migratieachtergrond is hier lager.

Ten opzichte van 2013 maken huishoudens met een laag inkomen een minder groot deel uit van de groep vestigers in Rotterdam, terwijl het aandeel hoge inkomens in 2016 rond de 8 procentpunt hoger ligt dan in 2013 (bijlage 3.2). Ook het aandeel hoger opgeleiden ligt hoger ten opzichte van 2013 en dit gaat ten koste van de lage en middelbaar opgeleide groepen. Het aandeel gezinnen is ten opzichte van de laatste meting stabiel. Wel neemt het aandeel koppels zonder kinderen duidelijk toe samen met de categorie anders ten koste van de groep alleenstaanden. Onder vertrekkers zien we, net als bij de vestigers, een stijging van het aandeel hoge inkomens vergeleken met 2013 en een afname van het aandeel lage inkomens. Op het gebied van opleidingsniveau zijn de verschillen ten opzichte van 2013 gering. Het aandeel alleenstaanden is iets kleiner dan in 2013 en het aandeel 'anders' ligt duidelijk hoger.

Samenvattend zien we dat de verhuisgroepen op verschillende achtergrondkenmerken afwijken van de zittende bevolking. Jongeren en jongvolwassenen, paren zonder thuiswonende kinderen, hogeropgeleiden, huishoudens met een hoog inkomen, personen zonder migratieachtergrond zijn relatief meer vertegenwoordigd onder de drie verhuisgroepen vergeleken met de zittende bevolking. Vergelijken we de vertrekkers met de vestigers en kijken we enkel naar significante verschillen tussen de groepen dan zien we het volgende. Onder vestigers zijn significant meer eenpersoonshuishoudens en minder paren met kinderen. Het aandeel 34-55 jarigen is groter onder de vertrekkers dan onder de vestigers. Vestigers hebben beduidend minder vaak een hoog inkomen dan vertrekkers en vaker een laag inkomen. Ook wonen vestigers veel vaker in een huurwoning dan vertrekkers. De vertrekkers zijn na hun verhuizing vergeleken met vestigers vaker inwonend (bij ouders of anderen). Tot slot bestaan er op het gebied van opleiding en migratieachtergrond slechts kleine verschillen tussen deze twee groepen.

3.2 Verschillen in profiel van de verschillende verhuisgroepen en de zittende bevolking in de onderscheiden deelgebieden

In deze paragraaf worden de achtergrondkenmerken van de verhuisgroepen naar verschillende deelgebieden weergegeven. Er worden twee indelingen gemaakt. De eerste indeling maakt onderscheid tussen NPRZ-gebied en Overig Rotterdam (indeling 1). De tweede indeling maakt een onderscheid tussen Focuswijken NPRZ, Niet-Focuswijken NPRZ, Binnenstad en Rest van Rotterdam (variant 2).¹⁶ De indeling en de samenstelling van de verhuisgroepen zijn terug te vinden in tabel 3.2. Onder vestigers en vertrekkers vallen niet alleen de binnenlandse verhuizers naar/van het betreffende gebied ('buitenstedelijke verhuizers'), maar ook binnenstedelijke verhuisden die vanuit een ander deelgebied naar het betreffende gebied of vanuit het gebied naar een ander deelgebied verhuisd zijn. Daarmee kunnen de gegevens voor Rotterdam als geheel niet simpelweg als een optelsom van verschillende deelgebieden gezien worden.

Tabel 3.2: Gebiedsindelingen naar verhuisgroepen

VARIANT 1		
1a	NPRZ-gebied	
	Vestigers	Personen die van buiten Rotterdam of vanuit Overig Rotterdam naar NPRZ verhuisd zijn
	Vertrekkers	Personen die vanuit NPRZ naar overig Rotterdam of elders in Nederland verhuisd zijn
	Verhuisden Rotterdam	Personen die binnen de buurten die samen NPRZ vormen verhuisd zijn

¹⁶ Over Rest van Rotterdam variant 2 zal verder in dit hoofdstuk niet gerapporteerd worden.

1b	Overig Rotterdam	
	Vestigers	Personen die van buiten Rotterdam of vanuit NPRZ naar overig Rotterdam verhuisd zijn
	Vertrekkers	Personen die vanuit overig Rotterdam naar NPRZ of elders in Nederland verhuisd zijn
	Verhuisden Rotterdam	Personen die binnen de buurten die samen Overig Rotterdam vormen, verhuisd zijn
VARIANT 2		
2a	Focuswijken NPRZ	
	Vestigers	Personen die van buiten Rotterdam of vanuit andere Rotterdamse buurten naar Focuswijken-NPRZ verhuisd zijn
	Vertrekkers	Personen die vanuit Focuswijken-NPRZ naar andere Rotterdamse buurten of elders in Nederland verhuisd zijn
	Verhuisden Rotterdam	Personen die binnen de buurten die samen Focuswijken NPRZ vormen verhuisd zijn
2b	Niet-Focuswijken NPRZ	
	Vestigers	Personen die van buiten Rotterdam of vanuit andere Rotterdamse buurten naar Niet-Focuswijken NPRZ verhuisd zijn
	Vertrekkers	Personen die vanuit Niet-Focuswijken NPRZ naar andere Rotterdamse buurten of elders in Nederland verhuisd zijn
	Verhuisden Rotterdam	Personen die binnen de buurten die samen Niet-Focuswijken NPRZ vormen verhuisd zijn
2c	Binnenstad	
	Vestigers	Personen die van buiten Rotterdam of vanuit andere Rotterdamse buurten naar Binnenstad verhuisd zijn
	Vertrekkers	Personen die vanuit Binnenstad naar andere Rotterdamse buurten of elders in Nederland verhuisd zijn
	Verhuisden Rotterdam	Personen die binnen de buurten die samen Binnenstad vormen verhuisd zijn
2d	Rest van Rotterdam	
	Vestigers	Personen die van buiten Rotterdam of vanuit gebied 2a/ 2b / 2c naar Rest Rotterdam (bestaande uit alle buurten m.u.v. respectievelijk 2a/ 2b/ 2c) verhuisd zijn
	Vertrekkers	Personen die vanuit Rest Rotterdam (bestaande uit alle buurten m.u.v. respectievelijk 2a/ 2b/ 2c) naar 2a/ 2b/ 2c of elders in Nederland verhuisd zijn
	Verhuisden Rotterdam	Personen die binnen de buurten die samen Rest Rotterdam vormen (dus niet behorende tot 2a, 2b, 2c) verhuisd zijn

Tabel 3.3 geeft de verdeling van de drie verhuiscategorieën vestigers, vertrekkers en verhuisden binnen het gebied weer binnen de verschillende gebiedsindelingen zoals beschreven in tabel 3.2. In het totale NPRZ-gebied is het aandeel vertrekkers iets groter dan het aandeel vestigers. In de rest van Rotterdam zien we dat het aandeel vertrekkers de vestigersgroep overstijgt, terwijl bijna 40% binnen deze categorie is verhuisd. In de Focuswijken behorende tot het NPRZ-gebied is het aandeel vertrekkers iets groter dan de groep vestigers; het aandeel verhuisden binnen het gebied ligt rond de 20%. Bij de Niet-Focuswijken binnen NPRZ is de vestigersgroep iets groter dan de vertrekkers en verhuist iets meer dan 18% binnen het eigen gebied. In de Binnenstad is vertrekkersgroep duidelijk hoger dan de vestigers terwijl de groep verhuizers binnen het gebied een kleine 11% is.

Tabel 3.3: Verhuiscategorieën naar herkomst en bestemming in eerste halfjaar 2016 naar verschillende categorieën

	1a		1b	2a		2b	2c
			Overig	Focuswijken		Niet-Focuswijken	
	Rotterdam	NPRZ	Rotterdam	NPRZ	NPRZ	Binnenstad	
Vestigers	25,9	34,3	28,7	39,1	41,2	40,5	
Vertrekkers	28,5	35,3	33,4	41,5	40,5	48,9	
Verhuisden binnen gebied	45,6	30,4	37,8	19,4	18,3	10,6	
N	25811	8560	19393	4084	5288	2955	

3.2.1 Verschillen in profiel van de verschillende verhuiscategorieën en de zittende bevolking in NPRZ en Overig Rotterdam (variant 1)

In bijlage 3.3 worden de verhuiscategorieën binnen NPRZ-gebied en de verhuiscategorieën binnen Overig Rotterdam met elkaar en de zittende bevolking vergeleken op achtergrondkenmerken. De belangrijkste verschillen worden hieronder besproken. Als eerste worden hier verschillen tussen verhuiscategorieën voor het NPRZ-gebied en Overig Rotterdam (variant 1) besproken.

NPRZ-gebied

Bij de vestigers in NPRZ-gebied (en in mindere mate de verhuizers binnen dit gebied) bevinden zich beduidend meer alleenstaanden (44%) dan onder de vertrekkersgroep (26%) het geval is. De vertrekkersgroep bestaat dan vaker uit vooral paren met en zonder kinderen. Verder verschilt deze laatstgenoemde groep het meeste van de zittende bevolking in NPRZ-gebied. Naar leeftijd zijn de verschillen tussen vertrekkers en vestigers beperkt. Verhuizers binnen NPRZ-gebied wijken wel af aangezien het aandeel personen 55-jaar en ouder binnen deze groep beduidend hoger ligt dan onder vestigers en vertrekkers. Op het gebied van huishoudeninkomen doet zich in NPRZ-gebied een vergelijkbare situatie voor naar verhuiscategorieën als in Rotterdam. Het aandeel lage inkomens is bij de vestigers beduidend hoger dan bij de groep vertrekkers. Onder deze laatste groep is het aandeel hoge inkomens dan weer veel hoger.

Wat betreft de inkomensbron zien we een opvallend verschil tussen de vestigers en de vertrekkers. Het aandeel met inkomen uit arbeid is onder de vertrekkersgroep hoger dan onder de vestigers en onder de vestigers is het aandeel met een uitkering hoger. Daarnaast hebben huishoudens die binnen NPRZ-gebied verhuizen vaker inkomen uit uitkering en pensioen. Deze aandelen zijn onder de zittende bevolking nog hoger. Onder de vestigers zijn relatief meer laagopgeleiden dan onder vertrekkers; onder vertrekkers zijn dan relatief meer middelbaar opgeleiden. Ten opzichte van de zittende bevolking kennen de verhuiscategorieën een veel lager aandeel laagopgeleiden en veel meer hoogopgeleiden (m.u.v. verhuisden binnen NPRZ). Naar migratieachtergrond zijn de verschillen, net als bij Rotterdam als geheel, klein tussen vertrekkers en vestigers.

Al met al verschillen vestigers in NPRZ-gebied van de vertrekkers op verschillende punten en doet zich op verschillende punten overeenstemming voor met de gehele stad Rotterdam. Een verschil zien we op het gebied van opleiding. In NPRZ-gebied is het aandeel laagopgeleiden onder de vestigers beduidend hoger dan onder de vertrekkers. In Rotterdam was er geen verschil in opleidingsniveau tussen vestigers en vertrekkers.

Het profiel van de vestigers in NPRZ-gebied is door de tijd heen aan enige veranderingen onderhevig (zie bijlage 3.4). Zo neemt het aandeel middelbaar opgeleiden onder de vestigers af ten gunste van de hoog opgeleiden. Ook zien we dat sinds 2011 het aandeel alleenstaande beduidend hoger ligt ten gunste van de categorie 'anders'. De inkomensverdeling is vrij stabiel. Bij de vertrekkers zien we dat het aandeel huishoudens met een hoog inkomen hoger ligt dan in voorgaande jaren en het aandeel lage inkomens onder vertrekkers is afgenomen. Tegelijk is het aandeel hoog opgeleiden hoger dan andere jaren (en het aandeel laag opgeleiden ligt aanzienlijk lager dan voorgaande jaren). Het aandeel huishoudens met kinderen is redelijk stabiel onder de vertrekkers en het aandeel alleenstaanden ligt lager dan de voorgaande drie metingen (vergelijkbaar met het niveau van 2006).

Overig Rotterdam

De verschillen tussen vestigers en vertrekkers naar huishoudenssamenstelling zijn betrekkelijk gering. Alleen wat betreft paar met kinderen zien we een duidelijk kleiner aandeel onder vestigers dan onder vertrekkers. Jongeren t/m 34 jaar maken een groter deel uit van de vestigersgroep vergeleken met vertrekkers. Dit komt overeen met heel Rotterdam. Onder de vertrekkers zijn relatief vaker 35-54 jarigen dan bij de vestigers. De inkomensverdeling binnen de vestigers en vertrekkers lijkt sterk op elkaar. Onder de vestigers heeft iets meer dan de helft een laag inkomen en dit aandeel is 48% onder de vertrekkers. De hoge inkomensgroep maakt dan een hoger aandeel uit onder de vertrekkers (30%) dan onder de vestigers (26%), maar de verschillen zijn hier kleiner dan voor heel Rotterdam. Tweederde van de vertrekkers uit overig Rotterdam hebben inkomen uit arbeid en daarmee is dit aandeel groter dan bij de vestigers en de zittende bevolking. Onder vestigers is het aandeel studenten iets hoger dan onder de vertrekkers. Verder valt onder de verhuizers binnen overig Rotterdam het hoge aandeel huishoudens met inkomen uit arbeid op. Het aandeel hoogopgeleiden is onder de vertrekkers en vestigers vergelijkbaar. Wel zien we een verschil qua aandeel laag opgeleiden: dit aandeel ligt hoger onder de vertrekkers dan onder de vestigers. Naar migratieachtergrond zijn de verschillen erg beperkt tussen de vertrekkers en vestigers. Alle significante verschillen tussen verhuisgroepen binnen de gebieden zijn opgenomen in tabel 3.4.

Tabel 3.4: Verschillen tussen vestigers en vertrekkers binnen het betreffende gebied (stad Rotterdam, NPRZ-gebied, en overig Niet-NPRZ gebied)

	Rotterdam		NPRZ		Overig R'dam	
	Vestigers	Vertrekkers	Vestigers	Vertrekkers	Vestigers	Vertrekkers
Alleenstaand	+		+			
Paar thuiswonend (e) kind(eren)		+				+
Laag inkomen	+		+			
Hoog inkomen		+		+		
35-54 jaar		+				+
Opleiding laag			+			
Uitkering			+			

3.2.2 Verschillen in profiel van de verschillende verhuiscgroepen en de zittende bevolking in Focuswijken NPRZ, Niet-Focuswijken NPRZ en Binnenstad¹⁷

Hieronder zullen verschillen tussen verhuiscgroepen voor Focuswijken en Niet-Focuswijken (behorende tot het NPRZ-gebied) en voor het Binnenstadgebied besproken worden.

Focuswijken NPRZ-gebied

De huishoudenssamenstelling van vestigers is duidelijk anders dan die van vertrekkers. Alleenstaanden vormen de helft van de vestigers, terwijl dit onder de vertrekkers iets meer dan een kwart is (bijlage 3.5). Onder de vertrekkers is dan het aandeel paren met en zonder kind(eren) relatief hoger. Ten opzichte van de zittende bevolking wijkt deze vertrekkersgroep het meest af.

De vestigersgroep bestaat uit een groter aandeel 18-24 jarigen dan de vertrekkers uit de Focuswijken. Onder de vertrekkers zijn de groep 25-54 jarigen juist groter. De verhuiscgroepen in Focuswijken kennen weinig 55-plussers en wijken hiermee af van de zittende bevolking. Het aandeel lageinkomens is bij de vestigers veel groter dan bij de vertrekkers. Van de vestigers heeft 75% een laag inkomen, tegenover 64% onder de vertrekkers. Onder de vertrekkersgroep is het aandeel midden en hoge inkomens iets hoger. Opvallend is dat onder de verhuizers die binnen de Focuswijken verhuizen nauwelijks hoge inkomensgroepen aanwezig zijn. De inkomensbron tussen vestigers en vertrekkers verschillen duidelijk van elkaar. Bij de vestigers heeft 41% inkomsten uit arbeid terwijl dit aandeel bij de vertrekkers op 56% ligt. Een derde van de vestigers heeft inkomen uit uitkering en daarmee ligt dit aandeel bijna driemaal zo hoog als bij de vertrekkersgroep (11% inkomen uit uitkering). Ten opzichte van de zittende bevolking verhuizen gepensioneerden weinig, terwijl studenten hier juist hoge verhuismobiliteit laten zien.

Het opleidingsniveau van vestigers en vertrekkers verschilt sterk van elkaar. Van de vertrekkers heeft 43% een hoge opleiding, tegenover 29% onder de vestigers. Bij de vestigers is het aandeel laagopgeleiden met 31% twee keer zo groot als bij de vertrekkersgroep. Wederom zien we hier nauwelijks verschillen in migratieachtergrond. Bijna tweederde van de vestigers en de vertrekkersgroep bestaat uit personen met een niet-westerse achtergrond; voor autochtonen is dit dertig procent. Door de groep zonder migratieachtergrond wordt weinig binnen de Focuswijken verhuisd en hier valt het hoge aandeel van personen met een *westerse* migratieachtergrond op.

Niet-Focuswijken NPRZ-gebied

Net als bij de Focuswijken is het aandeel alleenstaanden groter onder vestigers dan vertrekkers, maar de verschillen zijn bij de Niet-Focuswijken veel minder groot (bijlage 3.6). laat zien dat er onder vestigers in de Niet-Focuswijken minder jongeren t/m 24 jaar bevinden dan onder de groep die het gebied verlaat. De verschillen tussen andere leeftijdsgroepen zijn beperkt bij deze twee groepen. Opvallend is dat onder de verhuizers binnen de Niet-Focuswijken het aandeel 55-plussers veel hoger ligt dan onder de twee andere verhuiscgroepen. Wel zien we dat ten opzichte van de zittende bevolking de 55-plussers slechts een klein deel van de verhuiscgroepen uitmaken. Bijna 60% van de vestigers in de Niet-Focuswijken heeft een laag inkomen, tegen 47% onder de vertrekkers. Onder de verhuizers binnen deze buurten is het aandeel lage inkomens nog hoger, namelijk 74%. Onder de vertrekkers is het aandeel hoge inkomens met 29% bijna 13 punten

¹⁷ Het aantal respondenten in het WoOn-onderzoek binnen de drie deelgebieden zijn bescheiden. Daardoor is de betrouwbaarheid van de gegevens van de zittende bewoners lager dan bij de indeling zoals gebruikt in paragraaf 3.2.1 (variant 1). Bij de bestudering van verschillen tussen verhuiscgroepen bij variant 2 dient daarnaast rekening gehouden te worden met de soms beperkte aantallen respondenten (bijlage 3.6).

hoger dan bij de vestigers.

Wat betreft de bron van inkomen doen zich geen grote verschillen voor tussen de vestigende huishoudens en de vertrekkende huishoudens. Degenen die binnen de Niet-Focuswijken NPRZ verhuizen hebben vaker inkomen uit pensioen en uitkering dan de andere twee verhuiscategorieën. Onder de zittende bevolking van deze wijken ligt dit aandeel nog groter.

Wat betreft opleidingsniveau laat bijlage 3.6 zien dat onder vestigers de middelbaaropgeleiden 34% van de vestigersgroep uitmaakt en 43% van de vertrekkersgroep. Onder vestigers is zowel de groep laag- als hoogopgeleiden hoger dan onder vertrekkers. De groep die binnen de Niet-Focuswijken verhuist, behoort veel vaker tot de groep laagopgeleid en minder vaak tot de groep hoogopgeleid dan de andere twee verhuiscategorieën. Wat betreft migratieachtergrond zijn de verschillen tussen vestigers en vertrekkers bij de Niet-Focuswijken groter dan voor de Focuswijken. Het aandeel personen met een niet-westerse migratieachtergrond is onder vestigers 45%, terwijl dit onder de vertrekkersgroep 36% is. Onder de vertrekkersgroep is het aandeel zonder migratieachtergrond dan weer hoger. Verder valt op dat de groep die binnen de buurt verhuist in vergelijking met de andere twee verhuiscategorieën *minder* vaak uit personen met een niet-westerse migratieachtergrond bestaat.

Binnenstad

Onder vestigers in de Binnenstad bevinden zich veel minder paren met kind(eren) dan bij de vertrekkers (bijlage 3.5). De eerstgenoemde groep bestaat dan wel uit meer paren zonder kinderen en andersoortige huishoudens. De vertrekkersgroep wijkt ten opzichte van de zittende bevolking het meeste af. Huishoudens die binnen de buurt verhuizen zijn vaker alleenstaand dan onder de andere verhuiscategorieën. Vestigers zijn relatief vaak jongvolwassenen t/m 24 jaar, en onder de vertrekkersgroep is de het aandeel van de groep 25-54 jaar groter.

Bij de vestigers is het aandeel lage inkomens beduidend *lager* dan bij de vertrekkers. Daarmee wijkt de Binnenstad af van de andere gebieden, aangezien daar het aandeel lage inkomens onder vestigers steeds hoger lag dan onder vertrekkers. Verder is de groep met een midden inkomen onder vestigers veel hoger (24%) ligt dan bij de vertrekkers (12%). Wat betreft de bron van inkomen zijn de verschillen tussen vestigers en vertrekkers naar en van de Binnenstad gering. Wel is het aandeel uitkeringsontvangers onder groep vertrekkers hoger dan bij de vestigers en vestigen zich relatief meer studenten dan er vertrekken. Huishoudens die binnen de Binnenstad verhuizen hebben vaker inkomen uit arbeid dan de andere verhuiscategorieën. Het opleidingsniveau van de vertrekkers en vestigers verschilt behoorlijk van elkaar. Bij de vestigersgroep behoort 5% tot de laagopgeleiden en dit is 15% bij de vertrekkers. Het aandeel middelbaar en hoogopgeleiden ligt bij de vestigers dan ook 10 procentpunt hoger dan bij de vertrekkersgroep.

Het verschil in migratieachtergrond tussen vertrekkers en vestigers is in de Binnenstad meer uitgesproken dan in de Focuswijken en Niet-Focuswijken NPRZ. Iets meer dan de helft van de vestigers in de Binnenstad (52%) betreft huishoudens zonder migratieachtergrond en 26% betreft huishoudens met een niet-westerse migratieachtergrond. Bij de vertrekkers zijn deze aandelen respectievelijk 45% en 38%. Tot slot is het aandeel huurders onder de vestigers groep met 61% veel hoger dan het aandeel huurders onder de vertrekkersgroep (40%). Bij de vertrekkers zijn dan zowel het aandeel kopers als het aandeel inwonend hoger dan bij de vestigers.

4 Verhuismotieven

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de achterliggende motieven van personen om te verhuizen. We richten ons hier op algemene verhuismotieven waarbij onder meer motieven geleggen in de huishoudens- en arbeidscarrière aan bod komen. Daarna zal dieper ingegaan worden op het belang van de woning en de directe woonomgeving als ‘trigger’ om te verhuizen. We zullen waar mogelijk een vergelijk maken naar achtergrondkenmerken van de respondenten (inkomen, opleiding en aanwezigheid kinderen) en naar verschillen in verhuismotieven tussen verhuiscategorieën binnen drie deelgebieden (Focuswijken NPRZ, Niet-Focuswijken NPRZ en de Binnenstad).¹⁸



4.1 Algemene verhuismotieven

Er zijn vele oorzaken waarom mensen besluiten te verhuizen (zie ook hoofdstuk 1). Aan de respondenten is gevraagd een top 3 te maken van meest belangrijke verhuisredenen.¹⁹ Tabel 4.1 toont de top 3 eerst genoemde motieven van de binnenlandse vestigers, binnenlandse vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden (de dikgedrukte getallen). Gearceerde cellen geven aan dat de uitkomst hoger ligt dan één (lichtgekleurd) of meerdere cellen (donkergekleurd). Zo wordt de werkredenen zowel door vestigers als vertrekkers significant vaker als eerste verhuisreden gegeven dan door binnenstedelijke verhuisden (lichtgekleurd). Bij de vestigers wordt de studie significant vaker als eerste verhuisreden gegeven dan bij vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden.

Tabel 4.1: Meest eerst genoemde algemene verhuismotieven onder drie verhuiscategorieën in Rotterdam (in %, kolompercentages)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam
Werk	18	17	7
Studie	13	6	6
Huishoudensvergroting	22	26	20
Zelfstandig	12	5	16
Anders	10	12	14

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

	Significant verschil ten opzichte van één andere groep
	Significant verschil ten opzichte van twee andere groepen

Vestigers noemen het vaakst huishoudensvergroting (door samenwonen of het krijgen van kinderen) als eerste verhuismotief, gevolgd door werkredenen en studieredenen. Onder de vertrekkersgroep zien we dezelfde motieven terugkomen, hoewel het belang van studie wel kleiner is dan onder de vestigers. Bij binnenstedelijke verhuisden is wederom huishoudensvergroting een vaak genoemde eerste reden voor verhuizing. Ten opzichte van de andere twee verhuiscategorieën is voor deze groep ook het gedwongen de woning verlaten een belangrijke eerstgenoemde verhuismotieven. Bij alle verhuiscategorieën geldt dat huishoudens met een hoog inkomen vaker huishoudensvergroting als belangrijkste verhuismotief aangeven dan de laagste inkomensgroep (bijlage 4.1). Vertrekkers met kinderen noemen daarnaast in

¹⁸ Buurten die niet tot één van deze deelgebieden behoren, worden gerekend tot de categorie ‘Overig Rotterdam’. In de rest van het rapport wordt niet uitgebreid ingegaan op resultaten betreffende deze groep. Alle analyses voor deze groep staan in bijlage 7.

¹⁹ Ten opzichte van de laatste rapportage is niet langer een top 5 maar een top 3 gevraagd. Daarnaast zijn er veranderingen geweest in de antwoordcategorieën.

vergelijking met vertrekkers zonder kinderen ook de vorige buurt vaak als belangrijk verhuismotief. De respondenten hebben meerdere motieven voor een verhuizing kunnen aangeven. Het totale aandeel van deze genoemde motieven staat in tabel 4.2 aangegeven.


*Tabel 4.2: Totaal genoemde algemene verhuismotieven onder verschillende verhuiscategorieën in Rotterdam (maximaal drie redenen)(als % van de betreffende verhuiscategorie)**

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam
Werk	38	28	15
Studie	24	10	12
Huishoudensvergroting	28	34	28
Huishoudensverkleining	12	6	14
Zelfstandig gaan wonen	20	10	23
Financieel	12	12	18
Gezondheid	5	5	9
De vorige woning	8	10	20
De vorige buurt / woonomgeving	10	14	17
Wilde dichterbij vrienden / familie wonen	22	15	12
Moest de woning uit (sloop / einde huurcontract)	6	9	17
Anders	18	22	20
Wilde weg uit Rotterdam **	--	14	--

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

*) totalen tellen op tot meer dan 100% aangezien respondenten drie motieven konden kiezen

**) alleen gevraagd aan respondenten die Rotterdam verlaten hebben

 Significant verschil ten opzichte van één andere groep

 Significant verschil ten opzichte van twee andere groepen

Voor vestigers in Rotterdam zijn gebeurtenissen in de arbeidscarrière (werk, studie) en huishoudenscarrière de drie belangrijke redenen om naar Rotterdam te verhuizen (tabel 4.2). Werk en studie en het dichterbij vrienden en familie wonen zijn significant vaker belangrijke verhuismotieven voor de vestigers dan voor binnenstedelijke verhuisden en vertrekkers. Verder vindt onder deze groep het verhuizen door het kleiner worden van het huishouden (door scheiding/overlijden partner/kinderen uit huis) en zelfstandig gaan wonen vaker plaats dan onder vertrekkers. Binnen de vestigers zien we dat de lage inkomensgroep en de groep met een laag/middelbare opleiding vaak studie en zelfstandig wonen als verhuismotief noemen, terwijl de midden/hoge inkomensgroepen en de groep hoogopgeleiden meer huishoudensvergroting en werk als motief noemen (bijlage 4.2). Huishoudens met kinderen noemen relatief vaak de vorige woning en woonomgeving, terwijl huishoudens zonder kinderen werk en zelfstandig wonen als reden geven.

Voor de vertrekkers is huishoudensvergroting (het gaan samenwonen of het krijgen van kinderen) de meest belangrijke reden om de stad te verlaten. Uit verhuisliteratuur is bekend dat huishoudens relatief vaak de stad verlaten vanwege het ontbreken van geschikte woningen en vanwege de kindonvriendelijke woonomgeving. Binnen de groep vertrekkers worden studieredenen vaker genoemd door huishoudens met een laag inkomen en kinderloze huishoudens terwijl huishoudensvergroting een belangrijke vertrekmotief was voor midden/hoge inkomensgroepen en huishoudens met kinderen. Ook zien we dat onder deze laatstgenoemde groepen de vorige woning en buurt een veel belangrijker verhuismotief vormen. Onder de verhuizers binnen Rotterdam zien we dat huishoudensvergroting het belangrijkste verhuismotief is, gevolgd door zelfstandig gaan wonen en de vorige woning. Uit tabel 4.2 valt verder op te maken dat onder binnenstedelijke verhuisden andere motieven van significant groter belang zijn dan onder de andere twee verhuiscategorieën (gezondheid, financieel, moest de woning uit, de vorige buurt/woonomgeving). Studie en zelfstandig gaan wonen worden relatief vaak als verhuismotief genoemd door lage inkomens, laag-midden opgeleiden en huishoudens zonder

kinderen binnen de groep die binnen Rotterdam verhuisd zijn. Huishoudensvergroting wordt dan vaker als verhuismotief genoemd onder midden/hoge inkomensgroepen. Tot slot is opvallend dat de vorige buurt vaak genoemd wordt door midden/hoge inkomensgroepen en huishoudens met kinderen in het huishouden.

Als we de verhuismotieven bekijken voor huishoudens die eerder onzelfstandig woonden (ofwel op kamers ofwel inwonend bij ouders/familie), zien we dat bij alle verhuiscategorieën (uitgezonderd werk bij de vertrekkers) werk- en studiemotieven en zelfstandig gaan wonen veel vaker genoemd worden dan bij de groepen die in de vorige situatie al zelfstandig woonden (bijlage 4.3). Bij deze laatstgenoemde groep speelden de vorige woning en woonomgeving veel vaker een belangrijke rol bij de verhuizing.

Naar deelgebieden

In tabel 4.3 worden per deelgebied (Focuswijken NPRZ, niet-Focuswijken NPRZ en Binnenstad) de meest eerstgenoemde verhuismotieven onder de drie verhuiscategorieën vergeleken (zie bijlage 7.1 voor buurten die niet tot de bovenstaande categorieën horen: Overig Rotterdam). Voor de vestigers in de Focuswijken binnen het NPRZ-gebied zijn werk- en studieredenen en huishoudensvergroting de drie vaakst eerstgenoemde verhuismotieven. Voor vertrekkers uit de Focuswijken en verhuizers binnen de Focuswijken geldt dat naast huishoudensvergroting ook werk (voor verhuisden binnen Focuswijken), zelfstandig wonen en andere redenen (vertrekkers) de drie vaakst eerstgenoemde verhuismotieven vormen. In de Niet-Focuswijken staan huishoudensvergroting en zelfstandig wonen onder alle drie de verhuiscategorieën in de top 3 van vaakst eerstgenoemde motieven staat. Huishoudensverkleining is voor verhuizers binnen deze buurten dan wel van groter belang dan voor de vestigers en (in nog sterkere mate) dan voor vertrekkers. Vestigers in de Binnenstad geven huishoudensvergroting, zelfstandig wonen en werk als belangrijkste eerstgenoemde verhuismotieven en hetzelfde geldt voor de vertrekkersgroep. Voor de verhuizers binnen de Binnenstad zien we dat huishoudensvergroting van veel groter belang is dan bij de twee andere groepen. Alle verhuiscategorieën in Overig Rotterdam noemen huishoudensvergroting vaak als eerstgenoemde verhuismotief. Vestigers en vertrekkers noemen ook nog werk als belangrijk motief (bijlage 7.1).

Tabel 4.3: Meest eerstgenoemde algemene verhuismotieven onder drie verhuiscategorieën in Rotterdam uitgesplitst naar drie deelgebieden in Rotterdam (maximaal drie redenen)(in %)²⁰

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
			Verhuisden binnen gebied			Verhuisden binnen gebied			Verhuisden binnen gebied
	Vestigers	Vertrekkers		Vestigers	Vertrekkers		Vestigers	Vertrekkers	
Werk	21	11	13	8	6	3	14	22	13
Studie	21	6	0	2	6	0	8	11	7
Huishoudens- vergroting	18	19	18	22	29	18	21	25	37
Huishoudens- verkleining	5	9	8	9	4	15	3	4	6
Zelfstandig gaan wonen	17	12	15	20	18	20	15	17	18
Anders	11	13	13	8	7	14	14	10	18

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

²⁰ Vanwege de aantallen respondenten per verhuiscategorie per deelgebied moeten deze resultaten als indicatief beschouwd worden. Daarom worden voor de deelgebieden ook geen significanties gerapporteerd.

Als naar de totaal genoemde verhuismotieven gekeken wordt (bijlage 4.4), valt op dat voor vestigers in Focuswijken motieven gelegen in de arbeidscarrière (studie en werk) en zelfstandig wonen het belangrijkste zijn. Hiermee wijkt deze groep ook af van de vestigers in de andere twee gebieden. Voor vertrekkers geldt dat werk ook een belangrijke verhuismotief is, maar daarnaast is ook de vorige buurt een erg belangrijk verhuismotief (en dit motief wordt ook vaker genoemd dan bij de vertrekkers uit de andere gebieden). Verhuisden binnen Focuswijken noemen naast huishoudensvergroting, ook financiële redenen en het gedwongen verlaten van de woning als belangrijke redenen. In de Niet-Focuswijken in het NPRZ-gebied zijn de verschillen tussen de verhuiscategorieën bescheiden: alle drie de groepen noemen huishoudensvergroting en zelfstandig wonen als belangrijke verhuisredenen. Wel zien we dat verhuisden binnen de Niet-Focuswijken weinig werk en vaak financieel als verhuismotief noemen. Onder vestigers in de Binnenstad werk het meest genoemde verhuismotief terwijl dit onder de andere twee verhuiscategorieën in de Binnenstad huishoudensvergroting is. Vestigers noemen daarnaast ook relatief vaak studie als verhuismotief, terwijl de andere twee groepen vaker zelfstandig wonen als verhuismotief geven. Tot slot noemen vestigers en vertrekkers in Overig Rotterdam werk en huishoudensvergroting vaak als motief, terwijl verhuizers binnen het gebied naast huishoudensvergroting ook zelfstandig wonen en de vorige woning vaak noemen (bijlage 7.2).



4.2 Vorige woning als verhuismotief

Niet alleen veranderingen in de arbeidscarrière en huishoudscarrière kunnen een reden zijn voor verhuizen, ook de woning zelf kan aanleiding zijn om te verhuizen. Uit de vorige paragraaf bleek dat onder verhuizers binnen Rotterdam de woning frequent als belangrijk verhuismotief werd genoemd. In deze paragraaf bekijken we welke aspecten van de vorige woning een rol hebben gespeeld onder de verschillende verhuiscategorieën. We bekijken ook in hoeverre binnen verhuiscategorieën er verschillen bestaan naar achtergrondkenmerken en naar de drie deelgebieden.

Tabel 4.4: Vorige woning als belangrijke reden om te verhuizen naar verhuiscategorie (maximaal drie redenen)(in %)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam
woning geen belangrijke reden	54	45	36
woning wel belangrijke reden, namelijk:			
de woning was te klein	14	19	24
de woning was te duur	10	10	15
wilde een eengezinswoning	2	10	6
wilde een gelijkvloerse woning	4	3	4
wilde een eigen tuin	3	14	9
slechte toestand van de woning	5	6	12
andere reden	32	32	35
geen antwoord	1	2	2

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

-  Significant verschil ten opzichte van één andere groep
-  Significant verschil ten opzichte van twee andere groepen

Voor vestigers en vertrekkers is de vorige woning veel minder belangrijk geweest dan voor de binnenstedelijke verhuisden (tabel 4.4). De vestigersgroep scoort op geen van de woningaspecten hoger dan de andere twee groepen en dat komt omdat voor vestigers

werk/studie en huishoudensvergroting de belangrijkste verhuismotieven waren. Bij de vergelijking tussen achtergrondkenmerken (inkomen, opleiding en huishoudenssamenstelling) binnen de vestigersgroep, is te zien dat voor de midden/hoge inkomensgroep de vorige woning vaker te duur was dan voor de lage inkomensgroep (bijlage 4.5). Hoger opgeleiden zijn minder vaak verhuisd vanwege de woning dan de groep laag/middelbaar opgeleiden. Wel was voor de hoger opgeleiden een te kleine woning vaker een motief te verhuizen dan voor de andere opleidingsgroep. Huishoudens met kinderen geven veel vaker aan te zijn verhuisd vanwege de slechte toestand van de woning dan huishoudens zonder kinderen.

Vertrekkers zijn, in vergelijking met vestigers, vaker verhuisd vanwege het woningtype en de bijbehorende buitenruimtes. Binnen de vertrekkersgroep, verhuisde de midden/hoge inkomensgroep vaker om een stap vooruit te maken door naar een grotere woning of eengezinswoning te verhuizen dan de lage inkomensgroep. Vertrekkers met een hoge opleiding geven weliswaar veel vaker aan niet verhuisd te zijn vanwege de woning dan de lage/midden opleidingsgroep, maar zijn wel vaker verhuisd vanwege een te kleine woning dan de lage/midden opleidingsgroep. Huishoudens met kinderen die Rotterdam verlaten hebben, geven veel vaker aan wel verhuisd te zijn vanwege de woning te zijn dan huishoudens zonder kinderen die Rotterdam verlaten hebben. De eerstgenoemde groep wilde graag een grotere woning, een eengezinswoning (met tuin).

Verhuizers binnen Rotterdam verhuizen vaker vanwege de woning dan de andere verhuiscategorieën. De grootte van de woning is de meest genoemde reden. Daarnaast zijn hier ook de woonlasten en de slechte toestand van de woning van belang. Binnen de groep binnenstedelijk verhuisden, geven huishoudens met kinderen veel vaker dan huishoudens zonder kinderen aan dat de vorige woning een rol speelde. Woninggrootte, tuin en eengezinswoning zijn hier met de prijs van de woning het meest genoemd. Verder valt op dat midden/hoge inkomensgroepen en hoger-opgeleiden vaak een te kleine woning (en de afwezigheid van een tuin) als verhuismotief op hebben gegeven in vergelijking met lage inkomensgroepen en lager- en middelbaar opgeleiden.

Naar deelgebieden

Binnen de Focuswijken geeft een kwart van de groep die binnen de Focuswijken is verhuisd aan niet verhuisd te zijn vanwege de woning; onder vertrekkers en vestigers van dit gebied is dit aandeel met 34% en 44% beduidend hoger (tabel 4.5). Ten opzichte van vestigers in andere gebieden is de grootte van de woning vaker een verhuismotief. Vertrekkers uit de Focuswijken wilden veel vaker een eengezinswoning hebben dan de andere twee groepen, terwijl voor de verhuisden binnen de Focuswijken relatief vaak de slechte toestand van de woning als verhuismotief is genoemd. Ook ten opzichte van verhuisden binnen de andere deelgebieden in wordt door verhuisden binnen de Focuswijken de slechte toestand vaak genoemd. Ten opzichte van de vertrekkers en verhuizers binnen Niet-Focuswijken wordt door de vestigers geen enkel aspect van de woning vaker als verhuismotief genoemd (uitgezonderd de wens voor een gelijkvloerse woning). Vertrekkers geven vaak aan dat de oude woning te klein was en dat ze een woning met tuin wilde hebben. Voor bijna tweederde van de vertrekkers uit de Binnenstad is de woning een belangrijk verhuismotief geweest en dan vooral de grootte van de woning. Ook vergeleken met de vertrekkers uit de andere gebieden is dit laatste aandeel hoog. In Overig Rotterdam was voor bijna de helft van de vestigers en vertrekkers de woning geen belangrijke reden: voor de verhuizers binnen dit gebied ligt dit met 35% beduidend lager (bijlage 7.3). Een te kleine woning wordt door alle verhuiscategorieën als belangrijke verhuisreden genoemd. En door twee van de drie groepen wordt ook een te dure woning als relatief belangrijke reden gegeven.

Tabel 4.5: Vorige woning als belangrijke verhuisredenen onder drie verhuiscategorieën in Rotterdam uitgesplitst naar drie deelgebieden in Rotterdam (maximaal drie redenen)(in %)

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
woning geen belangrijke reden	44	34	25	46	42	34	53	33	46
woning wel belangrijke reden:									
de woning was te klein	23	26	24	15	21	12	14	36	19
de woning was te duur	11	16	17	7	9	8	7	14	5
wilde een eengezinswoning	7	19	8	8	15	8	2	12	0
wilde een gelijkvloerse woning	1	2	4	7	4	3	2	1	6
wilde een eigen tuin	8	18	14	7	18	8	1	12	4
slechte toestand van de woning	7	17	26	8	10	9	4	14	4
andere reden	38	26	35	38	30	50	29	42	44
geen antwoord	3	0	0	0	1	2	1	0	0

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

4.3 Vorige woonomgeving als verhuismotief

Naast veranderingen in de arbeidscarrière en huishoudenscarrière en de vorige woning, kan ook de vorige woonomgeving een 'trigger' zijn geweest om te verhuizen. In deze paragraaf bekijken we welke aspecten van de vorige woonomgeving een rol hebben gespeeld onder de verschillende verhuiscategorieën. We splitsen dit wederom uit naar achtergrondkenmerken (binnen de drie verhuiscategorieën) en deelgebieden.

De woonomgeving speelt een beperkte rol voor de huishoudens die zich in Rotterdam hebben gevestigd (tabel 4.6). Wel geeft deze groep, meer dan de andere verhuiscategorieën, aan verhuisd te zijn vanwege de saaiheid van de vorige buurt, de aanwezigheid/kwaliteit van diverse voorzieningen en de slechte bereikbaarheid van de vorige buurt. Dit laatste motief wordt door de vestigers met een laag inkomen significant vaker genoemd dan door de andere inkomensgroep (bijlage 4.6). Voor hoger opgeleide vestigers is de woonomgeving vaker een onbelangrijk verhuismotief dan voor de laag- en middelbaar opgeleide vestigers. Voor deze laatstgenoemde groep heeft onder meer de saaiheid een rol gespeeld. Mogelijk betreft het hier vaak jongeren die zich aangetrokken voelen tot het stadse leven. Huishoudens met kinderen vestigen zich vaak in de stad omdat de vorige buurt te onveilig was en ongeschikt om kinderen op te voeden. Bij 54% van de vertrekkers heeft de vorige woonomgeving wel een rol gespeeld bij de verhuizing en dit percentage is nagenoeg gelijk voor verhuizers binnen Rotterdam. Een deel van de motieven is onder deze twee laatstgenoemde groepen gelijk: beiden noemen onveiligheid in de buurt, de afwezigheid van geschikt woningaanbod en te weinig parkeergelegenheid als verhuisredenen. Daarnaast zien we dat vertrekkers met kinderen, in vergelijking met huishoudens zonder kinderen, de stad verlaten omdat de vorige buurt niet geschikt was om kinderen op te laten groeien (bijlage 4.6). Het is denkbaar dat deze respondenten verhuisd zijn naar een meer kindvriendelijke woonomgeving in de regiogemeenten. Ook voor binnenstedelijk verhuisden met kinderen zien we dat de woonomgeving een rol heeft gespeeld vanwege de veiligheid in de buurt en het opvoedklimaat.

Tabel 4.6: Vorige woonomgeving als belangrijke reden om te verhuizen naar verhuiscgroep
(maximaal drie redenen)(in %)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam
de woonomgeving was geen belangrijke reden om te verhuizen	55	46	47
de woonomgeving was wel een belangrijke reden:			
te weinig parkeergelegenheid	2	6	6
onveiligheid in de buurt (criminaliteit, vandalisme, verkeer)	3	15	13
slechte bereikbaarheid per auto / openbaar vervoer	8	2	3
er was geen geschikt woningaanbod	10	13	9
de buurt raakte in verval (veroudering, vervuiling)	1	6	4
de mensen in de buurt bevielen niet	4	7	8
onvoldoende (kwaliteit van) winkels/ horeca / musea / theaters/bioscopen	11	3	3
de buurt was druk / lawaaiig	5	10	8
onvoldoende (kwaliteit van) groen/waterpartijen	1	4	2
de buurt was ongeschikt om kinderen te laten opgroeien	4	12	5
onvoldoende (kwaliteit van) speel- en recreatiemogelijkheden voor kinderen en jongeren	2	1	2
de buurt was saai / eentonig / sfeerloos	17	4	6
onvoldoende (kwaliteit van) scholen / kinderopvang	1	1	2
onvoldoende (kwaliteit van) zorgvoorzieningen (zoals huisarts)	1	7	1
andere reden	23	18	22
Ik voelde me niet thuis in de buurt	--	9	12
er was weinig contact tussen bewoners	--	4	5
de (veranderende) buurtsamenstelling	--	5	--
geen antwoord	1	2	2

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Significant verschil ten opzichte van twee andere groepen

-- betekent niet gevraagd aan betreffende verhuiscgroep

Naar deelgebieden

Voor slechts een kleine groep van de vertrekkers uit de Focuswijken was de woonomgeving *geen* belangrijke reden om te verhuizen (29%)(tabel 4.7). Veel genoemde buurtaspecten om uit de Focuswijken te verhuizen zijn de onveiligheid in de buurt, drukte van de buurt en de buurt als ongeschikte plaats om kinderen op te laten groeien. Op deze punten wijken de vertrekkers uit de Focuswijken ook af van de vertrekkers uit de andere deelgebieden. Verhuisden binnen de Focuswijken noemen veel vaker de buurt als geen belangrijke verhuisredenen, hoewel ze wel de drukte van de buurt en de ongeschiktheid om kinderen op te laten groeien als verhuisredenen aangeven. Voor het laatstgenoemde punt geldt dat ze hierin ook verschillen van de verhuisden binnen de twee andere gebieden. De vestigers in Focuswijken geven aan dat ze in het bijzonder verhuisd zijn vanwege gebrek aan geschikt woningaanbod in de vorige woonomgeving en omdat men zich in de vorige woonomgeving niet thuis voelde. In Niet-Focuswijken is het belang van de woonomgeving als verhuismotief vergelijkbaar tussen de verhuiscgroepen. Wel zien we dat voor vertrekkers onveiligheid en het niet thuis voelen in de buurt belangrijke redenen voor vertrek waren, terwijl voor vestigers ook de slechte bereikbaarheid en de afwezigheid van voorzieningen een rol speelde. In de Binnenstad is de woonomgeving onder geen van de verhuiscgroepen in meerderheid een belangrijke verhuisreden geweest. Vertrekkers geven het onvriendelijke klimaat om kinderen op te laten groeien en afwezigheid van voldoende parkeergelegenheid als

verhuismotieven, voor verhuisden binnen de Binnenstad was de saaie vorige woonomgeving en afwezigheid van voorzieningen belangrijke reden om te verhuizen. Opvallend is dat onder de verhuisden binnen de Binnenstad 61% aangeeft de woonomgeving geen belangrijk verhuismotief was. In Overig Rotterdam geeft de helft van de verhuisgroepen aan dat de woonomgeving geen belangrijke verhuisreden was. Onveiligheid in de buurt, saaiheid, en het niet thuis voelen in de buurt zijn de belangrijkste aspecten van de woonomgeving die hier als verhuisreden gegeven worden (bijlage 7.4).

Tabel 4.7 Vorige woonomgeving als belangrijke reden om te verhuizen naar drie deelgebieden in Rotterdam uitgesplitst naar drie verhuisgroepen (maximaal drie redenen)(in %)

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
de woonomgeving was geen belangrijke reden om te verhuizen	45	29	49	45	42	48	53	50	61
de woonomgeving was wel een belangrijke reden:									
te weinig parkeergelegenheid	2	11	3	7	9	4	2	9	0
onveiligheid in de buurt (criminaliteit, vandalisme, verkeer)	8	32	9	11	19	7	9	8	3
slechte bereikbaarheid per auto / openbaar vervoer	5	2	4	9	2	6	5	2	2
er was geen geschikt woningaanbod	16	7	6	11	17	2	7	9	1
de buurt raakte in verval (veroudering, vervuiling)	4	12	3	4	5	6	1	1	0
de mensen in de buurt bevielen niet	7	14	11	7	4	2	6	1	5
onvoldoende (kwaliteit van) winkels/ horeca / musea									
/ theaters / bioscopen	4	3	6	8	2	0	10	1	4
de buurt was druk / lawaaiërig	4	22	17	10	10	3	8	14	8
onvoldoende (kwaliteit van) groen/waterpartijen	0	3	0	1	3	2	0	5	1
de buurt was ongeschikt om kinderen te laten opgroeien	1	19	11	8	10	2	1	13	1
onvoldoende (kwaliteit van) speel- en recreatiemogelijkheden voor kinderen en jongeren	7	2	1	2	2	0	1	1	3
de buurt was saai / eentonig / sfeerloos	9	2	6	9	4	1	15	1	7
onvoldoende (kwaliteit van) scholen/ kinderopvang	1	2	1	1	2	0	0	1	4
onvoldoende (kwaliteit van) zorgvoorzieningen (zoals huisarts)	1	3	0	1	6	1	0	3	3
andere reden	26	14	21	22	17	34	21	26	20
ik voelde me niet thuis in de buurt *	25	15	13	14	12	4	8	4	0
er was weinig contact tussen bewoners *	0	5	8	3	6	3	2	3	5
de (veranderende) buurtsamenstelling **	--	5	--	--	12	--	--	0	--
geen antwoord	5	1	3	0	1	3	2	4	2

*Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën *) deze stelling is niet voorgelegd aan de vestigers in Rotterdam vanuit andere Nederlandse gemeenten. Daarom is voor deze stelling de noemer aangepast voor de groep vestigers. Deze is gezet op het aantal binnenstedelijke vestigers (i.p.v. binnenstedelijke vestigers + binnenlandse vestigers zoals bij de andere antwoordcategorieën is gebeurd). **) deze stelling is niet voorgelegd aan de vestigers in Rotterdam vanuit andere Nederlandse gemeenten en ook niet aan verhuizers binnen Rotterdam. Daarom zijn voor deze stelling enkel gegevens voor de groep vertrekkers naar andere Nederlandse gemeenten beschikbaar. Daarom is voor deze stellingen de noemer aangepast voor de groep vertrekkers. Deze is gezet op het aantal buitenstedelijke vertrekkers.*

4.4 Rotterdam als vertrekmotief

Iets minder dan de helft van de vertrekkers uit Rotterdam geeft aan dat Rotterdam zelf ook een belangrijke reden was om de stad te verlaten (tabel 4.8). De meest genoemde reden is dat men geen woning in Rotterdam kon vinden die men zocht, gevolgd door de categorie 'andere redenen', het oplaten groeien van kinderen in een andere omgeving en te veel vandalisme, geweld en criminaliteit. De verschillen met resultaten uit het onderzoek van Komen en Gaan 2013 zijn klein. Wel zien we dat het aandeel vertrekkers dat aangeeft vertrokken te zijn omdat de gezochte woning niet in Rotterdam was met acht procentpunt is toegenomen. Verder zien we een sterke daling van het aandeel vertrekkers dat de bevolkingssamenstelling van Rotterdam als reden van vertrek gaf. Ten opzichte van 2006 zien we een duidelijke daling van het aandeel vertrekkers dat aangeeft kinderen in een andere omgeving te willen laten opgroeien. Verder lijkt ook de bevolkingssamenstelling en het tekort aan groen als reden voor vertrek aan belang in te boeten. Hierbij moet wel rekening worden gehouden met het feit dat de samenstelling van de vertrekgroep naar achtergrondkenmerken (huishoudenssamenstelling) in de verschillende jaren niet gelijk is geweest. Veranderingen zouden dan niet zozeer een indicatie van een veranderende trend zijn, maar het gevolg van een andere samenstelling van de vertrekgroep.

Tabel 4.8: Aspecten van Rotterdam als belangrijke reden om uit de stad te vertrekken in de periode 2006-2016 (maximaal drie redenen)(in %)

	2006	2009	2011	2013	2016
Rotterdam zelf geen belangrijke reden	48	56	48	55	56
Rotterdam was wel een belangrijke reden:					
Kon in Rotterdam niet de woning vinden die ik zocht	22	20	19	17	25
Te veel vandalisme, geweld en criminaliteit in Rotterdam	23	17	20	13	11
Wilde kinderen in een andere omgeving laten opgroeien	18	15	14	13	12
De bevolkingssamenstelling van Rotterdam	15	12	17	12	7
Kon in Rotterdam geen geschikt werk vinden	3	4	1	8	7
De files en verkeersopstoppen in en om Rotterdam	9	9	9	6	5
Te weinig groen / openbare ruimte in de stad	10	6	8	6	4
Kon in Rotterdam niet de gewenste studierichting volgen	3	3	4	2	3
Andere reden	--	--	--	--	15
Geen antwoord	--	--	--	--	2

Binnen de vertrekkersgroep geeft de midden/hoge inkomensgroep vaker aan dat Rotterdam een rol heeft gespeeld bij de verhuizing vergeleken met de lage inkomensgroep (bijlage 4.7). Deze eerstgenoemde groep noemt vaker het opgroei-klimaat voor kinderen in Rotterdam als reden om de stad te verlaten. Dit sluit aan bij de resultaten eerder in paragraaf 4.1 waaruit bleek dat de midden/hoge inkomensgroep de stad vaak verhuisd vanwege gezinsuitbreiding. De groep laag- en middelbaar opgeleiden verlaat de stad relatief veel vanwege onveiligheid. De hoger opgeleiden verlaten de stad relatief vaak omdat ze de gewenste studie niet in Rotterdam konden volgen. Huishoudens met kinderen verlaten vaker de stad vanwege de stad zelf dan huishoudens zonder kinderen. De verschillen met huishoudens zonder kinderen hebben te maken met de motieven om de stad te verlaten. Huishoudens met kinderen verlaten de stad vanwege huishoudensvergroting en vanwege de vorige buurt, voor huishoudens zonder kinderen is werk een belangrijke reden.

Vertrekkers uit de Binnenstad geven het vaakst aan dat ze *niet* verhuisd zijn vanwege Rotterdam zelf (61% tegenover 53-56% in de andere gebieden)(zie ook bijlage 7.5). De meest genoemde reden om Rotterdam te verlaten is in alle wijkcategorieën dat men niet de woning kon vinden die men zocht. In de wijken behorende tot NPRZ wordt de bevolkingssamenstelling van Rotterdam vaker genoemd als vertrekreden dan in de Binnenstad en Overig Rotterdam.

*Tabel 4.9: Aspecten van Rotterdam als belangrijke reden om uit de stad te vertrekken voor buitenstedelijke verhuizers naar drie deelgebieden (maximaal drie redenen)(in %)**

	Focuswijken NPRZ	Niet-Focuswijken NPRZ	Binnenstad
Rotterdam zelf geen belangrijke reden	53	54	61
Rotterdam was wel een belangrijke reden:			
kon in Rotterdam niet de woning vinden die ik zocht	25	24	27
kon in Rotterdam geen geschikt werk vinden	10	4	8
kon in Rotterdam niet de gewenste studierichting volgen	1	0	0
te veel vandalisme, geweld en criminaliteit in Rotterdam	13	17	7
te weinig groen / openbare ruimte in de stad	9	5	9
wilde kinderen in een andere omgeving laten opgroeien	18	16	15
de files en verkeersopstoppingen in en om Rotterdam	11	7	8
de bevolkingssamenstelling van Rotterdam	16	14	2
andere reden	11	11	15
geen antwoord	1	2	0

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

**) deze stelling is niet voorgelegd aan verhuizers binnen Rotterdam. Daarom is voor deze stelling enkel gegevens voor de groep vertrekkers naar andere Nederlandse gemeenten beschikbaar. Daarom is de noemer aangepast voor de groep vertrekkers. Deze is gezet op het aantal buitenstedelijke vertrekkers.*

4.5 Samenvatting verhuismotieven

Huishoudens die zich in Rotterdam vestigen doen dit vooral vanwege gebeurtenissen in de arbeids- en opleidingscarrière (werk en studie) en huishoudenscarrière (specifiek: huishoudensvergroting). Voor de midden/hoge inkomensgroep en de groep hoog opgeleiden zijn werkredenen en huishoudens vergroting belangrijk geweest, terwijl bij de lage inkomensgroep en de laag/middelbaar opgeleiden studie belangrijk was. Huishoudens met een midden/hoog inkomen vonden de vorige woning vaker te duur dan de lage inkomensgroep. Huishoudens met een hoge opleiding vonden de woning relatief vaak te klein, terwijl huishoudens met kinderen vaker ontevreden waren met de toestand van de woning. Vestigers met kinderen noemen ook relatief vaak aspecten van de vorige woonomgeving als verhuismotief (ongeschikt kinderen op te laten groeien, drukte).

Vestigers in Focuswijken en Binnenstad (vanuit andere gemeenten in Nederland en vanuit andere gebieden in Rotterdam) volgen het patroon voor Rotterdam als geheel. In de Niet-Focuswijken is het belang van studie minder groot en is daarvoor in de plaats het zelfstandig gaan wonen belangrijk.

Het belangrijkste verhuismotief onder huishoudens die Rotterdam hebben verlaten is huishoudensvergroting (gaan samenwonen en/of krijgen van kind), gevolgd door werk en het dichterbij vrienden of familie willen wonen. Huishoudensvergroting is vooral onder midden/hoge inkomens en huishoudens met kinderen een relatief belangrijke verhuisreden. Voor lage inkomens en huishoudens zonder kinderen is studie een belangrijk verhuismotief. Ten opzichte van de vestigers hebben zowel de woning als woonomgeving een grotere rol bij de verhuizing gespeeld. Een grotere woning en een eigen tuin zijn de belangrijke motieven gerelateerd aan de woning, en voor huishoudens met kinderen is het belang van de woning groot

te noemen. In iets mindere mate geldt dit belang van de woning ook voor de midden/hoge inkomensgroep. Wat betreft de vorige woonomgeving worden onveiligheid in de buurt, het slechte opgroei-klimaat voor kinderen en het ontbreken van geschikt woningaanbod het meest genoemd en vooral door huishoudens met kinderen. Het ontbreken van geschikt woningaanbod in de stad Rotterdam als geheel is de belangrijkste reden geweest om uit Rotterdam te vertrekken.

Vertrekkers uit de Focuswijken noemen relatief vaak de vorige buurt als verhuismotief, veel vaker dan vertrekkers uit de Binnenstad. Het betreft dan onveiligheid in de buurt, drukte in de buurt en het ongeschikte karakter van de buurt om kinderen te laten opgroeien. Vertrekkers uit de Niet-Focuswijken noemen relatief vaak huishoudensvergroting als verhuisreden en hetzelfde geldt voor hen die de Binnenstad hebben verlaten. Als de woning als belangrijk verhuismotief wordt genoemd heeft dat onder de vertrekkers uit de Binnenstad vaak met woninggrootte te maken.

Verhuizingen over korte afstand hebben vaak een ander karakter dan verhuizingen over lange afstand. We zien dit deels terug bij de verhuismotieven van huishoudens die binnen Rotterdam verhuizen. Zij verhuizen in tegenstelling tot de andere verhuisgroepen weinig vanwege werk en studie en juist vaker vanwege de woning. Wel is voor huishoudens met een laag inkomen en huishoudens met kinderen zelfstandig gaan wonen een relatief belangrijk verhuismotief. De rol van de vorige woonomgeving is ook groot onder huishoudens met kinderen en midden/hoge inkomensgroepen. Ook is voor deze laatstgenoemde groepen de grootte van de woning, het type en de aanwezigheid van een tuin belangrijk. Daarnaast zijn deze groepen vaker verhuisd vanwege de ongunstige sociale cohesie in de buurt.

Huishoudens die binnen de Binnenstad verhuizen doen dit relatief vaak vanwege huishoudensvergroting. In Niet-Focuswijken is het belang van zelfstandig gaan wonen, in tegenstelling tot de Focuswijken groot (en de rol van werk en studie erg klein). Onder huishoudens in Focuswijken is de woning veel vaker een belangrijke verhuisreden geweest dan in de Niet-Focuswijken en de Binnenstad. De slechte toestand van de woning wordt in deze Focuswijken vaak genoemd als reden voor verhuizing (naast de grootte van de woning). De Binnenstad bewoners verhuizen minder vaak vanwege de vorige woonomgeving, voor huishoudens in de Focuswijken is de drukte een veel genoemde reden om te verhuizen.

5 Woonomgeving

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar het type woonomgeving waar men naar op zoek was, waarom men de stad heeft verlaten of waarom men juist naar de stad is toe verhuisd. Er wordt hier wederom uitsplitsing gemaakt naar inkomen, opleiding en huishoudenssamenstelling en naar deelgebieden.



5.1 Gezochte woonomgeving

Rond de 70% van de verhuisde huishoudens is op zoek geweest naar een specifieke woonomgeving, en dit geldt het sterkst voor de huishoudens die zich in Rotterdam vestigden (75%) en het minst sterk voor de huishoudens die Rotterdam hebben verlaten (62%)(tabel 5.1). Deze laatstgenoemde groep is, hoewel ze dus minder naar specifieke woonomgeving hebben gezocht, wel vaak georiënteerd geweest op woonmilieus gelegen buiten de grote stad (o.a. een middelgrote of kleine stad of een dorp of landelijke gemeente). Vestigende huishoudens en huishoudens die binnen Rotterdam verhuisden, richtten zich relatief vaak op het centrum van een grote stad of een wijk daar vlakbij.

Tabel 5.1: Gezochte type woonomgeving naar verhuiscategorie (maximaal drie antwoorden)(in %)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam
niet naar een specifieke woonomgeving op zoek	25	38	29
het centrum van een grote stad	30	13	23
het centrum van een middelgrote of kleine stad	4	9	2
een levendige wijk bij het centrum van een grote stad	31	--	24
een levendige wijk bij het centrum van middelgrote of kleine stad	5	12	2
een rustige stadswijk in een grote stad	29	--	30
een rustige stadswijk in een middelgrote of kleine stad	6	18	7
een buitenwijk in een grote stad	6	10	10
een buitenwijk in een middelgrote of kleine stad	2	7	3
een dorp of landelijke gemeente	4	16	1
geen antwoord	2	3	4

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

-  Significant verschil ten opzichte van één andere groep
-  Significant verschil ten opzichte van twee andere groepen



-- niet gevraagd aan betreffende verhuiscategorie

Als we een onderscheid maken naar inkomen, opleiding en huishoudenssamenstelling, dan zien we dat voor alle drie de verhuiscategorieën geldt dat huishoudens met kinderen weinig op centrumstedelijke gebieden georiënteerd zijn en meer op rustige stadswijken (bijlage 5.1). Voor de huishoudens met kinderen die vertrokken zijn, geldt dat ze vaak naar een woonomgeving in een kleinere gemeente gezocht hebben. Vestigers en binnenstedelijke verhuisden met een hoge opleiding hebben vaker dan huishoudens met een lage of middelbare opleiding gezocht naar centrumstedelijk gebied in de stad. Vertrekkers met een midden/hog inkomen zijn sterker dan de lage inkomensgroep gericht op rustige woonmilieus, buiten grote steden. De vertrekkers met een laag inkomen zijn relatief weinig op zoek geweest naar een specifieke woonomgeving. Huishoudens met een laag inkomen die binnen Rotterdam zijn verhuisd zijn ook minder vaak naar een specifieke woonomgeving op zoek geweest. De midden/hoge inkomensgroep onder de binnenstedelijke verhuisden zocht, in vergelijking met de lage inkomensgroep, vaak naar een levendige wijk bij het centrum of een rustige buitenwijk van een grote stad.

Tabel 5.2: Geografische zoekgebied naar verhuiscgroep (maximaal drie antwoorden)(in %)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam
gezocht in de buurt van vorige woning	23	24	51
gezocht in de aangrenzende buurten van vorige woning	17	16	35
gezocht in overige delen van de stad Rotterdam	57	19	42
gezocht in overige delen van de regio Rotterdam	9	14	9
gezocht buiten de regio Rotterdam	12	57	6
geen antwoord	9	7	3

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

-  Significant verschil ten opzichte van één andere groep
-  Significant verschil ten opzichte van twee andere groepen

Het zoekgebied van de verhuizers verschilt sterk tussen de verhuiscgroepen. Een kleine meerderheid van de huishoudens die uit Rotterdam zijn verhuisd, heeft buiten de regio Rotterdam gezocht (tabel 5.2). Dit zijn huishoudens die bovengemiddeld vaak verhuisd zijn vanwege werk of studie. Vertrekkers die ook in Rotterdam naar een woning zochten, deden dit relatief vaak vanwege de vorige woning. Verhuizers binnen Rotterdam en vestigers in Rotterdam zijn in hun zoektocht vaak op Rotterdam gericht geweest.

De midden/hoge inkomensgroep onder de vertrekkers heeft significant vaker in de regiogemeenten naar een woning gezocht dan de lage inkomensgroep (bijlage 5.2). Huishoudens die binnen Rotterdam verhuisd zijn en een laag inkomen hebben, zijn in vergelijking met huishoudens met een hoog inkomen, meer lokaal gericht geweest in hun zoektocht naar een woning. Hoog opgeleide huishoudens die in de stad zijn blijven wonen hebben vaker dan de andere opleidingsgroep lokaal naar een woning gezocht; voor de hoog opgeleiden onder vertrekkers zien we dat er juist relatief vaak buiten de regio Rotterdam is gezocht, mogelijk vanwege werk- en studieredenen. Huishoudens met kinderen zoeken vaak in de omgeving van de vorige woning, maar dit geldt niet voor de verhuizers binnen Rotterdam. Daar zocht men juist vaak in regiogemeenten in Rijnmond.

Naar deelgebieden

Binnen de Focuswijken waren de vestigers het minst van alle verhuiscgroepen op zoek naar een specifieke woonomgeving. Wel was deze groep, meer dan de twee andere verhuiscgroepen, gericht op een levendige wijk of het centrum van een grote stad (tabel 5.3). Huishoudens die binnen de Focuswijken zijn verhuisd waren daarentegen meer gericht op een rustige stadswijk in een grote stad, terwijl vertrekkers op een rustige stadswijk in een minder grote stad waren gericht.

In de Niet-Focuswijken waren vestigers meer gericht op een woonomgeving in een grote stad, terwijl vertrekkers op een rustiger woonmilieu buiten de grote stad waren gericht. In de Binnenstad waren vertrekkers relatief meer gericht op een rustige stadswijk in een grote stad, en minder op het centrum van een grote stad. De vestigers en verhuizers binnen het eigen gebied waren veel meer op het centrum van een grote stad gericht. In Overig Rotterdam waren vestigers gericht op centrum een rustige stadswijk in een grote stad (bijlage 7.4). Vertrekkers waren gericht op meest gericht op een levendige wijk bij het centrum van een middelgrote of kleine stad. Verhuisden binnen het gebied waren het meest gericht op een rustige stadswijk in een grote stad.

Tabel 5.3: Gezochte woonomgeving naar drie deelgebieden in Rotterdam uitgesplitst naar drie verhuiscategorieën (maximaal drie antwoorden)(in %)

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
niet naar een specifieke woonomgeving op zoek	45	37	33	31	39	45	14	38	8
het centrum van een grote stad	26	10	16	22	11	7	68	31	72
het centrum van een middelgrote of kleine stad	3	6	0	6	5	0	9	4	10
een levendige wijk bij het centrum van een grote stad*	27	12	11	20	14	12	29	37	18
een levendige wijk bij het centrum van middelgrote of kleine stad	4	5	4	4	5	1	2	8	8
een rustige stadswijk in een grote stad*	17	29	33	29	18	26	11	28	6
een rustige stadswijk in een middelgrote of kleine stad	9	21	14	7	17	2	3	7	0
een buitenwijk in een grote stad	4	10	12	11	11	6	2	10	0
een buitenwijk in een middelgrote of kleine stad	2	7	5	3	9	3	0	3	0
een dorp of landelijke gemeente	1	8	1	3	14	4	0	5	0
geen antwoord	3	3	3	3	3	8	5	1	1

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

*) Deze stellingen zijn niet voorgelegd aan de vertrekkers uit Rotterdam. Daarom is voor deze twee stellingen de noemer aangepast voor de groep vertrekkers, zodat de noemer enkel bestaat uit de binnenstedelijke vertrekkers. (i.p.v. binnenstedelijke vertrekkers+ buitenstedelijke vertrekkers).

Verhuisden binnen de Focuswijken hebben meer in de buurt van de vorige woning gezocht dan vestigers en vertrekkers naar/van de Focuswijken, en hetzelfde zien we in de andere deelgebieden (tabel 5.4, bijlage 7.5). Vertrekkers zijn meer dan de andere verhuiscategorieën gericht op de gemeenten in Rijnmond en daarbuiten en dit geldt voor alle deelgebieden.

Tabel 5.4: Geografisch zoekgebied naar drie deelgebieden in Rotterdam uitgesplitst naar drie verhuiscategorieën (maximaal drie antwoorden)(in %)

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
gezocht in de buurt van vorige woning	33	24	50	33	21	72	17	34	62
gezocht in de aangrenzende buurten van vorige woning	31	16	44	23	24	27	16	27	32
gezocht in overige delen van de stad Rotterdam	45	33	22	55	33	15	65	41	21
gezocht in overige delen van de regio Rotterdam	7	14	5	13	16	7	2	11	6
gezocht buiten de regio Rotterdam	5	30	8	7	41	7	5	29	0
geen antwoord	7	11	2	6	5	3	9	2	3

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

5.2 Waarom Rotterdam?


Aan binnenlandse vestigers en verhuizers binnen Rotterdam is gevraagd waarom ze in Rotterdam zijn gaan of zijn blijven wonen. Onder de verhuizers binnen Rotterdam geeft tweederde aan in de stad te blijven omdat men het een fijne stad is om in te wonen. Daarnaast geeft bijna een derde aan gebleven te zijn omdat men dicht bij vrienden en familie wilde blijven wonen. Tot slot geeft 18% aan gebleven te zijn omdat men in de grote stad wilde wonen. Ook voor de vestigers zijn dit de drie belangrijkste redenen om voor Rotterdam te kiezen, waarbij het belang van de eerste en derde reden (fijne stad om in te wonen en dichtbij vrienden/familie wonen) voor deze groep kleiner is en het belang van de tweede reden (wonen in de grote stad) groter is. Op een aantal andere motieven doen zich ook nog significante verschillen voor. Het grootste verschil (in procentpunten) betreft de aanwezigheid van voorzieningen (negen

procentpunt hoger onder vestigers dan de binnenstedelijk verhuisden).

Tabel 5.5: Redenen om voor Rotterdam te kiezen uitgesplitst onder twee verhuisgroepen (maximaal drie antwoorden)(in %)

	Vestigers	Verhuisden Rotterdam
ik vind Rotterdam een fijne stad om in te wonen	51	67
ik wilde in de grote stad wonen	26	18
ik wilde dicht bij vrienden / familie wonen	22	30
andere reden	22	15
ik kon er snel woonruimte krijgen	17	9
ik wilde dicht bij mijn werk wonen	17	17
de aanwezigheid van horeca / musea / theaters / bioscopen	17	8
ik vond er mijn ideale woning	15	17
ik kon er goedkope woonruimte krijgen	13	8
ik wilde in de stad wonen waar ik werk	12	10
de sfeer in de woonbuurt sprak me aan	11	15
vanwege het multiculturele karakter	9	11
er was geen geschikt aanbod in andere gemeenten waar ik wilde wonen	8	3
de specifieke onderwijsvoorzieningen: beroeps- en wetenschappelijk onderwijs	7	7
de aanwezigheid van winkels	7	6
de medische voorzieningen	2	4
de religieuze voorzieningen of scholen met een religieuze / levensbeschouwelijke grondslag	2	1
de aanwezigheid van de eigen etnische groep	1	1
geen antwoord	1	1

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

 Significant verschil ten opzichte van de andere groep

Huishoudens met een laag inkomen komen relatief vaak naar de stad voor studie en omdat men er snel woonruimte kon vinden (bijlage 5.3). De vestigende huishoudens met een midden/hoge inkomensniveau zijn vaker verhuisd omdat ze dicht bij hun werk gingen wonen (zoals ook al uit bijlage 4.2 bleek). Door hun relatief hoge financiële armslag, had deze groep ook vaker dan lage inkomens de mogelijkheid om hier de ideale woning te betrekken. Bij de vestigers met een hoge opleiding speelt het willen wonen in de grote stad een belangrijke reden dan voor de andere opleidingsgroep. Vestigers zonder kinderen noemen de aanwezigheid van grootstedelijke voorzieningen vaker als motief dan huishoudens met kinderen.

Verhuizers binnen Rotterdam met een hoger inkomen laten deels dezelfde motieven zien als vestigers met een vergelijkbaar inkomen: afstand tot werk en de ideale woning zijn belangrijke aspecten, en daarnaast ook de sfeer in de woonbuurt. Huishoudens met een hoog opleidingsniveau die binnen Rotterdam zijn verhuisd vinden veel vaker dan de laag/middelbaar opgeleiden dat Rotterdam een fijne stad is om in te wonen en ook is voor de eerstgenoemde groep afstand tot werk een relatief belangrijke reden. Verhuizers binnen Rotterdam zonder kinderen wilden veel vaker dan huishoudens met kinderen in de grote stad wonen en dicht bij vrienden/familie wonen. Daarentegen noemen huishoudens met kinderen vaak het multiculturele karakter van de stad (en dit zien we ook bij de hogere inkomens- en opleidingsgroepen).

Naar deelgebieden

In alle deelgebieden geven de verhuisgroepen het vaakste aan dat Rotterdam een fijne stad is om te wonen, en dit niveau ligt het hoogst in de Binnenstad (tabel 5.6, bijlage 7.6). Ook het dicht bij vrienden/familie wonen is belangrijk in alle gebieden. In de Focuswijken geven vestigers aan meer voor de wijk gekozen te hebben omdat men er snel woonruimte kon krijgen en niet zozeer vanwege de sfeer in de woonbuurt die aansprak. Deze laatste reden werd door vertrekkers en

verhuizers binnen Focuswijken veel vaker genoemd. In de Niet-Focuswijken geven vertrekkers vaker als de reden dat ze dicht bij hun werk wilde wonen en vestigers dat er geen geschikt aanbod was in andere gemeenten waar men wilde wonen. Deze groep vestigers geeft ook vaker aan dat er in deze buurten snel woonruimte gevonden kon worden. Verhuizers binnen de Binnenstad geven veel vaker dan vestigers en vertrekkers naar/van de Binnenstad aan dat de sfeer in de woonbuurt hen aansprak. Vestigers geven minder vaak aan dat ze dicht bij vrienden/familie wilde wonen en verschillen hierin het sterkst van vertrekkers.

Tabel 5.6: Redenen om voor Rotterdam te kiezen naar drie deelgebieden in Rotterdam uitgesplitst naar drie verhuiscategorieën (in %)(meerdere antwoorden mogelijk)

	Focuswijken			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied
ik vind Rotterdam een fijne stad om in te wonen	60	60	56	59	69	65	63	67	69
ik kon er snel woonruimte krijgen	19	12	13	17	9	7	11	10	3
de sfeer in de woonbuurt sprak me aan	3	15	14	11	16	14	12	6	19
ik kon er goedkope woonruimte krijgen	17	5	9	13	4	5	8	6	12
ik vond er mijn ideale woning er was geen geschikt aanbod in andere gemeenten waar ik wilde wonen	11	15	18	14	8	20	18	23	9
ik wilde in de grote stad wonen	3	1	8	10	2	1	1	0	0
ik wilde dicht bij vrienden / familie wonen	19	12	9	15	5	12	27	19	24
ik wilde in de stad wonen waar ik werk	24	36	20	26	28	35	19	18	26
ik wilde dicht bij mijn werk wonen	17	7	13	8	4	3	13	13	22
vanwege het multiculturele karakter de aanwezigheid van horeca / musea / theaters / bioscopen	15	11	9	15	23	7	20	23	20
de aanwezigheid van winkels de religieuze voorzieningen of scholen met een religieuze / levensbeschouwelijke grondslag	10	9	7	9	2	2	10	8	8
de medische voorzieningen de aanwezigheid van de eigen etnische groep de specifieke onderwijsvoorzieningen: beroeps- en wetenschappelijk onderwijs	12	4	4	12	7	8	22	25	17
andere reden	10	6	6	9	18	5	5	3	10
geen antwoord	0	1	4	1	2	3	0	0	0
	2	1	5	2	1	3	1	0	0
	0	3	4	0	0	0	0	0	2
	2	4	1	6	11	4	6	0	4
	16	20	21	21	25	18	12	10	16
	1	3	0	0	0	2	2	4	1

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

5.3 Bijzondere aspecten van Rotterdam volgens vestigers en binnenstedelijke verhuisden

Aan de huishoudens die zich in Rotterdam hebben gevestigd en aan de huishoudens die binnen Rotterdam zijn verhuisd is gevraagd wat het meest bijzonder is aan het wonen in Rotterdam. Enkele zaken worden vaak door de huishoudens genoemd en hebben veel te maken met functionele aspecten van de stad. Rotterdam wordt aangemerkt als moderne metropool (de enige in Nederland volgens sommigen) waarvan het voorzieningenniveau wordt geroemd. Het gaat hier om de aanwezigheid van winkels, culturele voorzieningen (musea, theater) en andere zaken. Andere functionele aspecten betreft de werkgelegenheid, de opleidingsmogelijkheden en de bereikbaarheid van plaatsen binnen Rotterdam. Ook de relatieve locatie van Rotterdam ten opzichte van andere steden komt naar voren. Wat betreft de fysieke eigenschappen komt de architectuur van de stad sterk naar voren. De mix van verschillende bouwstijlen wordt meermalen genoemd en ook de moderne uitstraling van de recente gebouwen (zoals de Markthal) komt ter sprake. De aanwezigheid van een grote rivier in de stad is bijzonder, hoewel door sommigen de rivier ook als belangrijk sociale scheiding binnen de stad wordt gezien.

Door de vele voorzieningen wordt de stad (en dan vooral het stadscentrum) als levendig/druk

gezien. Buitenwijken staan in sterk contrast met het centrum: ze worden als rustig ervaren en deze tegenstelling is voor diverse Rotterdammers erg bijzonder. Andere sociale aspecten die de stad kenmerken zijn het multiculturele en diverse karakter van de stad. De mentaliteit van de bewoners wordt als rauw beschreven en is daarmee onderscheidend ten opzichte van andere steden. Een deel van de mensen heeft al een lange binding met de stad. Ook klinkt er optimisme bij sommige respondenten. Rotterdam ontwikkelt zich steeds meer tot dynamische stad met veel mogelijkheden ('hip', 'in beweging').


5.4 Waarom weg uit Rotterdam?

Bijna de helft van de huishoudens die uit Rotterdam verhuisd zijn, geven aan niet op zoek te zijn geweest naar een woning in Rotterdam (tabel 5.7, kolom 'totaal'). Iets meer dan de helft heeft dus wel binnen Rotterdam gezocht maar heeft toch besloten de stad te verlaten. Belangrijke redenen zijn gelegen in de *beschikbaarheid* (en hieraan gerelateerd lange wachttijden) en *betaalbaarheid* van woningen. Ook wordt de categorie 'anders' door 17% genoemd. Huishoudens met een laag inkomen die Rotterdam hebben verlaten, noemen veel vaker te lange wachttijden als reden dan de huishoudens met een hoger inkomen (beschikbaarheid). Ook de huishoudens met een laag/middelbare opleiding noemen de beschikbaarheid vaak (ten opzichte van hoog opgeleide huishoudens) en ook dat er geen geschikt (woning)aanbod was in de gewenste buurt. De huishoudens met een hoge opleiding hebben beduidend minder vaak in Rotterdam (en regio Rijnmond) gezocht (zie ook bijlage 5.2) en dit komt mede doordat deze groep vaker dan de lager opgeleide groep vanwege werk (over lange afstand) is verhuisd (bijlage 4.2). Ditzelfde patroon zien we terug bij huishoudens zonder kinderen. Huishoudens met kinderen geven vaker dan huishoudens zonder kinderen aan dat woningen te duur waren (betaalbaarheid) en dat men de stad niet geschikt vond om kinderen in op te laten groeien. Verschillen tussen de deelgebieden zijn beperkt (tabel 5.7 en bijlage 7.7). Wel valt op dat vertrekkers uit de Rotterdamse Focuswijken vaak 'te lange wachttijden' als reden van vertrek geven.

Tabel 5.7: Redenen waarom huishoudens die uit Rotterdam vertrokken zijn niets konden vinden in Rotterdam, naar achtergrondkenmerken en deelgebieden (in %)(meerdere antwoorden mogelijk)

	Totaal	Inkomen		Opleiding		Kind(eren) in huishouden		Deelgebied*		
		Laag	M/H	L/M	Hoog	Geen	Wel	Focuswijken	Niet-Focuswijken	Binnenstad
ik heb niet in Rotterdam naar een woning gezocht	48	48	50	38	55	53	34	49	44	45
Wel gezocht, maar:										
woningen te duur	24	24	25	27	24	21	33	28	23	31
geen geschikt aanbod in buurt waar ik wil wonen	22	21	23	26	18	19	27	20	22	20
te lange wachttijden	15	27	7	23	10	14	17	22	16	9
niet geschikt om kinderen op te laten groeien	7	5	9	8	7	4	20	12	11	8
kwaliteit woningen niet goed	8	8	9	11	7	8	8	9	15	12
te weinig activiteiten ondernomen	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
anders	17	14	18	19	15	18	17	13	18	20
geen antwoord	1	1	1	1	1	1	0	1	2	1

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

 Significant verschil ten opzichte van één andere groep

*) Het betreft hier enkel de buitenstedelijke vertrekkers (en dus niet de binnenstedelijke vertrekkers).

Tweederde van de vertrekkers uit Rotterdam geeft aan dat men überhaupt niet in Rotterdam had willen blijven (tabel 5.8). Het grootste deel van deze groep waren mensen die toch verhuisd waren (52%) en een kleiner deel wilde gewoon de stad uit (15%). Iets minder dan een derde van de vertrekkers meent dat Rotterdam wel iets had kunnen doen om hen te behouden voor de stad. Vertrekkers met een laag inkomen geven vaker dan vertrekkers met een hoog inkomen aan dat de stad iets had kunnen doen om hen te behouden. Uit verdere analyse zien we dat eerstgenoemde groep, huishoudens betreft die voorafgaand aan hun verhuizing in een sociale huurwoning zaten.

Verder valt op dat vertrekkers uit de wijken behorende tot het NPRZ-gebied (Focuswijken en Niet-Focuswijken) duidelijk vaker aangeven gewoon de stad uit te willen dan de vertrekgroep als geheel (tabel 5.8 en bijlage 7.8). Huishoudens die menen dat de stad iets had kunnen doen om hen te behouden refereren aan de eerder genoemde beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen. Daarbij gaat het hen onder meer om eengezinswoningen, met tuin, gelegen in leefbare wijken. Dit laatste punt wordt ook door sommigen los van de woning genoemd. Er dient volgens hen meer geïnvesteerd te worden in de leefbaarheid in woonwijken om verloedering tegen te gaan.

Tabel 5.8: Had Rotterdam iets kunnen doen om u als inwoner van de stad te houden in % en naar achtergrondkenmerken en deelgebieden

	Totaal	Inkomen		Opleiding		Kind(eren) in huishouden		Deelgebied*		
		Laag	M/H	L/M	Hoog	Geen	Wel	Focuswijken	Niet-Focuswijken	Binnenstad
Nee, wilde gewoon de stad uit	15	12	17	15	15	17	12	28	25	20
Nee, ik was toch verhuisd	52	51	55	52	54	54	49	40	44	47
Ja	30	36	28	33	31	29	38	32	29	33
Geen antwoord	3	1	1	1	1	1	0	1	3	1

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

*) Het betreft hier enkel de buitenstedelijke vertrekkers (en dus niet de binnenstedelijke vertrekkers).

5.5 Samenvatting woonomgeving

Vestigers in Rotterdam en verhuizers binnen Rotterdam laten een veel sterkere oriëntatie op de grote stad (en grootstedelijke woonmilieus) zien dan de huishoudens die Rotterdam verlaten hebben. Deze laatste groep is op kleinere steden en de daar aanwezige minder stedelijke woonmilieus gericht. Huishoudens met kinderen zijn bij de vestigers en binnenstedelijke verhuisden minder op centrum-stedelijke gebieden gericht en meer op de rustige stadswijken, en voor vertrekkers met kinderen geldt dat ze vooral in een kleiner gemeenten hebben gezocht naar een woning. Huishoudens met een hoger inkomen die Rotterdam verlaten hebben, hebben vaker gezocht naar rustige woonmilieus buiten de grote stad. Hoog opgeleide vestigers in Rotterdam en binnenstedelijke verhuisden zijn meer dan ander opleidingsgroepen bij hun zoektocht op het centrum-stedelijke woonmilieus gericht geweest. Vestigers in de Focuswijken zijn veel minder naar een specifieke woonomgeving op zoek geweest dan de vertrekkers uit de Focuswijken en de verhuizers binnen de Focuswijken. Een deel van deze vestigers is in de Focuswijken gaan wonen omdat men er snel en goedkope woonruimte kon krijgen.

Zowel vestigers in Rotterdam als verhuizers binnen Rotterdam kiezen voor Rotterdam omdat ze het een fijne stad vinden om te wonen en omdat ze bij vrienden en/of familie wilde wonen. Vestigers (en dan vooral de huishoudens met een laag inkomen) noemen daarnaast ook de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen en de grootstedelijke voorzieningen. Huishoudens die in Rotterdam gezocht hebben en toch de stad verlaten hebben, noemen de betaalbaarheid en beschikbaarheid van geschikte woningen als belangrijke vertrekredenen uit

Rotterdam. Onder de vertrekkers met een laag inkomen (en ook met een lage opleiding) wordt relatief vaak de lange wachttijden genoemd, terwijl vertrekkers met kinderen de woningen te duur vinden en de stad niet geschikt vinden om kinderen op te laten groeien.

Een derde van de vertrekkers uit Rotterdam (en hierbinnen vaker de laagste inkomensgroep en huishoudens met kinderen) geeft aan dat de gemeente hen had kunnen behouden als de beschikbaarheid van woningen groter was en de betaalbaarheid beter.

6 Werk- en wooncarrière

In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op het belang van de werk- en wooncarrière bij de verhuizing. In het eerste deel wordt nagegaan welke groepen verhuisd zijn van wege hun werk, de werklocatie en het vervoermiddel naar werk. Daarbij wordt ook stilgestaan in hoeverre men meent dat Rotterdam voldoende carrièremogelijkheden biedt. In het tweede deel wordt gekeken naar de wooncarrière van de verhuizers: in hoeverre is de woonsituatie verbeterd als gevolg van de verhuizing?

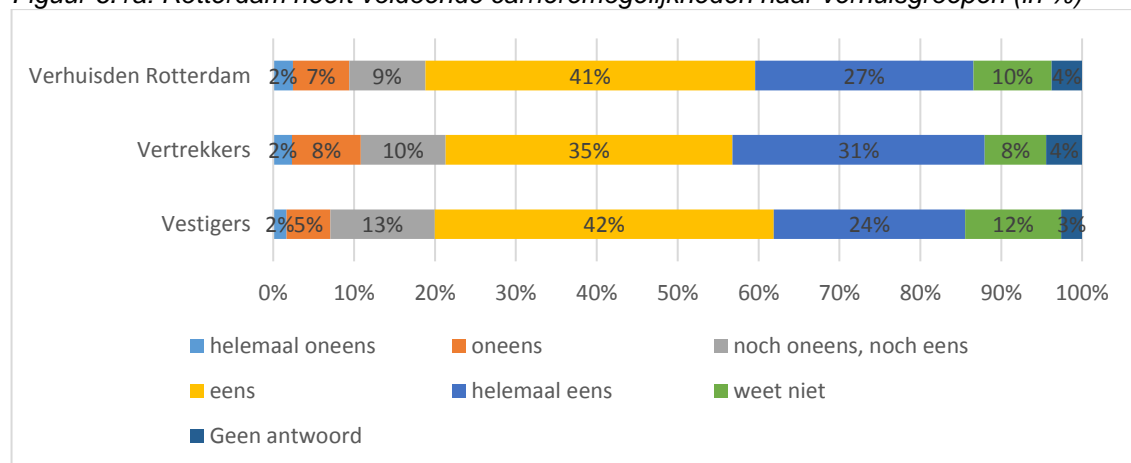
6.1 Werk en studie als verhuismotief

Een kwart van de verhuizers geeft aan (mede) vanwege het werk verhuisd te zijn. Dit aandeel ligt het hoogst onder de huishoudens die zich in Rotterdam gevestigd hebben (38%) gevolgd door de huishoudens die Rotterdam hebben verlaten (28%)(zie ook paragraaf 4.1). Deze beide groepen wijken hierin af van de groep verhuizers binnen Rotterdam, waar 15% aangeeft verhuisd te zijn vanwege het werk. De studie wordt minder vaak dan werk als verhuisreden gegeven door de verhuysgroepen, en vestigers geven het meest aan vanwege hun studie verhuisd te zijn. Zoals eerder in hoofdstuk 4 al bleek geeft de groep hoogopgeleiden en de groep zonder kinderen relatief vaak werk als verhuismotief, en dit geldt voor alle verhuysgroepen (zie ook bijlage 4.2). Van de groep die aangeeft verhuisd te zijn vanwege werk en die werkt (of een werkende partner heeft) is iets meer dan een vijfde werkzaam in de kennisintensieve sector.

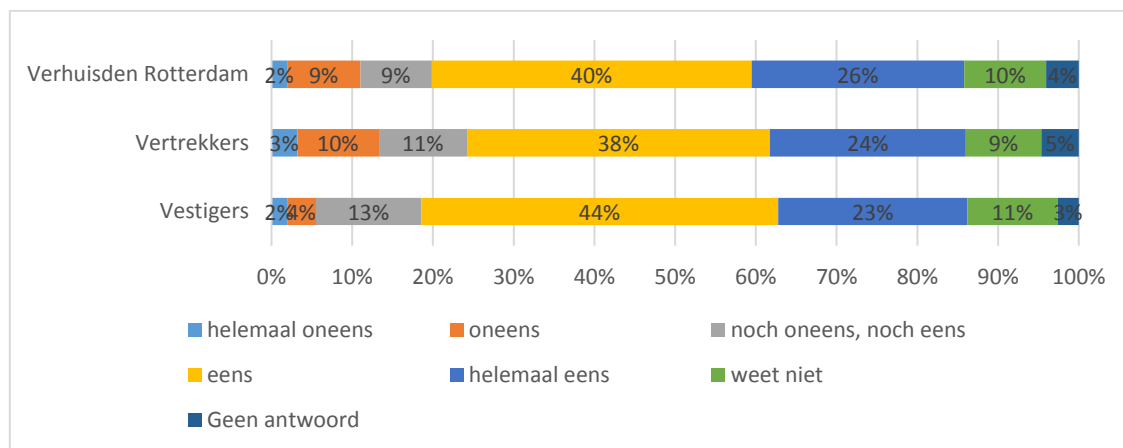
Uit figuur 6.1a blijkt dat tweederde van de verhuizers meent dat er voldoende carrièremogelijkheden zijn in Rotterdam. Er bestaan hier nauwelijks verschillen tussen de verhuysgroepen. Wel zien we dat vertrekkers uit Rotterdam het hier iets vaker mee *oneens* zijn dan de vestigers en de binnenstedelijke verhuisden. Ook over het aantal banen dat binnen redelijke reisafstand bereikbaar zijn, is men in grote meerderheid positief, waarbij wederom de vertrekkers iets minder positief zijn dan de vestigers en binnenstedelijke verhuisden.

Huishoudens die Rotterdam verlaten hebben vanwege hun werk, zijn minder vaak van mening zijn dat er voldoende carrièremogelijkheden zijn en voldoende banen binnen redelijke reisafstand zijn dan vertrekkers die niet vanwege werk verhuisd zijn. Huishoudens die zich in Rotterdam hebben gevestigd vanwege werk laten hier een tegenovergesteld beeld zien. Zij menen relatief vaak dat er voldoende carrièremogelijkheden en banen zijn in vergelijking met vestigers die niet vanwege werkredenen naar Rotterdam zijn verhuisd.

Figuur 6.1a: Rotterdam heeft voldoende carrièremogelijkheden naar verhuysgroepen (in %)



Figuur 6.1b: Vanuit mijn (vorige) woning zijn voldoende banen binnen redelijke afstand bereikbaar naar verhuiscategorieën (in %)



Bij de beoordeling of er voldoende carrièremogelijkheden zijn is het inkomensniveau een relevante factor (bijlage 6.1). Voor alle verhuiscategorieën geldt dat de midden/hoge inkomensgroep positiever oordeelt over de carrièremogelijkheden dan de groep met een laag inkomen. Ook de huishoudens met een hoog opleidingsniveau onder de vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden zien voldoende carrièremogelijkheden. Het beeld voor huishoudens met en zonder kinderen is minder eenduidig.

De bereikbaarheid van banen wordt anders beoordeeld door inkomensgroepen en opleidingsgroepen binnen de verhuiscategorieën. Huishoudens met een laag inkomen zijn minder te spreken over de bereikbaarheid dan de groep met een midden/hoog inkomen. Huishoudens met een hoge opleiding zijn tevredener dan de laag- en middelbaaropgeleiden bij twee van de drie verhuiscategorieën (alleen bij vestigers is er geen duidelijk verschil).

In de Focuswijken is een kleine 70% van de vestigers in deze wijken het eens met de stelling dat er voldoende carrièremogelijkheden in Rotterdam zijn en daarmee is dit aandeel groter dan onder de vertrekkers uit en verhuizers binnen de Focuswijken (tabel 6.1). In de Niet-Focuswijken zijn het juist vertrekkers die relatief vaak met de stelling eens zijn, en ook in de Binnenstad zien vertrekkers (samen met de verhuisden binnen de Binnenstad) de meeste carrièremogelijkheden. In Overig Rotterdam zijn er geen verschillen tussen verhuiscategorieën (bijlage 7.9).

De bereikbaarheid van voldoende banen wordt door vestigers in Focuswijken het hoogst gewaardeerd, en het minst door de vertrekkers. In de Niet-Focuswijken zijn huishoudens die binnen de Niet-Focuswijken verhuisd zijn relatief minder vaak met de stelling eens, en in de Binnenstad valt het hoge aandeel vertrekkers op die het oneens zijn met de stelling.

Tabel 6.1: Carrière mogelijkheden en voldoende banen binnen redelijke afstand bereikbaar naar drie deelgebieden in Rotterdam uitgesplitst naar drie verhuisgroepen (in %)

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
Voldoende carrièremogelijkheden									
(helemaal) oneens	9	10	9	8	8	8	7	13	5
(helemaal) eens	67	59	58	59	70	60	68	73	73
Voldoende banen binnen redelijke reisafstand									
(Helemaal) oneens	12	15	14	12	13	3	3	19	2
(Helemaal) eens	66	56	60	60	64	53	67	65	65

Aan de respondenten is de werklocatie van henzelf en eventuele partner gevraagd. Bij de binnenstedelijke verhuisden is bij 56% van de huishoudens ten minste één persoon in Rotterdam werkzaam. Daarmee ligt dit aandeel beduidend hoger dan bij de groep vestigers, waar dit aandeel op 42% ligt (tabel 6.2). De huishoudens die zich in Rotterdam hebben gevestigd zijn dan vaker gericht op werklocaties buiten de stad. Huishoudens met een midden en hoog inkomen en hoog opgeleide huishoudens zijn vaker werkzaam en zijn relatief vaker werkzaam in Rotterdam dan de andere huishoudens, ongeacht de verhuisgroep (bijlage 6.2).

In de Focuswijken kennen de meeste huishoudens ten minste één iemand die in Rotterdam werkt (hoogst bij de verhuizers binnen de Focuswijken)(tabel 6.3). Daarnaast valt op dat onder de vestigers in de Focuswijken relatief veel mensen buiten Rotterdam werken. In de Niet-Focuswijken valt het lage aandeel werkende huishoudens in Rotterdam op onder de verhuizers binnen de Niet-Focuswijken, maar dat komt niet doordat ze vooral buiten Rotterdam werken. Er is een relatief grote groep die geen betaald werk heeft of geen antwoord heeft gegeven. In de Binnenstad zien we dat huishoudens die zich in de Binnenstad gevestigd hebben, relatief vaker in Rotterdam werkzaam zijn dan de andere twee verhuisgroepen. In Overig Rotterdam werkt bij tweederde van de huishoudens ten minste één iemand in Rotterdam (maar niet bij de vestigers)(bijlage 7.10).

Aan de respondenten (of hun eventuele partner) die in Rotterdam werken, is het belangrijkste vervoermiddel van en naar werk gevraagd. Degenen die naar Rotterdam verhuisd zijn en vooral binnen Rotterdam werken kiezen voor het woon-werkverkeer meestal fiets of brommer, gevolgd openbaar vervoer en tot slot de auto. Daarmee wijkt de vervoermiddelkeuze iets af van de binnenstedelijke verhuisden. Zij gebruiken relatief vaker de auto en minder vaak het openbaar vervoer. Bij de vervoermiddelkeuze van huishoudens die in Rotterdam werken, valt op dat hogere inkomens vaker de auto gebruiken en dit doet zich het sterkst voor bij de groep die binnen Rotterdam is verhuisd. Verder gebruiken hoog opgeleiden huishoudens vaker overige vervoermiddelen (lopend, fiets, brommer) dan laag/middelbaar opgeleide groep huishoudens (bijlage 6.2).

De keuze van het vervoermiddel varieert naar deelgebied. In de Binnenstad (en ook in Overig Rotterdam, zie bijlage 7.10) is het overige vervoer het belangrijkste vervoermiddel naar werk onder alle verhuisgroepen (onder vestigers en verhuizers binnen de Binnenstad is dit aandeel 60%). Vertrekkers gebruiken vaker de auto en minder vaak andere vervoermiddelen. In de Focuswijken is het meest gebruikte vervoermiddel voor vestigers en verhuizers binnen de Focuswijken de auto, en voor vertrekkers het overige vervoer. In de Niet-Focuswijken is het meest gebruikte vervoermiddel verschillend voor alle verhuisgroepen: vestigers gebruiken vooral overig vervoer, vertrekkers het openbaar vervoer en de verhuizers binnen de Niet-Focuswijken de auto (tabel 6.3).

Tabel 6.2: Werklocatie en vervoermiddel naar werk indien men (respondent of eventuele partner) werkzaam is in Rotterdam voor twee verhuiscategorieën (in %)

	Vestigers	Verhuisden Rotterdam
Werklocatie		
ten minste 1 iemand in Rotterdam	42	56
geen werkend iemand in Rotterdam	38	25
geen betaald werk/geen antwoord	20	19
Vervoermiddel werk indien werkzaam in Rotterdam*		
Auto (ten minste 1 iemand in huishouden)	26	32
Openbaar vervoer (ten minste 1 iemand in huishouden)	31	23
Lopend/fiets/elektrische fiets/brommer (ten minste 1 iemand in huishouden)	49	46

Significant verschil ten opzichte van één andere groep
 * kan tot meer dan 100% optellen i.v.m. verschillende vervoermiddelkeuze in meerpersoonshuishoudens

Tabel 6.3: Werklocatie en vervoermiddel naar werk naar drie deelgebieden in Rotterdam uitgesplitst naar drie verhuiscategorieën (in %)

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied
WERKLOCATIE									
ten minste 1 iemand in R'dam	46	49	54	46	44	29	63	38	54
geen werkend iemand in R'dam	31	25	19	34	28	32	22	35	37
geen betaald werk/geen antwoord	23	26	26	21	28	39	15	27	9
VERVOERMIDDEL									
Auto (ten minste 1 iemand in huishouden)	35	35	46	33	27	40	16	27	15
Openbaar vervoer (ten minste 1 iemand in huishouden)	30	27	32	19	32	13	22	13	25
Lopend/fiets/elektrische fiets/brommer (ten minste 1 iemand in huishouden)	23	38	20	46	30	21	66	46	60

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

6.2 Woonsituatie

6.2.1 Huidige en vorige woonsituatie

De huidige woonsituatie verschilt tussen de verschillende verhuiscategorieën (tabel 6.4). Huishoudens die Rotterdam verlaten hebben zijn relatief vaak weer gaan wonen bij ouders/familie/vrienden, komen bovengemiddeld in een eengezinswoning en nieuwbouwwoning te wonen, en in woningen met een verkoopprijs van 250 duizend euro en hoger. Er lijkt binnen de groep vertrekkers sprake te zijn van een groep wiens woningpositie is verslechterd: men woont niet meer in een (on) zelfstandige woning maar is inwonend (bijvoorbeeld in de eengezinswoning van de ouders). De groep die weer inwonend is, is relatief jong (bijna 75% van deze groep is jonger dan 27 jaar), heeft een laag inkomensniveau, en 30% studeert. Als verhuismotieven noemen zij, in vergelijking met de hele vertrekkersgroep, vaker studie (24% van de vertrekkers die weer inwonend zijn tegen 10% onder alle vertrekkers) en het gedwongen de vorige woning te verlaten (24% van de vertrekkers die weer inwonend zijn tegen 9% onder alle

vertrekkers). Huishoudensvergroting wordt dan juist minder genoemd door de vertrekkers die weer inwonend zijn (18%, tegen 34% onder de vertrekkersgroep als geheel).

Een andere groep vertrekkers zet juist een stap op de woonladder: men heeft een koopwoning gekocht in plaats van een huurwoning en men heeft een meergezinswoning ingeruild voor een eengezinswoning. Dit zijn mogelijk ook de huishoudens die vanwege huishoudensvergroting verhuizen.

Tabel 6.4: Woonsituatie (vorig en huidig) naar drie verhuisgroepen (in %)

	Vorige woonsituatie			Huidige woonsituatie		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam
Huur/koopprijs						
N.v.t. (bijv. inwonend)	25	15	11	7	17	3
Huur: tot 628 euro per maand	31	33	37	31	19	27
Huur: tussen 628 en 710 euro per maand	6	6	11	12	6	14
Huur: meer dan 710 euro per maand	11	12	16	19	17	17
(Ver)koopprijs: tot 140.000 euro	1	10	6	8	3	8
(Ver)koopprijs: 140.000 tot 180.000 euro	4	6	4	6	4	8
(Ver)koopprijs: 180.000 tot 250.000 euro	5	5	4	7	11	7
(Ver)koopprijs: 250.000 euro en hoger	7	6	5	6	15	10
Geen antwoord	10	7	6	3	8	5
Type huurcontract						
Huurcontract onbepaalde tijd	--	--	--	87	--	89
Huurcontract bepaalde tijd	--	--	--	13	--	11
Woonsituatie						
Op kamers/studentenwoning	17	16	13	13	5	10
Inwonend bij ouders/familie/vrienden	26	14	12	10	17	6
Zelfstandige huurwoning van een woningcorporatie	17	16	24	25	20	31
Zelfstandige huurwoning van een particuliere verhuurder	12	18	25	22	17	16
Koopwoning	17	25	17	27	34	35
Geen antwoord	11	11	9	3	7	3
Woningtype						
Eengezinswoning	39	20	25	15	47	21
Beneden / bovenwoning	12	14	17	20	9	18
Appartement of portiekwoning zonder lift	23	33	29	32	19	30
Appartement of portiekwoning met lift	13	22	19	30	17	26
Geen antwoord	13	11	10	11	11	9
Nieuwbouwwoning	13	11	9	10	12	7

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Significant verschil ten opzichte van twee andere groepen

* vergelijkingen zijn gemaakt binnen de *vorige* situatie tussen verhuisgroepen, en binnen de *huidige* situatietussen verhuisgroepen.

Huishoudens die zich in Rotterdam hebben gevestigd en binnenstedelijke verhuisden verschillen wat betreft woonsituatie minder van elkaar dan van de vertrekkersgroep. Toch zijn er ook wel verschillen te zien. Verhuizers binnen Rotterdam wonen vaker in een corporatiewoning en een koopwoning, terwijl vestigers in Rotterdam meer op de particuliere verhuur zijn aangewezen en ook vaker inwonend zijn. Een kwart van de vestigers was inwonend voorafgaand aan de

verhuizing naar Rotterdam, en woonde veelal in een eengezinswoning. Het gaat hier om jongeren en jongvolwassenen tot 35 jaar die onder meer voor studie, werk, samenwonen en zelfstandig gaan wonen naar Rotterdam zijn verhuisd. Het aandeel inwonend is na de verhuizing onder vestigers is nog maar 10% (in de vorige situatie was dit 26%). Verder geldt voor de groep vestigers dat men, in vergelijking met de vorige woonsituatie, nu vaker in een duurdere huurwoning of in een goedkope koopwoning woont. Van de verhuizers binnen Rotterdam was een belangrijk deel of inwonend of aangewezen op de goedkope huur. Na de verhuizing zijn de inwonenden veelal gaan wonen in de goedkope huur. De goedkope huurders zijn deels in dit zelfde segment gebleven, maar er is ook een groep die naar een koopwoning is verhuisd. Het beeld is dus dat vertrekkers het meest vooruit zijn gegaan op het gebied van woonkwaliteit. Het type huurcontract verschilt nauwelijks tussen vestigers en binnenstedelijke verhuisden: het overgrote deel heeft een huurcontract voor onbepaalde tijd.

Tabel 6.4 toont onder meer de omvang van de woonsituatie naar huur/koop voorafgaand en na de verhuizing. Deze tabel geeft geen informatie welke transities individuele huishoudens hebben gemaakt. Is er vooral sprake van een stapje vooruit in de wooncarrière (bijv. van inwonend naar een huurwoning), of juist achteruit (bijv. van een huurwoning naar inwonend)? In bijlage 6.3 zijn deze transities weergegeven. Voor alle verhuisgroepen geldt dat er meer transities van huur naar koop plaatsvinden dan omgekeerd. Verder blijken vestigers en binnenstedelijk verhuisden er per saldo het meest op vooruit gegaan: zij gaan er relatief meer op vooruit en minder vaak op achteruit dan de groep vertrekkers.²¹

6.2.2 Huidige en vorige woonsituatie naar achtergrondkenmerken en deelgebieden

Ongeacht de verhuisgroep, is de woonsituatie van huishoudens met een midden/hog inkomen sterker dan die van huishoudens met een laag inkomen. De eerste groep woont in relatief dure woningen, bezitten vaker een woning (of huren een zelfstandige particuliere huurwoning), wonen vaak in een eengezinswoning en het betreft bij vertrekkers en binnenstedelijk verhuisden relatief vaak een nieuwbouwwoning (bijlage 6.4). Huishoudens met een laag inkomen zijn dan vaker inwonend of huren een (studenten) kamer en huren een relatief goedkope woning (tot 628 euro). Deels gerelateerd aan het inkomensniveau zien we dat verschillen in opleidingsniveau ook een rol te spelen in de woonsituatie. Huishoudens met een hoog opleidingsniveau huren vaak duurdere woningen in de particuliere sector en wonen vaker in een koopwoning. De (ver)koopprijs van de woning ligt bij de binnenstedelijk verhuisden en vertrekkers met een hoog opleidingsniveau hoger dan bij huishoudens met een laag of middelbaar opleidingsniveau. Deze laatstgenoemde groep huurt ook vaker een sociale huurwoning (bij binnenstedelijk verhuisden en vestigers) dan de hoog opgeleiden. Huishoudens met kinderen wonen vaker dan huishoudens zonder kinderen in eengezinswoningen. Ook geldt dat deze huishoudens bij twee van de drie verhuisgroepen (binnenstedelijk verhuisden en vertrekkers) vaker in een koopwoning wonen, en dat deze relatief duur zijn. Huishoudens zonder kinderen zijn vaker woonachtig in goedkopere huur (m.u.v. vestigers). Opvallend is dat bij de vestigers huishoudens met kinderen relatief vaker inwonend zijn dan huishoudens zonder kinderen. Het betreft hier huishoudens die vanwege studie of sloop van de vorige woning verhuisd zijn.

De drie deelgebieden verschillen in de samenstelling van de woningvoorraad en dit wordt gereflecteerd in de woonsituatie van de vestigers, de verhuizers binnen het gebied (en ook van de vertrekkers). De vestigers in de Focuswijken zijn relatief meer woonachtig in goedkope sociale

²¹ Een vooruitgang is gedefinieerd als een transitie van kamers of inwonend naar huur of koop, of een transitie van huur naar koop. Achteruitgang is gedefinieerd als een transitie van huur of koop naar kamers of inwonend, of een transitie van koop naar huur. Hier moet bij opgemerkt worden dat dit een vrij ruwe maat is: zo hoeven bijvoorbeeld niet alle transities van koop naar huur als achteruitgang opgevat te worden.

huurwoningen en meergezinswoningen zonder lift dan de andere verhuishgroepen (tabel 6.5). Vertrekkers zijn relatief vaak weer inwonend en wonen vaak in een eengezinswoning (van een woningcorporatie) en weinig in de dure huur. Verhuizers binnen het gebied nemen een tussenpositie in qua woonkwaliteit.

In de Niet-Focuswijken wonen vertrekkers na de verhuizing meer dan vestigers en verhuisden binnen de Niet-Focuswijken in eengezinswoningen en in koopwoningen van meer dan 250 duizend euro en minder in huurwoningen tot 628 euro. Verhuisden binnen de Niet-Focuswijken wonen vaak in een sociale huurwoning en in een meergezinswoning met lift. Vestigers wonen juist relatief vaak in een meergezinswoning zonder lift.

In de Binnenstad wonen vestigers in vergelijking met de twee andere verhuishgroepen vaak in huurwoningen van meer dan 710 euro en in onzelfstandige woonruimte. Vertrekkers komen vaker in een koopwoning en eengezinswoning te wonen en weinig in meergezinswoningen met liften. Verhuizers binnen de Binnenstad nemen hier een tussenpositie in.

Tabel 6.5: Woonsituatie (vorig en huidig) naar deelgebieden naar drie verhuishgroepen (in %)

		Focuswijken NPRZ						Niet-Focuswijken NPRZ						Binnenstad					
		Vorig			Huidig			Vorig			Huidig			Vorig			Huidig		
		Vestigers	Vertrekkers	Verhuisd binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisd binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisd binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisd binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisd binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisd binnen gebied
prijs	Niets, want inwonend (bij ouders/familie/vrienden)	17	13	14	8	20	14	21	16	31	8	5	4	20	8	7	4	8	9
	Huur: tot 628 euro per maand	43	46	45	41	24	29	39	25	27	31	28	37	28	36	36	23	20	21
	Huur: tussen 628 en 710 euro per maand	8	11	10	18	9	22	6	8	7	11	7	16	3	5	8	7	9	8
	Huur: meer dan 710 euro per maand	5	6	13	3	10	7	6	11	8	12	17	8	23	28	20	31	10	20
	(Ver)koopprijs: tot 140.000 euro	1	9	2	12	8	13	3	11	11	11	9	17	2	2	0	3	7	3
	(Ver)koopprijs: 140.000 tot 180.000 euro	2	1	2	0	6	1	2	6	3	7	6	2	2	2	9	3	3	8
	(Ver)koopprijs: 180.000 tot 250.000 euro	1	2	3	7	8	4	6	6	4	8	11	6	8	4	5	5	12	11
	(Ver)koopprijs: 250.000 euro en hoger	4	0	0	1	4	0	6	6	4	5	11	2	8	5	7	16	19	17
eigendom	Op kamers/studentenwoning	18	8	5	9	7	11	14	10	7	8	6	6	16	22	29	17	5	10
	Inwonend bij ouders/familie/vrienden	21	12	18	8	18	14	22	19	28	7	7	5	19	12	7	6	12	9
	Zelfstandige huurwoning van een woningcorporatie	25	21	24	40	28	30	17	22	27	33	32	47	17	17	12	23	25	18
	Zelfstandige huurwoning van een particuliere verhuurder	17	26	24	21	14	20	16	14	7	15	13	9	21	29	21	23	12	23
	Koopwoning	5	15	10	18	26	23	18	25	23	30	35	29	19	14	24	28	42	36
type	Eengezinswoning	26	15	13	15	36	24	30	29	38	21	41	18	28	3	12	7	29	3
	Beneden / bovenwoning	14	15	32	24	11	32	14	7	7	6	8	9	18	16	4	8	10	5
	Appartement of portiekwoning zonder lift	25	52	34	48	25	31	25	25	19	33	20	26	20	26	24	28	33	32
	Appartement of portiekwoning met lift	18	6	1	5	17	9	19	30	25	34	26	44	21	43	53	53	19	57
	Nieuwbouwwoning	7	5	5	6	6	6	13	11	12	5	9	10	15	13	11	10	11	5

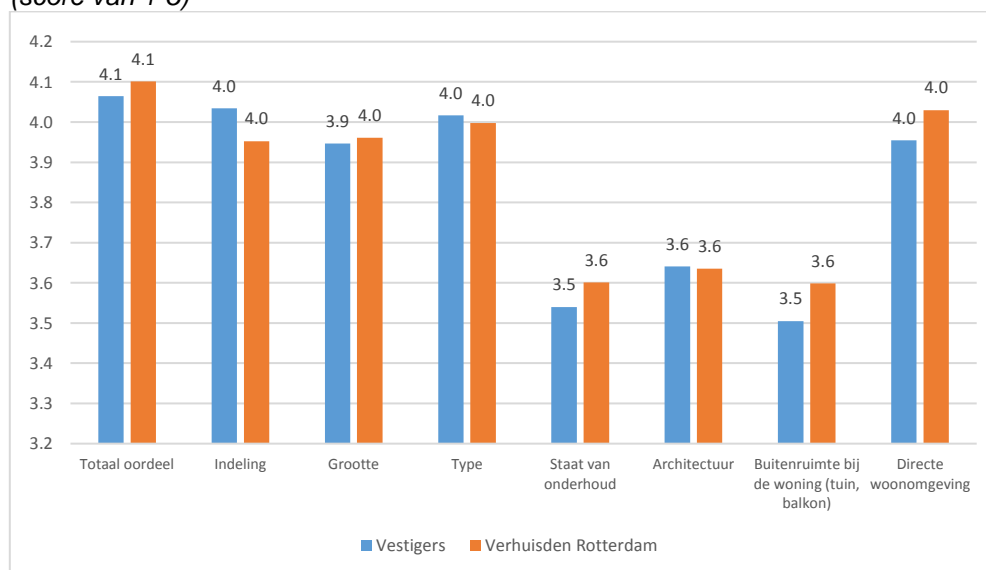
6.2.3 Waardering huidige woning en woonomgeving onder vestigers en binnenstedelijk verhuisden

Hoe staat het met de waardering van de woning en aspecten van de woning onder de huishoudens die naar en binnen Rotterdam verhuisd? Op een 5-puntsschaal (waarbij 5=zeer tevreden en 1=zeer ontevreden) krijgt de woning bij beide groepen een 4,1 (figuur 6.2). Het meest tevreden zijn de verhuishgroepen met de indeling, grootte en het type van de woning. Ook over de directe woonomgeving is men tevreden. Iets minder tevreden is men met de buitenruimte bij

de woning en met de staat van het onderhoud: op beide punten zijn de vestigers minder tevreden dan de verhuizers binnen Rotterdam. Al met al zijn beide groepen tevreden met de woning en zijn er geen grote verschillen in waardering tussen verhuisgroepen.

De woningtevredenheid hangt samen met het inkomens- en opleidingsniveau (bijlage 6.5). In het algemeen, en dit is niet verrassend, zijn de huishoudens met de hoogste inkomens (en hoogste opleidingsniveau) meer tevreden met hun woning dan de laagste inkomensgroep (en laagste opleidingsniveau). Dit komt mede doordat de hoogste inkomens- en opleidingsgroep in duurdere (eengezins) woningen woont. Dit vertaalt zich in duidelijk hogere tevredenheid op (bijna alle) deelaspecten. Overigens is het niet zo dat de lage inkomens- en opleidingsgroep uitgesproken ontevreden is. Over de meeste aspecten zijn ze tevreden, maar dus gemiddeld wel minder tevreden dan de andere groepen. Alleen met de staat van onderhoud en de buitenruimte is de lage inkomensgroep minder tevreden. Huishouden met kinderen beoordelen de woning iets hoger dan huishoudens zonder kinderen, maar de verschillen zijn hier (m.u.v. de waardering van de buitenruimte) gering.

*Figuur 6.2: Beoordeling van de huidige woning en woningkenmerken door twee verhuisgroepen (score van 1-5)**



* Y-as loopt van 3,2 tot 4,2

In de verschillende deelgebieden zijn de verschillen in beoordeling van de huidige woning tussen vestigers en verhuizers binnen het gebied gering (tabel 6.6 en bijlage 7.12). In de Focuswijken zijn vestigers meer tevreden met de woning als geheel dan de verhuisden binnen de Focuswijken, maar minder tevreden met de directe woonomgeving. In de Niet-Focuswijken zijn de verhuisden binnen het gebied op alle fronten meer tevreden dan de vestigers. In de Binnenstad zijn vestigers iets meer tevreden dan de verhuisden binnen het gebied. Het totaal oordeel van de woning in de Binnenstad is goed, en dit geldt eveneens voor de indeling, grootte, type en de directe woonomgeving. Men is iets minder tevreden (maar nog steeds redelijk tevreden) met de staat van onderhoud, architectuur en buitenruimte bij de woning). Vooral de directe woonomgeving wordt in de Focuswijken laag beoordeeld. In de Binnenstad wordt deze woonomgeving juist relatief hoog gewaardeerd. In Overig Rotterdam zijn vestigers en verhuizers binnen het gebied te spreken over de indeling, grootte en type en de directe woonomgeving, en wat minder over de staat van onderhoud en de buitenruimte bij de woning (bijlage 7.12.)

Tabel 6.6: Beoordeling van de huidige woning naar drie deelgebieden uitgesplitst naar drie verhuiscategorieën (score van 1-5)*

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
Totaal oordeel	3,9	4,1	3,7	3,9	3,9	4,2	4,3	4,2	4,1
Indeling	3,7	4,0	3,6	3,9	3,6	4,2	4,2	4,1	4,0
Grootte	3,7	4,0	3,7	3,9	3,7	4,1	4,1	4,4	3,8
Type	3,7	4,0	3,7	3,9	3,9	4,2	4,2	3,9	3,9
Staat van onderhoud	3,4	3,8	3,3	3,6	3,9	3,8	3,7	3,5	3,9
Architectuur	3,3	3,6	3,5	3,6	3,7	3,8	3,7	3,4	3,7
Buitenruimte bij de woning (tuin, balkon)	3,3	3,6	3,6	3,7	3,7	3,9	3,6	3,6	3,3
Directe woonomgeving	3,3	4,0	3,6	3,9	3,8	4,1	4,4	3,8	4,4

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

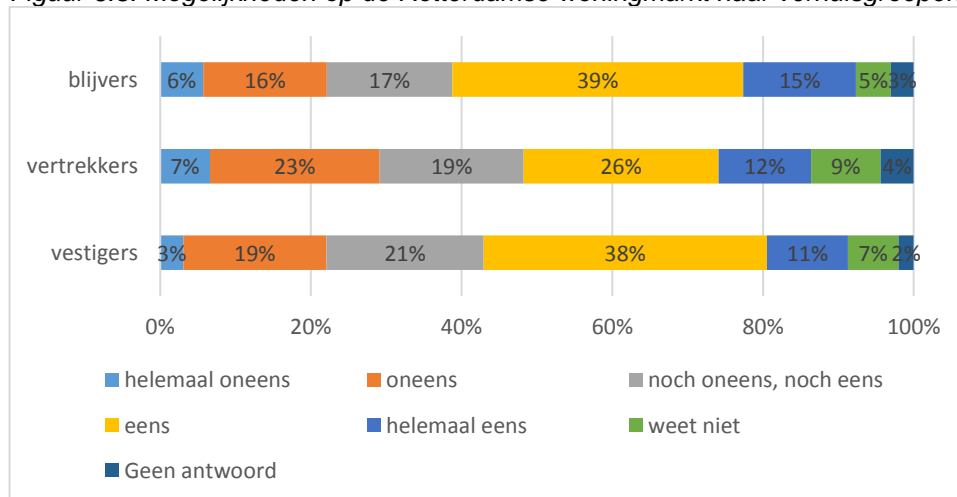
6.2.4 Mogelijkheden op de woningmarkt

Bijna de helft van de huishoudens die naar Rotterdam verhuisd zijn, meent dat Rotterdam voldoende mogelijkheden op de woningmarkt heeft en dit aandeel ligt daarmee hoger dan bij de vertrekkers uit Rotterdam, maar weer lager dan bij de binnenstedelijk verhuisden (figuur 6.3). Uit paragraaf 5.4 bleek dat bij vertrekkers de betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen een belangrijke reden waren om de stad te verlaten.

Huishoudens met een midden/hoog inkomen en huishoudens met een hoog opleidingsniveau vinden vaker dan andere huishoudens dat er genoeg mogelijkheden zijn op de Rotterdamse woningmarkt, en dit geldt voor alle verhuiscategorieën (bijlage 6.6a). Verder speelt ook woningeigendom hier een rol. Binnen de groep vertrekkers uit Rotterdam en binnenstedelijk verhuisden zijn bewoners van een koopwoning het veel vaker met deze stelling eens dan de groep die in een sociale of particuliere huurwoning woont (bijlage 6.6b). Onder de vestigers zijn de verschillen tussen bewoners van een koopwoning en een huurwoning minder groot.

Vestigers in de Focuswijken vinden, van alle drie de verhuiscategorieën in de Focuswijken, dat Rotterdam de meeste mogelijkheden. De verhuizers binnen de Focuswijken vinden de mogelijkheden relatief beperkt en hetzelfde zien we in Overig Rotterdam (tabel 6.7 en bijlage 7.13). In de Niet-Focuswijken en Binnenstad zijn het juist de verhuizers binnen de gebieden die de mogelijkheden het hoogst inschatten. In zowel de Niet-Focuswijken als de Binnenstad zien vertrekkers de minste mogelijkheden.

Figuur 6.3: Mogelijkheden op de Rotterdamse woningmarkt naar verhuiscategorieën (in %)



Tabel 6.7: Mogelijkheden op de Rotterdamse woningmarkt naar drie deelgebieden in Rotterdam uitgesplitst naar drie verhuisgroepen (in %)*

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied
(Helemaal) oneens	20	27	31	22	28	20	17	27	12
(Helemaal) eens	50	38	41	45	43	51	48	53	61

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

6.2.5 Economische crisis en de verhuizing

Hoewel de economische crisis pas recentelijk (in 2016) ten einde is gekomen, zien we dat de crisis bij de grote meerderheid van de verhuizers (ruim 80%) geen rol heeft gespeeld (tabel 6.8). Hiermee verschilt dit percentage met de resultaten uit het onderzoek van Komen en Gaan 2013, toen dit aandeel veel lager lag (tussen 58% en 69%). De grootste invloed van de crisis vinden we onder de groep vertrekkers uit Rotterdam waarvan 5% aangeeft dat de vorige koopwoning moeilijk verkocht kon worden als gevolg van de crisis.

Tabel 6.8: Invloed economische crisis op de verhuizing naar verhuisgroepen (in %)*

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam
Nee, ik heb mijn verhuizing niet uitgesteld vanwege de economische crisis	88	87	84
Ja, vanwege daling van het inkomen	1	1	2
Ja, kreeg financiering niet rond	2	1	3
Ja, ik kreeg mijn vorige koopwoning moeilijk verkocht	3	5	1
Ja, vanwege onzekerheid over de toekomst	3	2	3
Andere reden	4	4	7

■ Significant verschil ten opzichte van één andere groep

* exclusief geen antwoord

Huishoudens met een midden/hoog inkomensniveau en huishoudens met een hoog opleidingsniveau hebben minder vaak hun verhuizing uitgesteld dan huishoudens met een lager inkomensniveau of een lager opleidingsniveau (bijlage 6.7). Dit geldt voor alle verhuisgroepen. Huishoudens met kinderen hebben vaker dan huishoudens zonder kinderen de verhuizing uitgesteld. Tevens geven de hogere inkomensgroepen (en huishoudens met kinderen) vaker dan de lage inkomensgroep (en huishoudens zonder kinderen) aan dat ze problemen hadden om de vorige woning verkocht te krijgen. Gezien het feit dat hoge inkomensgroepen en huishoudens met kinderen vaker in een koopwoning wonen dan andere huishoudens is dit niet onverwacht. In de Focuswijken heeft vooral de groep verhuizers binnen de Focuswijken de verhuizing uitgesteld (29)(tabel 6.9). Een daling van het inkomen en onzekerheid over de toekomst spelen hier de grootste rol. Bij de andere verhuisgroepen in de Focuswijken ligt het aandeel dat de verhuizing heeft uitgesteld op 10% (vertrekkers) en 17% (vestigers). In de Niet-Focuswijken heeft de crisis bij de verhuizers binnen de Niet-Focuswijken het minste invloed gehad op de verhuizing: 8% heeft de verhuizing uitgesteld. Bij vestigers en vertrekkers ligt dit rond de 20%. In de Binnenstad hebben vestigers de verhuizing het minst uitgesteld (9%) en bij de vertrekkers en

verhuizers binnen de Binnenstad is dit 18%. Verhuizers binnen de Binnenstad stellen de verhuizing het meest uit vanwege daling van het inkomen, terwijl vertrekkers uit de Binnenstad de verhuizing met name hebben uitgesteld omdat ze de financiering niet rond kregen.

*Tabel 6.9: Invloed economische crisis op de verhuizing naar drie deelgebieden naar verhuiscategorieën (in %)**

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
Nee, ik heb mijn verhuizing niet uitgesteld vanwege de economische crisis	90	83	71	80	82	92	91	82	82
Ja, vanwege daling van het inkomen	1	1	9	4	0	1	2	1	5
Ja, kreeg financiering niet rond	1	6	5	4	1	0	2	6	3
Ja, ik kreeg mijn vorige koopwoning moeilijk verkocht	1	3	0	0	6	1	1	2	2
Ja, vanwege onzekerheid over de toekomst	1	3	8	5	2	0	2	5	3
Andere reden, namelijk	6	5	7	7	8	7	3	4	5

* exclusief geen antwoord

Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

6.2.6 Hoe huidige woning gevonden

Als gekeken wordt naar de wijze waarop de huidige woning gevonden is, dan valt op dat voor zowel vestigers als binnenstedelijke verhuisden landelijke websites als Funda en Jaap.nl enerzijds en van sociale netwerken anderzijds van belang zijn geweest (tabel 6.10).

Binnenstedelijke verhuisden hebben daarnaast veel vaker een woning via Woonnet gekregen dan de huishoudens die zich in Rotterdam gevestigd hebben. Mogelijk heeft de eerstgenoemde groep gemiddeld een langere inschrijfduur bij Woonnet (als gevolg van een hogere leeftijd) dan vestigers en zijn daarom meer in staat geweest om een sociale huurwoning te bemachtigen. Vestigers hebben dan vaker een woning verkregen via websites niet-zijnde Funda en Jaap.nl. Ook komt bij vestigers vaker voor dat men bij de partner of bij familie is ingetrokken dan bij de andere groep. Ongeveer één op de tien vestigers en binnenstedelijke verhuisden verkrijgt een woning via welzijnsorganisatie, de gemeente of via COA.

Voor beide verhuiscategorieën geldt dat huishoudens met een hoog inkomen de woning vaker verkrijgen via Funda/Jaap, of zijn ingetrokken bij partner/familie dan de lage inkomensgroep (bijlage 6.8). Huishoudens met een laag inkomen zijn voor het verkrijgen van de woning meer afhankelijk van hun sociale netwerk en de 'anders' categorie (waaronder dus het verkrijgen van een woning via welzijnsorganisaties). Ook is Woonnet Rijnmond voor de lage inkomensgroep relatief belangrijker om een woning te verkrijgen: onder de binnenstedelijke verhuisden heeft zelfs een derde de woning via Woonnet gevonden. Gezien het feit dat sociale huurwoningen gericht zijn op de lagere inkomensgroep is dit niet verrassend. Opleidingsniveau laat grotere verschillen zien bij de groep binnenstedelijke verhuisden dan bij de vestigers. Bij de binnenstedelijke verhuisden zien we dat de hoogste opleidingscategorie vaker via Funda en Jaap en via een Makelaar de woning vinden. De lagere opleidingsgroep onder de binnenstedelijke verhuisden vindt de woning relatief vaak via Woonnet Rijnmond (33%, tegenover 11% bij hoge opgeleide groep). De aanwezigheid van kinderen lijkt enkel bij binnenstedelijke verhuisden een rol te spelen. Hier zien we dat huishoudens met kinderen relatief vaak via Funda/Jaap.nl en Woonnet Rijnmond de woning vinden. Huishoudens zonder kinderen zijn relatief meer aangewezen op hun sociale netwerk, de verhuurder of andere websites.

Tabel 6.10: Hoe heeft u uw huidige woning gevonden naar twee verhuiscategorieën (in %)

	Vestigers	Verhuisden Rotterdam
via Funda/Jaap.nl	22	26
via Woonnet Rijnmond	10	23
via een makelaar	10	10
via verhuurder	7	5
via familie/vrienden/collega's	20	18
andere websites (bijv. Facebook, Kamernet)	11	3
ingetrokken bij partner/familie	7	2
anders (welzijnsorganisaties, COA, gemeente)	9	10
geen antwoord	3	3

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Huishoudens die de Focuswijken verlaten hebben, hebben veel vaker via Funda/Jaap.nl hun woning gevonden dan de andere twee verhuiscategorieën (tabel 6.11). Deze twee laatstgenoemde categorieën hebben vaker een woning gevonden via een makelaar, via hun sociale netwerk of via Woonnet dan vertrekkers. Het belang van het sociale netwerk zien we ook terug in de Binnenstad, waar meer dan een vijfde van de vestigers en de verhuizers binnen de Binnenstad hun woning via het sociale netwerk heeft gevonden. Vertrekkers uit de Binnenstad hebben relatief vaak via Woonnet hun woning gevonden. Ook Funda/Jaap.nl is voor deze groep van belang geweest en dit laatste geldt ook voor de verhuizers binnen het gebied: bijna 40% van de vertrekkers en verhuizers binnen het gebied heeft via deze websites de woning gevonden. Huishoudens die zich in de Binnenstad hebben gevestigd hebben relatief minder vaak de woning via Funda/Jaap.nl gevonden. Deze groep vindt de woning relatief veel via diverse kanalen, meer dan bij de twee andere verhuiscategorieën in de Binnenstad het geval is. In de Niet-Focuswijken zijn vertrekkers relatief meer aangewezen op Woonnet andere websites en minder op Funda/Jaap.nl. Vestigers in de Niet-Focuswijken vinden de woning, in vergelijking met de twee andere verhuiscategorieën in deze wijken, vaak via het sociale netwerk, en verhuizers binnen de Niet-Focuswijken vinden hun woning vaak direct via de verhuurder.

Tabel 6.11: Hoe heeft u uw huidige woning gevonden naar deelgebieden naar verhuiscategorieën (in %)*

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied
via Funda/Jaap.nl	10	26	6	26	15	23	17	38	39
via Woonnet	33	22	26	26	31	26	13	27	11
via een makelaar	18	12	19	7	16	8	11	6	6
via verhuurder	3	4	6	4	2	16	11	0	6
via familie/vrienden/collega's	22	14	22	18	13	7	21	15	23
andere websites	5	4	4	2	10	5	8	3	0
ingetrokken bij partner/familie	2	9	6	4	3	2	8	4	9
anders	7	8	10	9	9	10	8	5	2
geen antwoord	1	2	0	3	2	3	4	2	2

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

6.2.7 Verhuisintentie komende vier jaar


Gevraagd waar men zichzelf over vier jaar ziet, denkt ongeveer 60% van de vestigers en de binnenstedelijke verhuisden nog in Rotterdam te wonen (tabel 6.12). Van de binnenstedelijke verhuisden denkt in totaal 44% over vier jaar nog in de huidige woning te wonen, terwijl dit aandeel onder vestigers met 31% beduidend lager is. Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat een deel van de binnenstedelijke verhuisden een sterkere woonpositie heeft dan de vestigers (zie ook par. 6.2.1 en 6.2.2). De vestigers denken relatief vaak naar een andere woning binnen Rotterdam verhuisd te zijn.


Onder de huishoudens die Rotterdam reeds verlaten hebben, denkt een relatief grote groep binnen vier jaar te verhuizen naar een woning in de regio Rotterdam of naar een woning buiten deze regio. Dit zijn relatief vaak jongeren onder de 35 jaar, alleenstaanden en zij die vanwege werk of studie verhuisd zijn. Vertrekkers met kinderen of die vanwege huishoudensvergroting of vanwege de vorige woning of vorige buurt verhuisd zijn, hebben, in vergelijking met de hele vertreksgroep, een lagere verhuisintentie.

Ten opzichte van 2013 valt op dat de vestigers en binnenstedelijke verhuisden nu vaker verwachten nog in de huidige woning te wonen. Mogelijk heeft men in 2016, met het wegebben van de crisis, vaker een woning kunnen kiezen die beter bij de behoeften aansluit dan in 2013 het geval was. Een andere mogelijke verklaring is dat de samenstelling van de verhuiscgroepen in 2016 verschilt van die van 2013. In 2016 is het aandeel hoge inkomens hoger dan in 2013 en het aandeel alleenstaanden lager dan in 2013. Juist hoge inkomens en meerpersoonshuishoudens hebben relatief veel keuze op de woningmarkt.

Tabel 6.12: Waar ziet u zichzelf over vier jaar, naar verhuiscgroepen (in %)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden Rotterdam
Ik woon nog steeds in mijn huidige woning	31	38	44
Ik ben verhuisd naar een andere woning in de stad Rotterdam	28	9	19
Ik ben verhuisd naar een woning buiten de stad Rotterdam maar wel in de regio Rotterdam	8	14	7
Ik ben verhuisd naar een woning buiten de regio Rotterdam	8	11	5
Ik ben verhuisd naar het buitenland	4	5	5
Geen idee	18	19	16
Geen antwoord	3	4	3

 Significant verschil ten opzichte van één andere groep

 Significant verschil ten opzichte van twee andere groepen

Huishoudens met een hoger inkomensniveau menen vaker in de huidige woning te blijven wonen dan huishoudens met een lager inkomensniveau, en dit geldt voor alle drie de verhuiscgroepen (bijlage 6.9). Vestigers met een laag inkomen zien zichzelf relatief vaak verhuizen naar een andere woning in Rotterdam; vertrekkers met een laag inkomen zien zichzelf vaak verhuizen naar een andere woning gelegen in de regio Rotterdam of daarbuiten. Huishoudens met een hoog opleidingsniveau zien zichzelf vaker verhuizen naar een andere woning in Rotterdam dan huishoudens met een lager opleidingsniveau, en dat geldt voor alle verhuiscgroepen.

De opvallendste verschillen zijn te zien naar het al dan niet hebben van kinderen. Huishoudens met kinderen menen veel vaker in de huidige woning te blijven wonen dan huishoudens zonder kinderen. Bij de vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden meent zelfs 60% de komende vier jaar in dezelfde woning te blijven. Bij huishoudens zonder kinderen ligt dit percentage aanzienlijk lager (bij vertrekkers op 32% en binnenstedelijke verhuisden op 40%). Onder de vestigers en binnenstedelijke verhuisden zonder kinderen verwacht een relatief grote groep de komende vier jaar binnen de stad Rotterdam naar een andere woning verhuisd te zijn.

Het beeld dat vestigers minder vaak in de huidige woning wonen dan de andere twee groepen, komt ook naar voren als we een onderscheid naar drie deelgebieden maken (tabel 6.13). In de Focuswijken verwacht slechts een vijfde in dezelfde woning te wonen: een deel verwacht binnen Rotterdam te verhuizen (19%) en een belangrijke groep verhuist naar een woning buiten de regio Rotterdam (14%). Al met al verwacht 41% van de vestigers over vier jaar nog in Rotterdam te wonen. Hiermee wijken de vestigers sterk af van de verhuisden binnen de Focuswijken, waar 70% in Rotterdam verwacht te blijven wonen (41% verwacht niet te verhuizen en 29% verwacht binnen Rotterdam te verhuizen). In de Niet-Focuswijken verwachten verhuisden binnen het gebied vaker in hun huidige woning te blijven dan vestigers, terwijl deze laatste groep vaker binnen Rotterdam verwacht te verhuizen. In de Binnenstad zien we een zelfde patroon terug: vestigers verwachten vaker een andere woning binnen Rotterdam te betrekken en minder vaak in de huidige woning te blijven. De verhuisden binnen de Binnenstad verwachten vaker in de huidige woning te blijven en minder vaak dan vestigers binnen Rotterdam te verhuizen. Verder verwachten verhuisden binnen de Binnenstad vaker naar een woning buiten de regio Rotterdam te verhuizen.

Tabel 6.13: Waar ziet u zichzelf over vier jaar, naar deelgebieden naar verhuisgroepen (in %)

	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
Ik woon nog steeds in mijn huidige woning	22	43	41	41	48	49	29	39	35
Ik ben verhuisd naar een andere woning in de stad Rotterdam	19	15	29	18	9	13	32	9	23
Ik ben verhuisd naar een woning buiten de stad Rotterdam maar wel in de regio Rotterdam	9	10	9	11	9	7	4	10	5
Ik ben verhuisd naar een woning buiten de regio Rotterdam	14	6	4	7	10	6	6	9	16
Ik ben verhuisd naar het buitenland	7	4	0	4	2	3	11	3	10
Geen idee	22	21	13	16	17	18	15	21	11
Geen antwoord	5	1	4	2	5	4	2	8	1

6.3 Samenvatting werk- en wooncarrière

Uit de analyses blijkt dat werk vooral voor vestigers en vertrekkers een belangrijk motief is geweest om te verhuizen. Voor binnenstedelijke verhuisden is werk van minder groot belang geweest. Deze bevinding sluit aan op de verhuisliteratuur waarin gesteld wordt dat binnenstedelijke verhuizingen minder vaak door werk gestuurd worden dan buitenstedelijke verhuizingen. Het zijn vooral hoogopgeleide huishoudens en huishoudens zonder kinderen die vaak werk als verhuismotief noemen. De meerderheid van alle verhuisgroepen vindt dat Rotterdam voldoende carrièremogelijkheden biedt en dat er voldoende banen binnen redelijke reisafstand bereikbaar zijn. Huishoudens met een hoger inkomensniveau oordelen positiever over carrièremogelijkheden en bereikbaarheid dan huishoudens met een lager inkomensniveau. De groep hoogopgeleiden is relatief positief over de bereikbaarheid van banen.

De grootste groep huishoudens is na de verhuizing wederom woonachtig in een huurwoning, en dit geldt het sterkst onder de binnenstedelijk verhuisden. Tegelijk zien we dat bij een deel van deze groep een huurwoning verruilt voor een koopwoning waardoor na de verhuizing 35% in een koopwoning woont. Bij vertrekkers zien we dat een aanzienlijke groep van een huurwoning naar een koopwoning overstapt waardoor meer dan een derde van de vertrekkers na de verhuizing in een koopwoning woont. Daarnaast woonde een deel van de vertrekkers vooraf aan de verhuizing al relatief vaak in een koopwoning en dit aandeel is na de verhuizing verder gestegen (ten koste van het aandeel huur). Een relatief groot deel van de vestigers is naar een huurwoning verhuisd vanuit een positie als inwonende.

Het woningtype is voor de binnenstedelijke verhuisden na de verhuizing het minst veranderd: de meerderheid woont in een appartement met of onder lift. Huishoudens die zich in Rotterdam hebben gevestigd hebben een eengezinswoning ingeruild voor een appartement zonder/met lift (dit zijn deels huishoudens die hiervoor inwonend waren of een kamer in een eengezinswoning huurden). Vertrekkers verruilen meergezinswoningen voor eengezinswoningen (waarbij een deel van de vertrekkers weer inwonend wordt bij bijvoorbeeld ouders).

Huishoudens met een hoog inkomen, met een hoge opleiding en met kinderen kennen veelal een sterkere woonpositie (woonsituatie, type woning, nieuwbouw) dan andere huishoudens, en dit geldt voor de meeste verhuisgroepen. De deelgebieden verschillen in samenstelling van de woningvoorraad en dat vertaalt zich dan ook in de woonsituatie van de verhuisgroepen.

Vestigers en binnenstedelijke verhuisden waarderen hun woning in gelijke mate, en dan met name de indeling, grootte en type woning. Relatief minder tevreden is men (en met name de vestigers) met de buitenruimte en de staat van onderhoud. De woningtevredenheid hangt samen met inkomens- en opleidingsniveau, waarbij de laagste groepen minder tevreden zijn dan de hoogste groepen. Ook binnen de verschillende deelgebieden zijn de verschillen tussen verhuisgroepen gering en zijn de verhuisgroepen gemiddeld tevreden. Wel valt op dat in de Focuswijken de directe woonomgeving door vestigers en verhuisden binnen het gebied veel lager wordt beoordeeld dan door dezelfde verhuisgroepen in de andere deelgebieden. In de Binnenstad zijn de vestigers en verhuisden binnen het gebied tevreden met de woning, maar iets minder met de buitenruimte.

De mogelijkheden op de Rotterdamse woningmarkt worden het gunstigst beoordeeld door binnenstedelijke verhuisden. Huishoudens die uit Rotterdam zijn vertrokken beoordelen de mogelijkheden relatief ongunstig, mede door het gebrek aan betaalbare woningen en de beschikbaarheid hiervan. Huishoudens met een hoger inkomen en hoger opleidingsniveau en bewoners van een koopwoning zijn het meest positief over de mogelijkheden. Dit zijn de groepen die de meeste financiële mogelijkheden hebben om hun woonwensen te realiseren.

De economische crisis speelt bij ruim 80% van de respondenten geen rol, en daarmee lijkt de effect van de crisis veel minder groot dan in 2013 (toen lag dit aandeel tussen de 58% en 69%). De huidige woning is via verschillende kanalen gevonden. Landelijke websites als Funda/Jaap zijn voor beide groepen belangrijk, net als sociale netwerken. Dit laatste kanaal wordt vaker gebruikt door huishoudens met een laag inkomen, terwijl Funda/Jaap vaker door de hogere inkomensgroep wordt gebruikt. Binnenstedelijk verhuisden vinden wel veel vaker een woning via Woonnet dan vestigers. Vestigers zijn daarentegen meer dan binnenstedelijke verhuisden gericht op andere websites dan Funda/Jaap en zijn ook vaker ingetrokken bij partner/familie dan binnenstedelijke verhuisden.

Mogelijk geldt voor binnenstedelijke verhuisden dat zij eerder in aanmerking voor deze woningen (gelet op de benodigde inschrijfduur, die weer te maken heeft met de gemiddeld hogere leeftijd van de groep binnenstedelijke verhuisden). Binnen beide verhuisgroepen zijn het de lage inkomensgroepen (en laag opgeleiden) die relatief het vaakst een woning via Woonnet hebben gevonden. Huishoudens in de Binnenstad hebben de woning het minst vaak via Woonnet gevonden. Vooral de vertrekkers en verhuisden binnen de Binnenstad vinden vanuit de Binnenstad de woning vaak via Funda/Jaap.

Over vier jaar ziet ongeveer 60% van de vestigers en binnenstedelijke verhuisden nog binnen Rotterdam te wonen. Van deze groep denkt een meerderheid van de binnenstedelijke verhuisden (70%) nog in dezelfde woning te wonen, terwijl van de vestigers dit slechtst iets meer dan de helft is. Ook onder vertrekkers denkt een belangrijke groep nog in dezelfde woning te wonen. Wel meent deze groep, vaker dan de andere groepen, naar een woning binnen of buiten de regio Rotterdam verhuisd te zijn. Huishoudens met kinderen en zij met een hoger inkomen, verwachten vaker in de huidige woning te blijven wonen in vergelijking met andere huishoudens.

Literatuur

Clark, W.A.V. & F. Dieleman (1996) Households and housing: choice and outcomes in the housing market. Rutgers: Centre for Urban Policy Research, Rutgers State University of New Jersey.

Gemeente Rotterdam (2016) Woonvisie Rotterdam. Koers naar 2030, agenda tot 2020. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.

Mulder, C.H. & P. Hooimeijer (1999) Residential relocations in the life course. In L.J.G. Wissen & P.A. Dijkstra, Population issues: an interdisciplinary focus. New York: Plenum Publishers.

Planbureau voor de Leefomgeving (2015) De stad: magneet, roltrap en spons. Den Haag: PBL.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2016) Meer mensen vertrekken uit de grote stad. Online beschikbaar op <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/08/meer-mensen-vertrekken-uit-grote-stad> (22 februari 2016).

Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording

Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie bestaat uit alle personen van 18 jaar t/m 85 jaar, die zich in het eerste half jaar van 2016 vanuit een andere gemeente in Nederland gevestigd hebben in Rotterdam, danwel vanuit Rotterdam zijn vertrokken naar overig Nederland, of binnen Rotterdam zijn verhuisd. De bron van deze gegevens is de gemeentelijke basisadministratie (GBA) van de gemeente Rotterdam. De buitenlandse migratie valt buiten dit onderzoek.

De onderzoekspopulatie bestaat uit 17 deelgroepen:

- 1) Binnenlandse vestigers in Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016
- 2) Binnenlandse vestigers in niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 3) Binnenlandse vestigers in Binnenstad in het eerste halfjaar van 2016
- 4) Binnenlandse vestigers in overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016
- 5) Binnenlandse vertrekkers uit Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016
- 6) Binnenlandse vertrekkers uit niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 7) Binnenlandse vertrekkers uit Binnenstad in het eerste halfjaar van 2016
- 8) Binnenlandse vertrekkers uit overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016
- 9) Binnenstedelijke vertrekkers uit Focuswijken naar overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016
- 10) Binnenstedelijke vestigers uit overig Rotterdam naar Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016
- 11) Verhuizers binnen Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016
- 12) Verhuizers binnen niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 13) Verhuizers binnen Binnenstad in het eerste halfjaar van 2016
- 14) Verhuizers binnen overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016
- 15) Binnenstedelijke vertrekkers uit niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 16) Binnenstedelijke vestigers in niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016
- 17) Binnenstedelijke vertrekkers Binnenstad/overig Rotterdam naar Binnenstad/overig Rotterdam (maar niet binnen de eigen deelgroep) in het eerste halfjaar van 2016

Groep 1 t/m 4 vormen samen de binnenlandse vestiging in Rotterdam en groep 5 t/m 8 het binnenlands vertrek. Groep 9 t/m 17 vormen de binnenstedelijke verhuisden in Rotterdam, waaronder Focuswijken, Niet-Focuswijken en Binnenstad.

Steekproef en respons

Op basis van de onderwerpen waarover informatie verzameld diende te worden, zijn drie vragenlijsten opgesteld voor respectievelijk vestigers, vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden. De meeste vraagblokken waren identiek, een aantal vragen waren toegesneden op de doelgroep.

De vragenlijsten zijn met een begeleidende brief naar 9.500 personen in de steekproef gestuurd (maximaal 750 personen per deelgroep). In de begeleidende brief werd het doel van het onderzoek beschreven en gewezen op de vertrouwelijke behandeling van de antwoordformulieren. Om de respons te stimuleren maakten de respondenten kans op een cadeaubon bij deelname aan het onderzoek. De brief werd gericht aan het oudste lid van het huishouden: partners en kinderen waren uitgesloten van deelname aan het onderzoek.

Eind oktober 2016 was de eerste verzending van de vragenlijsten. Begin december 2016 is een herinneringsbrief verstuurd, inclusief een nieuw exemplaar van de vragenlijst. Begin januari 2017 is het veldwerk afgesloten. Er waren op dat moment 1.795 bruikbare vragenlijsten retour gekomen, een respons van 19 procent. Het aantal respondenten per deelgroep is minimaal 25 en maximaal 179 respondenten. Voor de rapportage worden echter steeds deelgroepen samengevoegd, waardoor het aantal respondenten voor de drie hoofdgroepen voor Rotterdam als stad (vestigers, vertrekkers, binnenstedelijke verhuisden) respectievelijk 634, 601 en 560 bedraagt.

Onderstaande tabel geeft de werkelijk behaalde respons weer.

Bijlage 1.1: Bruto steekproef, netto respons en responspercentage naar deelgroep

Deelgroep	Bruto steekproef	Netto respons	Respons (%)
1) Binnenlandse vestigers in Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016	737	137	19
2) Binnenlandse vestigers in niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016	750	146	19
3) Binnenlandse vestigers in Binnenstad in het eerste halfjaar van 2016	631	160	25
4) Binnenlandse vestigers in overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016	750	191	25
5) Binnenlandse vertrekkers uit Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016	750	118	16
6) Binnenlandse vertrekkers uit niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016	750	179	24
7) Binnenlandse vertrekkers uit Binnenstad in het eerste halfjaar van 2016	612	131	21
8) Binnenlandse vertrekkers uit overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016	750	173	23
9) Binnenstedelijke vertrekkers uit Focuswijken naar overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016	300	54	18
10) Binnenstedelijke vestigers uit overig Rotterdam naar Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016	300	25	8
11) Verhuizers binnen Focuswijken in het eerste halfjaar van 2016	500	58	12
12) Verhuizers binnen niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016	500	89	18
13) Verhuizers binnen Binnenstad in het eerste halfjaar van 2016	308	48	16
14) Verhuizers binnen overig Rotterdam in het eerste halfjaar van 2016	500	119	24
15) Binnenstedelijke vertrekkers uit niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016	300	47	16
16) Binnenstedelijke vestigers in niet-Focuswijken NPRZ in het eerste halfjaar van 2016	300	48	16
17) Binnenstedelijke vertrekkers Binnenstad/overig Rotterdam naar Binnenstad/overig Rotterdam (maar niet binnen de eigen deelgroep) in het eerste halfjaar van 2016	300	72	24
Totaal	9.038	1.795	18,9

Representativiteit

Aan de hand van een aantal persoonskenmerken kan een beeld worden gevormd van de representativiteit van de respons in vergelijking met het steekproefkader. In onderstaande tabel zijn deze gegevens gespecificeerd naar leeftijd en etnische herkomst.

Bijlage 1.2: Populatie en respons van vestigers, vertrekkers en binnenstedelijke verhuisden naar etnische herkomst en leeftijd, in procenten

		Vestigers		Vertrekkers		Verhuisden R'dam	
		populatie	respons	populatie	respons	populatie	respons
autochtoon	18 t/m 24	15	12	11	7	7	4
	25-34	25	29	22	28	17	17
	35-54	10	13	15	22	11	15
	55+	6	14	7	13	8	16
allochtoon	18 t/m 24	9	4	9	3	11	5
	25-34	22	15	20	12	24	15
	35-54	11	9	13	12	18	19
	55+	3	4	3	4	5	8
Totaal ()		100	100	100	100	100	100
Totaal (N)		6.689	634	7.364	601	11.758	560

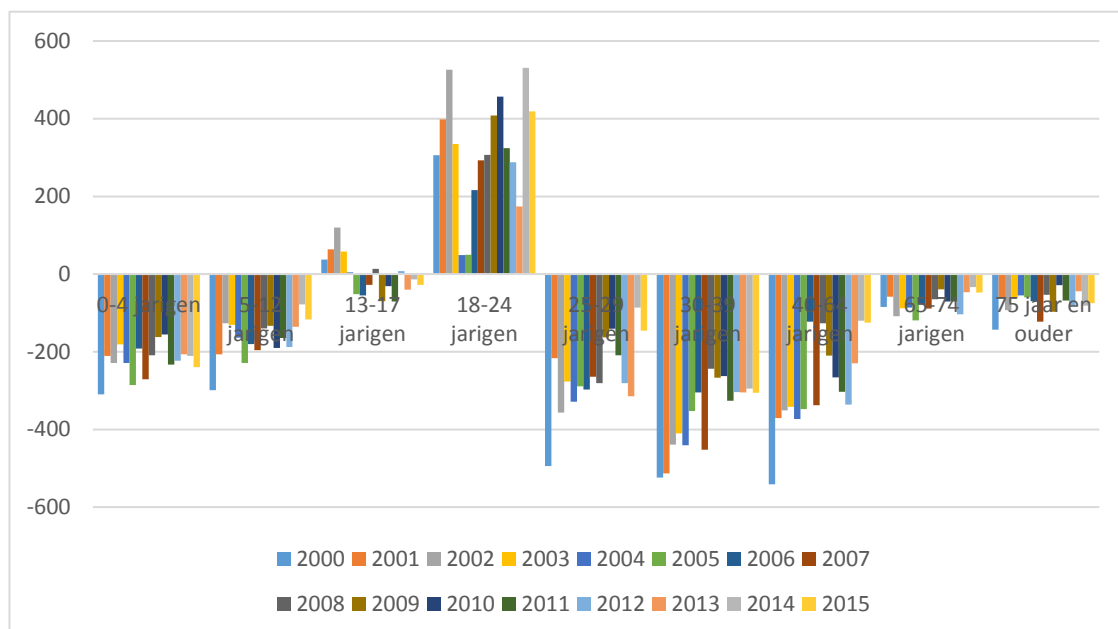
Uit bovenstaande tabel blijkt dat, net als bij voorgaande metingen het geval was, in vergelijking met de populatie vooral de allochtone jongeren (t/m 34 jaar) in de respons zijn ondervertegenwoordigd. Onder de autochtonen zijn juist de ouderen sterk oververtegenwoordigd.

Door de afwijkingen tussen populatie en respons, is besloten om de onderzoeksresultaten te herwegen.

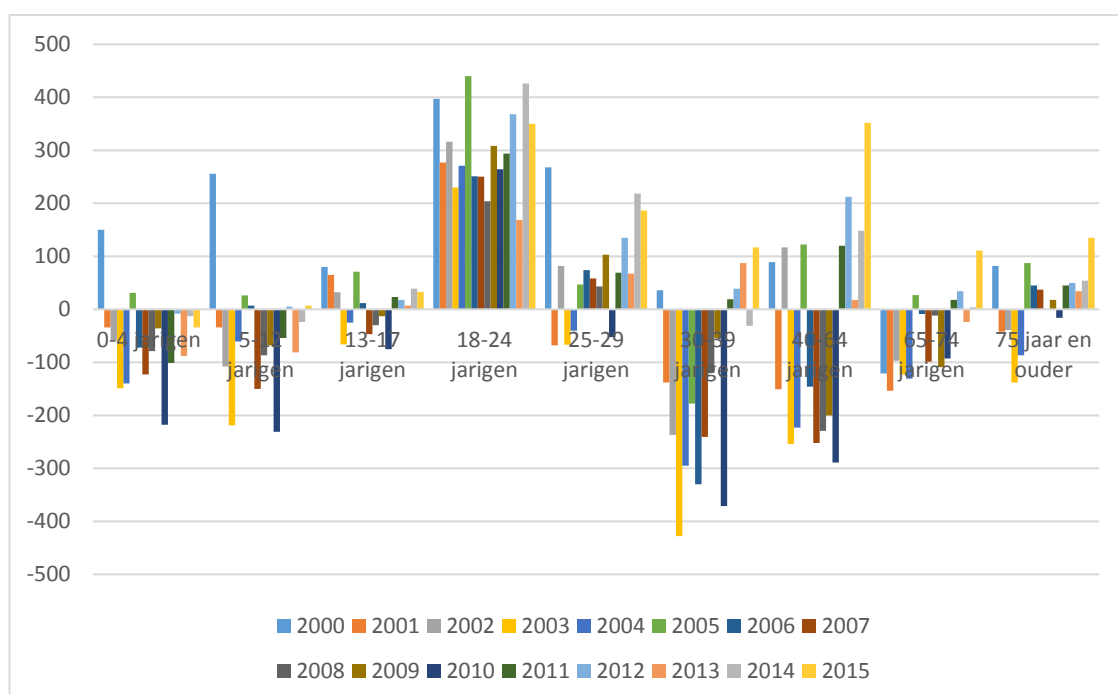
Op basis van een uitgebreide tabel met de verdeling naar etnische herkomst, leeftijdsklasse en de 17 onderscheiden deelgroepen is het onderzoeksbestand vervolgens door middel van weegfactoren in overeenstemming gebracht met de populatie.

Bijlage Hoofdstuk 2

Bijlage 2.1a: Migratiesaldo (binnenstedelijk en buitenstedelijk) Focuswijken NPRZ 2000-2015

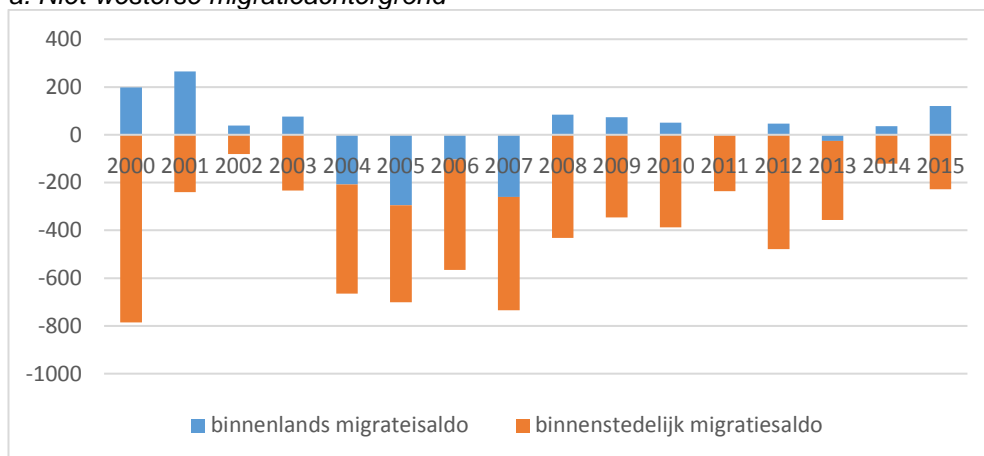


Bijlage 2.1b: Migratiesaldo (binnenstedelijk en buitenstedelijk) Niet-Focuswijken NPRZ 2000-2015

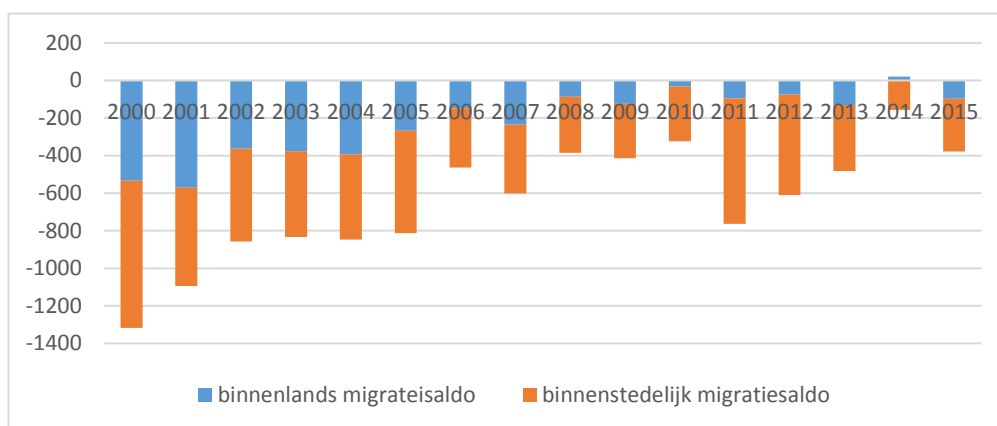


Bijlage 2.2: Migratiesaldo naar migratieachtergrond en type migratie (binnenstedelijk en buitenstedelijk) Focuswijken NPRZ 2000-2015

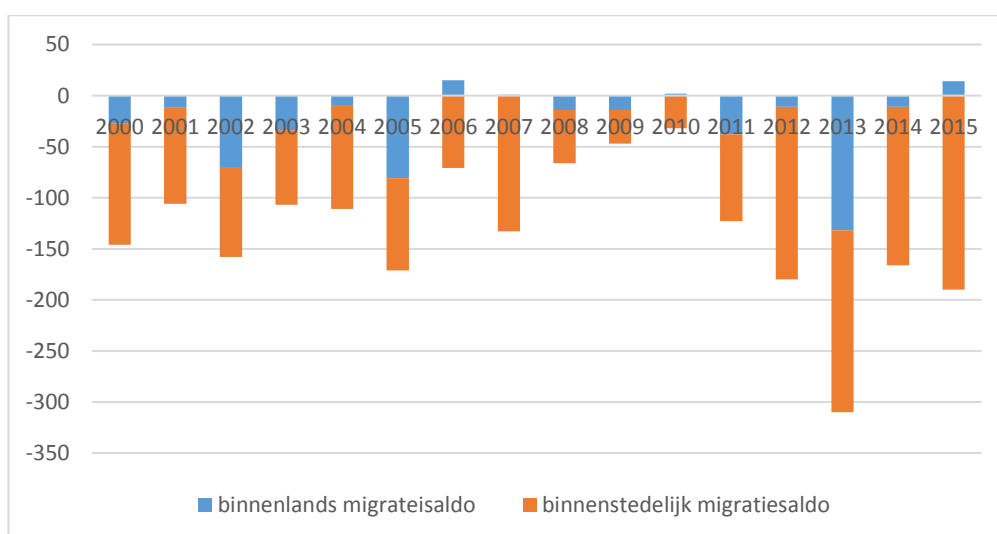
a. Niet-westerse migratieachtergrond



b. Westerse migratieachtergrond

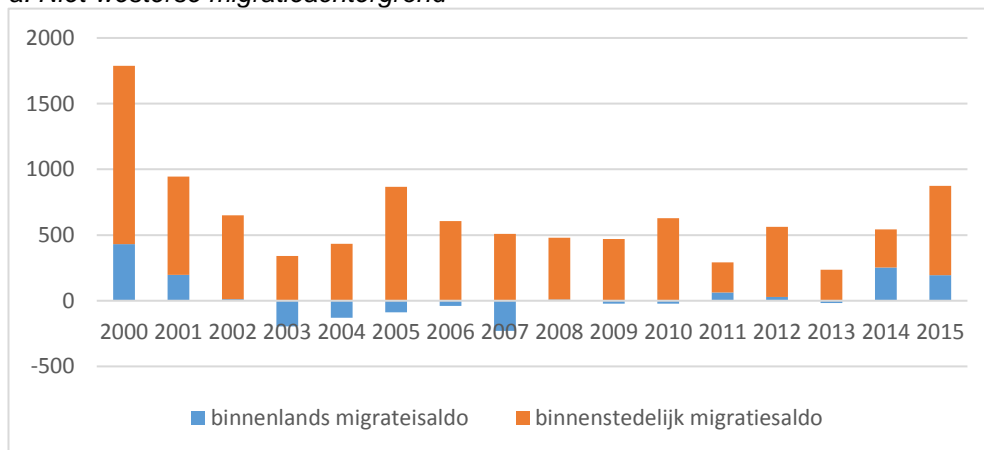


c. Zonder migratieachtergrond ('autochtoon')

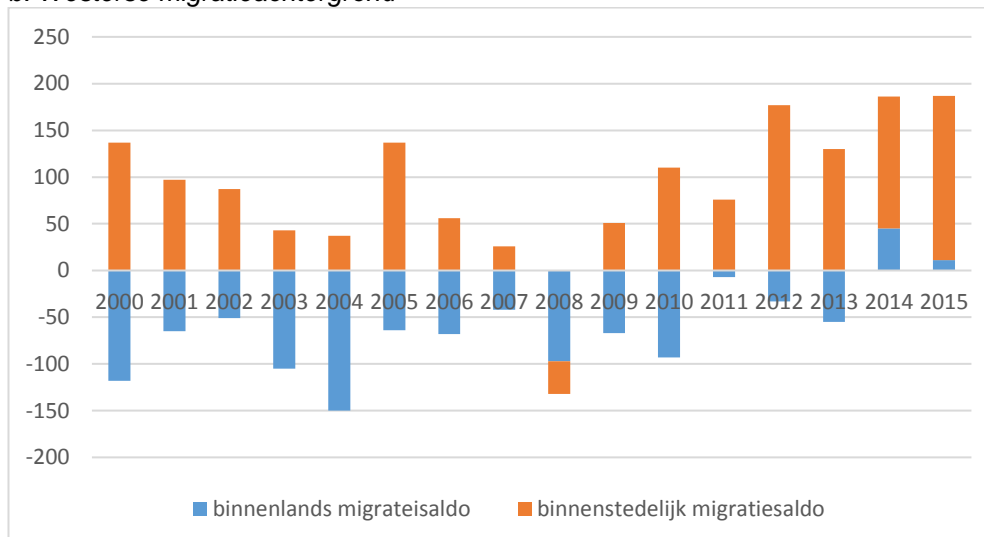


Bijlage 2.3: Migratiesaldo naar migratieachtergrond en type migratie (binnenstedelijk en buitenstedelijk) Niet-Focuswijken NPRZ 2000-2015

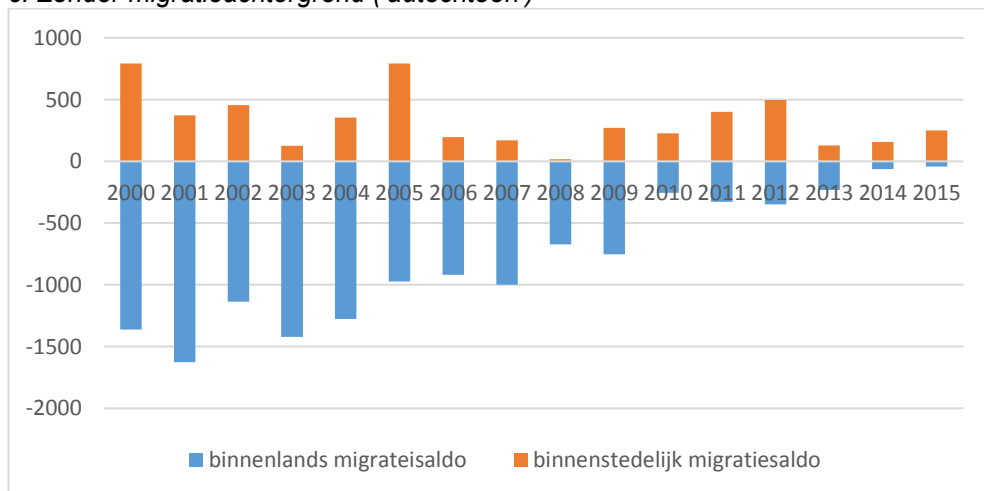
a. Niet-westerse migratieachtergrond



b. Westerse migratieachtergrond



c. Zonder migratieachtergrond ('autochtoon')



Bijlage Hoofdstuk 3

Bijlage 3.1 Toelichting definitie achtergrondkenmerken

Bron van inkomsten

Voor het bepalen van de bron van inkomsten van het huishouden zijn de gegevens van de respondent en van de partner samengevoegd. Hierbij geldt dat alleen indien de respondent en de partner eenzelfde bron van inkomsten hebben, deze bron van inkomen voor het huishouden telt. Bij alleenstaanden telt uiteraard alleen de bron van de respondent; (echt)paren met verschillende bronnen van inkomsten (bijvoorbeeld arbeid en pensioen) zijn in dit geval niet meegenomen. Uiteindelijk is 85% van de totale respons in deze analyse meegenomen. In het WoON2015 worden studenten niet in een aparte categorie weergegeven. Uit extra analyses van de data blijkt dat studenten voornamelijk in de categorie 'uitkering' moeten zijn ondergebracht.

Huishoudinkomen

De grensbedragen van de (netto) inkomensklassen zijn als volgt:

Huishoudinkomen laag (tot modaal) tot € 2100

Huishoudinkomen midden (modaal tot 2* modaal) € 2100 - € 3400

Huishoudinkomen hoog (>2* modaal) € 3400 en meer

Opleiding

Het opleidingsniveau van huishoudens is bepaald door uit te gaan van de hoogst opgeleide in een huishouden. Bij alleenstaanden en eenoudergezinnen geldt het opleidingsniveau van de respondent. Bij een huishouden waarbij de respondent een laag opleidingsniveau heeft en de partner een hoog opleidingsniveau, valt dit huishouden onder de huishoudens met een hoog opleidingsniveau.

Laag geen onderwijs t/m lager en middelbaar algemeen voortgezet onderwijs (bv MAVO, MMS, VMBO).

Midden middelbaar beroepsonderwijs en hoger algemeen en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (bv MULO, HAVO, VWO, Gymnasium en HBS).

Hoog hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs (bv HBO, HTS, HEAO, Kunstacademie, Universiteit, TU).

Bijlage 3.2a: Kenmerken van **vertrekkers** uit Rotterdam in 2006 tot en met 2016 (in %)

	Rotterdam				
	2006	2009	2011	2013	2016
Inkomen					
Laag	37	42	46	51	44
Midden	28	27	23	24	24
Hoog	35	31	31	25	32
Midden/Hoog inkomen	63	58	54	49	56
Opleiding					
Laag	13	18	18	12	9
Midden	32	33	31	32	30
Hoog	55	49	50	57	60
Gezinssamenstelling					
Alleenstaand	22	28	49	30	26
(echt)paren zonder thuiswonend(e) kind(eren)	36	34	15	32	34
(echt)paren met thuiswonend(e) kind(eren)	25	18	11	19	19
Een ouder met thuiswonend(e) kind(eren)	4	5	4	6	4
Wonend bij ouders/familie	-	-	5	-	-
Deelt huishouden met anderen	-	-	5	-	-
Anders	9	11	9	5	13
Geen antwoord	5	4	4	9	5
Gezin met thuiswonend(e) kind(eren)	29	23	20	24	23

Bijlage 3.2b: Kenmerken van **vestigers** in Rotterdam in 2006 tot en met 2016 (in %)

	Rotterdam				
	2006	2009	2011	2013	2016
Inkomen					
Laag	56	59	60	63	53
Midden	26	24	25	23	24
Hoog	17	17	14	15	23
Midden/Hoog inkomen	42	41	39	38	47
Opleiding					
Laag	12	15	16	12	9
Midden	38	41	39	36	31
Hoog	50	44	46	52	60
Gezinssamenstelling					
Alleenstaand	38	40	31	52	34
(echt)paren zonder thuiswonend(e) kind(eren)	28	22	24	28	35
(echt)paren met thuiswonend(e) kind(eren)	12	12	9	8	9
Een ouder met thuiswonend(e) kind(eren)	4	6	6	3	3
Wonend bij ouders/familie	-	-	5	-	-
Deelt huishouden met anderen	-	-	20	-	-
Anders	15	15	4	4	14
Geen antwoord	3	5	1	5	5
Gezin met thuiswonend(e) kind(eren)	29	23	20	24	23

Bijlage 3.3: Verhuiscategorieën naar, van en binnen NPRZ en Overig Rotterdam en zittende bevolking vergeleken naar zes achtergrondkenmerken

		NPRZ				Ov. R'dam			
		Vestigers	Vertrekkers	Binnen gebied verhuisd	Bevolking	Vestigers	Vertrekkers	Binnen gebied verhuisd	Bevolking
Huishoudenssamenstelling	eenpersoonshh	44	26	38	45	32	32	34	47
	paar zonder thuiswonende kinderen	27	31	17	20	33	30	34	22
	paar met thuiswonend(e) kind(eren)	11	17	23	20	10	18	16	19
	1-ouder met thuiswonend(e) kind(eren)	8	9	14	14	3	4	6	10
	geen antwoord	5	8	3	0	5	3	2	0
	anders	6	9	6	2	15	13	8	1
Leeftijd	18 t/m 24 jaar	21	19	15	13	24	20	19	13
	25 t/m 34 jaar	43	43	35	22	47	42	41	21
	35 t/m 54 jaar	27	29	33	35	21	28	27	34
	55 jaar en ouder	9	9	17	30	8	10	13	31
Inkomen	laag	67	55	73	58	51	48	42	50
	midden	19	20	19	30	23	22	28	30
	hoog	13	25	8	11	26	30	30	19
HHI ink bron	Arbeid	52	60	50	49	58	63	75	55
	Pensioen	3	4	7	20	3	3	5	24
	Uitkering	19	9	27	29	9	9	5	19
	Student	16	16	7	1	20	15	10	2
	Anders/Geen eigen inkomen	5	3	3	0	5	4	1	0
	Geen antwoord	6	8	7		6	5	4	
Opleiding	laag	23	13	28	40	8	13	11	28
	midden	32	39	50	36	29	25	28	31
	hoog	45	48	22	24	63	61	61	41
Migratieachtergrond	Nederlands	38	41	30	41	54	52	51	56
	niet-westers	47	42	49	47	33	33	26	31
	westers	15	17	20	12	13	15	23	13
n*		219	217	157		411	460	495	

Telt niet op tot 1795 respondenten aangezien vertrekkers uit NPRZ naar Overig Rotterdam twee keer opgenomen zijn (vertrekkers NPRZ en Vestigers Overig Rotterdam). Overigens is er maar een beperkte uitwisseling van verhuizers tussen NPRZ en Overig Rotterdam.

Bijlage 3.4a: Kenmerken van **vertrekkers** uit NPRZ in 2006 tot en met 2016 (in %)

	2006	2009	2011	2013	2016
Inkomen					
Laag	52	53	58	63	55
Midden	27	27	25	21	20
Hoog	21	20	17	16	25
Midden/Hoog inkomen	48	47	42	37	45
Opleiding					
Laag	22	27	24	19	13
Midden	42	38	39	37	39
Hoog	36	36	37	44	48
Gezinssamenstelling					
Alleenstaand	24	33	40	34	26
(echt)paren zonder thuiswonend(e) kind(eren)	30	31	14	27	31
(echt)paren met thuiswonend(e) kind(eren)	22	16	16	16	17
Een ouder met thuiswonend(e) kind(eren)	7	8	6	10	9
Wonend bij ouders/familie	-	-	7	-	-
Deelt huishouden met anderen	-	-	7	-	-
Anders	9	9	8	6	9
Geen antwoord	7	3	3	8	8
Gezin met thuiswonend(e) kind(eren)	29	24	29	26	26

Bijlage 3.4b.: Kenmerken van **vestigers** in NPRZ in 2006 tot en met 2016 (in %)

	2006	2009	2011	2013	2016
Inkomen					
Laag	65	64	68	69	68
Midden	23	22	20	19	19
Hoog	11	14	12	11	13
Midden/Hoog inkomen	34	36	32	30	32
Opleiding					
Laag	21	22	26	23	23
Midden	45	42	43	42	32
Hoog	34	36	32	35	45
Gezinssamenstelling					
Alleenstaand	33	35	32	45	44
(echt)paren zonder thuiswonend(e) kind(eren)	26	23	22	29	27
(echt)paren met thuiswonend(e) kind(eren)	11	13	9	11	11
Een ouder met thuiswonend(e) kind(eren)	11	11	9	6	8
Wonend bij ouders/familie	-	-	6	-	-
Deelt huishouden met anderen	-	-	15	-	-
Anders	14	14	6	5	6
Geen antwoord	5	5	2	4	5
Gezin met thuiswonend(e) kind(eren)	22	24	18	17	19

Bijlage 3.5: Verhuiscategorieën naar, van en binnen Focuswijken NPRZ, Niet-Focuswijken NPRZ en Binnenstad en zittende bevolking vergeleken naar zeven achtergrondkenmerken

		Focuswijken				Niet- Focuswijken				Binnenstad			
		Vestigers	Vertrekkers	Binnen categorie verhuisd	Bevolking	Vestigers	Vertrekkers	Binnen categorie verhuisd	Bevolking	Vestigers	Vertrekkers	Binnen categorie verhuisd	Bevolking
Huishoudenssamenstelling	eenpersoonshh	50	26	24	46	39	30	46	44	35	34	45	61
	paar zonder thuiswonende kinderen	19	26	16	17	29	29	21	21	37	30	32	22
	paar met thuiswonend(e) kind(eren)	13	19	27	21	15	21	12	19	6	22	14	9
	1-ouder met thuiswonend(e) kind(eren)	7	8	22	14	6	8	16	14	2	2	5	6
	anders	6	12	7	2	6	6	4	1	15	8	5	2
	geen antwoord	5	9	4	0	4	7	1	0	4	4	0	0
Leeftijd	18 t/m 24 jaar	27	19	18	15	15	18	12	11	23	16	14	16
	25 t/m 34 jaar	41	44	38	25	43	41	31	20	47	52	45	31
	35 t/m 54 jaar	24	29	35	37	30	29	33	35	22	27	32	29
	55 jaar en ouder	8	9	9	23	12	12	24	34	7	5	9	24
Inkomen	laag	75	64	83	58	59	47	74	59	38	51	36	42
	midden	15	20	15	28	26	24	13	32	24	12	18	36
	hoog	10	16	2	15	15	29	13	9	38	37	45	22
HHI ink bron	Arbeid	41	56	52	56	60	59	51	44	71	68	74	66
	Pensioen	1	2	3	14	4	6	10	24	1	0	2	21
	Uitkering	30	11	21	28	15	15	25	30	5	11	4	13
	Student	16	16	12	1	12	12	6	2	17	13	9	0
	Anders/Geen eigen inkomen	7	4	3	0	2	2	4	0	2	1	0	0
	Geen antwoord	5	11	8		7	6	5		5	7	11	
Opleiding	laag	31	15	32	37	15	11	32	43	5	15	5	16
	midden	40	42	53	31	34	43	39	39	22	18	16	27
	hoog	29	43	15	32	51	46	29	17	73	67	79	57
Migratieachtergrond	Nederlands	30	29	16	26	41	46	46	51	52	45	43	47
	niet-westers	57	58	57	59	45	36	32	38	26	38	38	34
	westers	13	13	27	14	15	18	22	11	23	16	19	18
n		111	116	55		143	135	67		93	97	22	

Bijlage 3.6: Absolute aantallen van de verhuiscategorieën voor de stad Rotterdam, NPRZ en Overig Rotterdam (variant 1), en deelgebieden (variant 2)

	Rotterdam	NPRZ*1	Overig Rotterdam**	Focuswijken NPRZ**	Niet- Focuswijken NPRZ**	Binnenstad**	Overig Rotterdam**
Vestigers	465	219	411	111	143	93	394
Vertrekkers	512	217	460	116	136	97	439
Verhuisden binnen gebied	818	157	495	55	67	22	397
Totaal	1795	593	1366	283	346	211	1231

* telt op tot 1959. Dit komt omdat een vertrekkers uit NPRZ naar overig Rotterdam tweemaal wordt meegeteld. 1 maal bij vertrekkers NPRZ en eenmaal bij vestigers Overig Rotterdam. Het betreft hier een beperkte groep, aangezien de uitwisseling tussen NPRZ en Overig Rotterdam beperkt is (165 personen zijn binnen Rotterdam naar een andere categorie verhuisd: 91 van Overig R'dam naar NPRZ en 74 van NPRZ naar Overig Rotterdam). $593+1366=1959$. $1959-165=1794$. Telt niet precies op tot 1795 i.v.m. afrondingen.

** telt op tot 2071, i.v.m. cases die dubbel geteld worden als zowel vertrekkers als vestigers. Er zijn 543 (gewogen) cases binnen hetzelfde gebied verhuisd. Er zijn 276 gewogen cases die tussen gebieden zijn verhuisd (=818 cases). Die 276 cases worden dubbel meegeteld (1 keer als vertrekkers en 1 keer als vestiger), en daarom is de som van alle deelgebieden $283+346+211+1231=2071$. $2071-275=1796$.

Bijlage Hoofdstuk 4

Bijlage 4.1: Meest eerst genoemde algemene verhuismotieven onder drie verhuiscategorieën in Rotterdam naar inkomen, opleiding en aanwezigheid van kinderen (in %)

Vestigers	inkomen		opleiding		kinderen in hh		Totaal
	laag	midden/hoog	laag/midden	hoog	geen	wel	
Werk	15	23	12	22	18	15	18
Studie	21	0	19	6	14	12	13
Huishoudensvergroting	11	36	12	30	24	14	22
Huishoudensverkleining	9	7	11	7	7	15	8
Zelfstandig gaan wonen	18	8	14	11	14	1	12
Anders	10	9	16	6	8	19	10

Vertrekkers	inkomen		opleiding		kinderen in hh		Totaal
	laag	midden/hoog	laag/midden	hoog	geen	wel	
Werk	16	20	13	19	19	11	17
Studie	13	1	4	8	8	3	6
Huishoudensvergroting	13	37	23	28	22	41	26
De vorige buurt / woonomgeving	2	6	7	2	2	10	4
Eerste reden	2	6	7	2	2	10	4
Anders	12	9	12	12	14	3	12

Verhuisden Rotterdam	inkomen		opleiding		kinderen in hh		Totaal
	laag	midden/hoog	laag/midden	hoog	geen	wel	
Huishoudensvergroting	7	34	20	23	18	26	20
Zelfstandig gaan wonen	24	8	16	16	20	5	16
De vorige woning	7	12	6	13	7	16	9
Moest de woning uit (sloop / einde huurcontract)	12	9	8	12	11	8	10
Anders	15	12	14	12	14	13	14

Bijlage 4.2: Alle genoemde algemene verhuismotieven onder drie verhuiscategorieën in Rotterdam naar inkomen, opleiding en aanwezigheid van kinderen (in %)

Vestigers	inkomen		opleiding		kinderen in hh	
	laag	midden/hoog	laag/midden	hoog	geen	wel
Werk	36	43	33	44	40	26
Studie	35	8	27	17	25	15
Samenwonen / Gezinsuitbreiding	18	43	22	35	31	20
Scheiding / Overlijden partner / Kinderen huis uit	15	10	15	11	12	16
Zelfstandig gaan wonen	28	13	25	17	22	8
Financieel	14	12	9	16	14	6
Gezondheid	8	2	9	3	5	7
De vorige woning	8	8	8	7	7	17
De vorige buurt / woonomgeving	9	12	11	11	9	20
Wilde dichterbij vrienden / familie wonen	21	23	21	22	21	21
Moest de woning uit (sloop / einde huurcontract)	7	6	10	5	6	9
Anders, namelijk	18	18	20	18	16	25
Wilde weg uit Rotterdam	--	--	--	--	--	--
geen antwoord	4	1	5	1	2	4

Vertrekkers	inkomen		opleiding		kinderen in hh	
	laag	midden/hoog	laag/midden	hoog	geen	wel
Werk	26	33	21	32	32	18
Studie	21	3	10	12	13	5
Samenwonen / Gezinsuitbreiding	21	47	31	37	31	47
Scheiding / Overlijden partner / Kinderen huis uit	11	3	9	5	7	4
Zelfstandig gaan wonen	14	7	12	8	10	2
Financieel	13	12	17	9	14	7
Gezondheid	6	4	7	3	6	3
De vorige woning	7	13	11	11	7	23
De vorige buurt / woonomgeving	8	19	17	12	10	27
Wilde dichterbij vrienden / familie wonen	10	19	13	16	15	15
Moest de woning uit (sloop / einde huurcontract)	14	5	12	7	12	1
Anders, namelijk	21	20	24	20	21	21
Wilde weg uit Rotterdam	11	17	16	12	12	20
geen antwoord	6	1	3	5	3	6

Verhuisden Rotterdam	inkomen		opleiding		kinderen in hh		
	laag	Midden/hoog	laag/midden	hoog	geen	wel	
Werk	15	15	16	17	19		8
Studie	19	4	17	8	14		7
Samenwonen / Gezinsuitbreiding	16	42	27	33	27		32
Scheiding / Overlijden partner / Kinderen huis uit	18	9	15	13	14		13
Zelfstandig gaan wonen	34	12	25	22	27		13
Financieel	20	17	24	14	19		18
Gezondheid	13	5	13	6	10		8
De vorige woning	19	22	19	23	19		24
De vorige buurt / woonomgeving	11	24	16	19	14		25
Wilde dichterbij vrienden / familie wonen	13	9	15	9	11		12
Moest de woning uit (sloop / einde huurcontract)	20	14	16	18	18		13
Anders, namelijk	22	17	22	15	19		21
Wilde weg uit Rotterdam	--	--	--	--	--		--
geen antwoord	4	2	3	1	3		4

Bijlage 4.3: Alle genoemde algemene verhuismotieven onder onzelfstandig en zelfstandig wonende huishoudens (voorafgaand aan de verhuizing) naar drie verhuiscategorieën in Rotterdam (in %)

	Onzelfstandig		Verhuisden Rotterdam	Zelfstandig		Verhuisden Rotterdam
	vestigers	vertrekkers		vestigers	vertrekkers	
Werk	44	21	24	35	32	13
Studie	39	24	21	11	3	9
Samenwonen / Gezinsuitbreiding	34	34	28	28	37	31
Scheiding / Overlijden partner / Kinderen huis uit	8	5	11	17	6	16
Zelfstandig gaan wonen	35	20	50	6	3	14
Financieel	12	13	16	13	13	20
Gezondheid	4	4	7	7	5	11
De vorige woning	5	5	19	12	15	23
De vorige buurt / woonomgeving	7	8	12	12	19	20
Wilde dichterbij vrienden / familie wonen	21	12	9	25	17	12
Moest de woning uit (sloop / einde huurcontract)	6	18	15	8	6	19
Anders, namelijk	12	16	16	23	23	20
Wilde weg uit Rotterdam	0	8	0	0	18	0
geen antwoord	2	2	3	2	3	2

Bijlage 4.4: Alle genoemde algemene verhuismotieven in drie deelgebieden naar de drie verhuiscategorieën in Rotterdam (in %)

ALLE GENOEMDE VERHUISMOTIEVEN	Focuswijken NPRZ			Niet-Focuswijken NPRZ			Binnenstad		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
Werk	40	27	19	22	20	6	30	31	19
Studie	29	15	12	8	9	1	23	15	14
Huishoudensvergroting	28	27	22	26	38	26	25	34	39
Huishoudensverkleining	16	12	13	16	10	17	7	6	6
Zelfstandig gaan wonen	28	17	14	25	22	27	21	24	30
Financieel	20	14	20	12	17	20	11	13	20
Gezondheid	12	12	12	10	14	8	5	3	2
De vorige woning	10	18	18	13	14	9	11	12	11
De vorige buurt / woonomgeving	12	25	11	15	18	11	16	9	4
Wilde dichterbij vrienden / familie wonen	21	16	19	12	15	7	12	13	6
Moest de woning uit (sloop / einde huurcontract)	12	7	19	13	10	9	11	10	4
Anders, namelijk	15	20	35	15	16	17	19	18	30
Wilde weg uit Rotterdam*	0	19*	0	0	26*	0	0	14*	0
geen antwoord	4	5	6	4	2	2	5	1	0

* Wilde weg uit Rotterdam is enkel gevraagd aan vertrekkers uit de stad Rotterdam (buitenstedelijke vertrekkers). In bovenstaande tabel is het percentage van de antwoordcategorie 'Wilde weg uit Rotterdam' berekend door het aantal respondenten dat dit antwoord heeft gegeven te delen op het aantal buitenstedelijke. Daarmee sluit de berekening van deze antwoordcategorie niet aan op de berekening van de andere antwoordcategorieën van deze tabel (daar is namelijk gedeeld op het aantal binnenstedelijke vertrekkers en het aantal buitenstedelijke vertrekkers).

Bijlage 4.5: Vorige woning als belangrijke reden om te verhuizen onder drie verhuisgroepen in Rotterdam naar inkomen, opleiding en aanwezigheid van kinderen (in %)

Vestigers	inkomen		opleiding		kind in hh		
	laag	midden/hoog	laag/midden	hoog	geen	wel	
woning geen belangrijke reden	54	54	49	58	54	54	54
de woning was te klein	15	15	6	19	14	18	18
de woning was te duur	7	13	8	10	10	11	11
wilde een eengezinswoning	1	2	3	1	2	8	8
wilde een gelijkvloerse woning	4	4	7	2	4	5	5
wilde een eigen tuin	3	5	4	3	3	6	6
slechte toestand van de woning	5	4	7	4	3	18	18
andere reden	34	30	38	27	33	22	22
geen antwoord	1	1	1	0	1	1	1

Vertrekkers	inkomen		opleiding		kind in hh		
	laag	midden/hoog	laag/midden	hoog	geen	wel	
woning geen belangrijke reden	48	44	36	53	51	28	28
de woning was te klein	9	28	14	23	12	44	44
de woning was te duur	11	9	12	8	10	10	10
wilde een eengezinswoning	5	15	10	11	5	27	27
wilde een gelijkvloerse woning	4	2	6	2	3	3	3
wilde een eigen tuin	6	21	13	16	10	30	30
slechte toestand van de woning	7	6	6	6	5	12	12
andere reden	34	29	40	26	33	28	28
geen antwoord	2	1	2	1	1	0	0

Verhuisden Rotterdam	inkomen		opleiding		kind in hh		
	laag	midden/hoog	laag/midden	hoog	geen	wel	
woning geen belangrijke reden	38	34	33	38	40	24	24
de woning was te klein	19	29	21	30	20	36	36
de woning was te duur	17	13	17	14	13	19	19
wilde een eengezinswoning	3	9	7	5	2	16	16
wilde een gelijkvloerse woning	3	4	4	3	3	5	5
wilde een eigen tuin	7	11	5	14	6	20	20
slechte toestand van de woning	12	10	15	9	14	5	5
andere reden	36	33	44	26	36	33	33
geen antwoord	2	1	3	0	2	0	0

Bijlage 4.6: Vorige woonbuurt als belangrijke reden om te verhuizen onder drie verhuiscategorieën in Rotterdam naar inkomen, opleiding en aanwezigheid van kinderen (in %)

Vestigers	Inkomen		Opleiding		Kinderen in HH	
	L	M/H	L/M	H	geen	wel
de woonomgeving was geen belangrijke reden om te verhuizen	54	62	47	65	57	48
te weinig parkeergelegenheid	3	2	3	1	2	2
onveiligheid in de buurt (criminaliteit, vandalisme, verkeer)	4	3	5	1	3	5
slechte bereikbaarheid per auto / openbaar vervoer	11	6	8	7	8	4
er was geen geschikt woningaanbod	9	7	9	6	10	11
de buurt raakte in verval (veroudering, vervuiling)	2	1	2	0	1	4
de mensen in de buurt bevielen niet	3	5	6	3	4	12
onvoldoende (kwaliteit van) winkels/ horeca / musea / theaters/bioscopen	10	12	10	12	12	8
de buurt was druk / lawaaierig	6	4	5	5	4	14
onvoldoende (kwaliteit van) groen/waterpartijen	1	2	0	2	1	4
de buurt was ongeschikt om kinderen te laten opgroeien	4	2	4	1	2	15
onvoldoende (kwaliteit van) speel- en recreatiemogelijkheden voor kinderen en jongeren	2	1	2	0	1	7
de buurt was saai / eentonig / sfeerloos	18	12	21	13	18	11
onvoldoende (kwaliteit van) scholen / kinderopvang	1	0	0	0	1	1
onvoldoende (kwaliteit van) zorgvoorzieningen (zoals huisarts)	1	0	0	0	1	0
andere reden, namelijk:	25	18	26	18	21	18
ik voelde me niet thuis in de buurt	0	0	0	0	--	--
er was weinig contact tussen bewoners	0	0	0	0	--	--
de (veranderende) buurtsamenstelling	0	0	0	0	--	--
geen antwoord	2	0	1	0	1	0

Vertrekkers	Inkomen		Opleiding		Kinderen in HH	
	L	M/H	L/M	H	geen	wel
de woonomgeving was geen belangrijke reden om te verhuizen	54	40	41	50	53	25
te weinig parkeergelegenheid	3	10	5	7	6	9
onveiligheid in de buurt (criminaliteit, vandalisme, verkeer)	10	20	16	15	10	31
slechte bereikbaarheid per auto / openbaar vervoer	0	3	0	1	2	0
er was geen geschikt woningaanbod	13	13	14	12	11	18
de buurt raakte in verval (veroudering, vervuiling)	5	6	8	4	5	8
de mensen in de buurt bevielen niet	7	7	9	6	6	10
onvoldoende (kwaliteit van) winkels/ horeca / musea / theaters/bioscopen	1	4	0	3	2	6
de buurt was druk / lawaaierig	11	9	11	9	10	12
onvoldoende (kwaliteit van) groen/waterpartijen	5	4	2	5	3	5
de buurt was ongeschikt om kinderen te laten opgroeien	4	18	11	13	5	33

onvoldoende (kwaliteit van) speel- en recreatiemogelijkheden voor kinderen en jongeren	1	1	0	1	0	3
de buurt was saai / eentonig / sfeerloos	6	3	4	4	5	1
onvoldoende (kwaliteit van) scholen / kinderopvang	0	1	1	0	0	3
onvoldoende (kwaliteit van) zorgvoorzieningen (zoals huisarts)	8	7	12	3	8	3
andere reden, namelijk:	16	20	25	13	20	14
ik voelde me niet thuis in de buurt	8	10	10	8	8	13
er was weinig contact tussen bewoners	5	3	6	3	4	3
de (veranderende) buurtsamenstelling	4	6	6	4	4	7
geen antwoord	1	1	1	2	2	0

Verhuisden binnen Rotterdam	Inkomen		Opleiding		Kinderen in HH	
	L	M/H	L/M	H	geen	wel
de woonomgeving was geen belangrijke reden om te verhuizen	50	46	42	54	52	37
te weinig parkeergelegenheid	4	7	7	4	5	7
onveiligheid in de buurt (criminaliteit, vandalisme, verkeer)	13	12	15	12	12	16
slechte bereikbaarheid per auto / openbaar vervoer	5	1	3	3	3	0
er was geen geschikt woningaanbod	10	7	9	9	8	10
de buurt raakte in verval (veroudering, vervuiling)	4	4	7	2	5	4
de mensen in de buurt bevielen niet	5	11	8	8	6	11
onvoldoende (kwaliteit van) winkels/ horeca / musea / theaters/bioscopen	5	2	2	3	3	3
de buurt was druk / lawaaierig	7	9	8	9	7	13
onvoldoende (kwaliteit van) groen/waterpartijen	3	2	2	3	2	3
de buurt was ongeschikt om kinderen te laten opgroeien	3	6	4	6	1	14
onvoldoende (kwaliteit van) speel- en recreatiemogelijkheden voor kinderen en jongeren	2	2	3	1	0	7
de buurt was saai / eentonig / sfeerloos	4	7	5	6	6	6
onvoldoende (kwaliteit van) scholen / kinderopvang	2	2	3	2	1	4
onvoldoende (kwaliteit van) zorgvoorzieningen (zoals huisarts)	1	0	1	1	1	1
andere reden, namelijk:	22	21	24	17	22	22
ik voelde me niet thuis in de buurt	10	14	13	11	8	23
er was weinig contact tussen bewoners	7	3	4	6	5	3
de (veranderende) buurtsamenstelling	0	0	0	0	--	--
geen antwoord	2	1	3	0	2	1

Bijlage 4.7: Aspecten van Rotterdam als belangrijke reden om uit de stad te vertrekken naar achtergrondkenmerken (in %)

	Inkomen		Opleiding		Kinderen in hh		
	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel	
Rotterdam zelf was geen belangrijke reden om uit de stad te verhuizen	62		52	57	57	61	45
kon in Rotterdam niet de woning vinden die ik zocht	25		26	27	23	22	35
kon in Rotterdam geen geschikt werk vinden	8		6	4	7	8	5
kon in Rotterdam niet de gewenste studierichting volgen	6		0	0	4	3	0
te veel vandalisme, geweld en criminaliteit in Rotterdam	12		11	16	7	9	16
te weinig groen / openbare ruimte in de stad	5		3	3	5	3	6
wilde kinderen in een andere omgeving laten opgroeien	6		19	11	14	5	37
de files en verkeersopstoppingen in en om Rotterdam	2		8	5	5	6	3
de bevolkingssamenstelling van Rotterdam	4		9	8	6	6	9
andere reden, namelijk	12		16	20	12	16	11
geen antwoord	3		1	2	1	1	0

Bijlage Hoofdstuk 5

Bijlage 5.1: Gezochte woonomgeving naar verhuiscgroep naar achtergrondkenmerken (in %)(meerdere antwoorden mogelijk)

	Inkomen		Opleiding		Kinderen in hh	
	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel
Vestigers						
het centrum van een grote stad	32	30	22	37	32	14
het centrum van een middelgrote of kleine stad	5	4	6	2	4	5
een levendige wijk bij het centrum van een grote stad	30	34	24	39	32	16
een levendige wijk bij het centrum van een middelgrote of kleine stad	7	4	4	7	6	4
een rustige stadswijk in een grote stad	27	33	27	29	29	27
een rustige stadswijk in een middelgrote of kleine stad	6	6	8	4	5	11
een buitenwijk in een grote stad	6	6	10	3	6	9
een buitenwijk in een middelgrote of kleine stad	2	3	3	1	2	4
een dorp of landelijke gemeente	3	1	3	0	4	5
niet naar een specifieke woonomgeving op zoek	28	21	29	22	23	38
geen antwoord	1	2	3	1	1	1
Vertrekkers						
het centrum van een grote stad	15	13	11	14	17	2
het centrum van een middelgrote of kleine stad	17	4	8	10	11	2
een levendige wijk bij het centrum van een grote stad	--	--	--	--	--	--
een levendige wijk bij het centrum van een middelgrote of kleine stad	10	14	11	12	14	7
een rustige stadswijk in een grote stad	--	--	--	--	--	--
een rustige stadswijk in een middelgrote of kleine stad	15	22	16	21	14	33
een buitenwijk in een grote stad	6	14	7	13	9	15
een buitenwijk in een middelgrote of kleine stad	3	10	8	7	6	11
een dorp of landelijke gemeente	9	23	19	14	13	29
niet naar een specifieke woonomgeving op zoek	48	29	43	36	41	28
geen antwoord	1	1	4	1	3	0
Verhuisden binnen Rotterdam						
het centrum van een grote stad	21	24	13	31	25	16
het centrum van een middelgrote of kleine stad	3	1	2	2	2	1
een levendige wijk bij het centrum van een grote stad	21	28	13	36	25	22
een levendige wijk bij het centrum van een middelgrote of kleine stad	3	1	3	0	2	2
een rustige stadswijk in een grote stad	27	33	25	38	29	37
een rustige stadswijk in een middelgrote of kleine stad	7	6	11	3	5	11
een buitenwijk in een grote stad	6	13	9	12	9	13
een buitenwijk in een middelgrote of kleine stad	2	4	2	4	3	3
een dorp of landelijke gemeente	1	2	1	1	1	1
niet naar een specifieke woonomgeving op zoek	35	22	42	15	29	27
geen antwoord	4	2	6	1	4	2

Bijlage 5.2: Geografische zoekgebied naar verhuisgroep naar achtergrondkenmerken (in %)(meer antwoorden mogelijk)

Vestigers	Inkomen		Opleiding		Kind	
	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel
gezocht in de buurt van vorige woning	25	21	24	20	21	34
gezocht in de aangrenzende buurten van vorige woning	17	14	22	10	15	30
gezocht in overige delen van de stad Rotterdam, namelijk:	55	63	51	65	60	49
gezocht in overige delen van de regio Rotterdam, namelijk:	11	7	14	5	9	15
gezocht buiten de regio Rotterdam, namelijk:	13	11	9	12	11	13
geen antwoord	7	11	9	10	9	4

Vertrekkers	Inkomen		Opleiding		Kind	
	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel
gezocht in de buurt van vorige woning	26	23	24	23	23	22
gezocht in de aangrenzende buurten van vorige woning	18	16	18	13	13	24
gezocht in overige delen van de stad Rotterdam, namelijk:	21	18	22	17	17	27
gezocht in overige delen van de regio Rotterdam, namelijk:	10	18	16	14	11	27
gezocht buiten de regio Rotterdam, namelijk:	54	61	48	64	60	51
geen antwoord	7	4	8	6	8	4

Verhuisden binnen Rotterdam	Inkomen		Opleiding		Kind	
	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel
gezocht in de buurt van vorige woning	54	51	47	56	53	49
gezocht in de aangrenzende buurten van vorige woning	37	34	30	40	36	36
gezocht in overige delen van de stad Rotterdam, namelijk:	38	46	34	49	43	38
gezocht in overige delen van de regio Rotterdam, namelijk:	11	8	11	8	6	17
gezocht buiten de regio Rotterdam, namelijk:	3	8	7	5	5	8
geen antwoord	4	2	4	2	3	2

Bijlage 5.3: Redenen om voor Rotterdam te kiezen uitgesplitst onder twee verhuisgroepen naar achtergrondkenmerken (in %)(meer antwoorden mogelijk)

Vestigers	Inkomen		Opleiding		Kind in HH	
	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel
ik vind Rotterdam een fijne stad om in te wonen	48	55	46	53	53	45
ik kon er snel woonruimte krijgen	23	12	18	17	17	16
de sfeer in de woonbuurt sprak me aan	11	13	7	15	12	8
ik kon er goedkope woonruimte krijgen	16	10	11	14	14	5
ik vond er mijn ideale woning	12	20	18	13	15	16
er was geen geschikt aanbod in andere gemeenten waar ik wilde wonen	11	7	12	7	8	12
ik wilde in de grote stad wonen	24	26	18	29	27	22
ik wilde dicht bij vrienden / familie wonen	22	24	23	23	23	18
ik wilde in de stad wonen waar ik werk	13	10	10	12	11	14
ik wilde dicht bij mijn werk wonen	12	24	11	19	18	12
vanwege het multiculturele karakter	11	8	7	7	10	8
de aanwezigheid van horeca / musea / theaters / bioscopen	17	17	14	19	19	6
de aanwezigheid van winkels	9	6	9	5	7	8
de religieuze voorzieningen of scholen met een religieuze / levensbeschouwelijke grondslag	3	0	1	0	1	4
de medische voorzieningen	3	0	1	1	1	5
de aanwezigheid van de eigen etnische groep	1	1	1	0	1	4
de specifieke onderwijsvoorzieningen: beroeps- en wetenschappelijk onderwijs	14	1	14	3	8	4
andere reden	20	21	22	23	19	28
geen antwoord	1	1	1	0	1	0

Verhuisden binnen Rotterdam	Inkomen		Opleiding		Kind in HH	
	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel
ik vind Rotterdam een fijne stad om in te wonen	65	71	57	79	70	62
ik kon er snel woonruimte krijgen	10	9	13	6	10	7
de sfeer in de woonbuurt sprak me aan	7	24	17	15	15	17
ik kon er goedkope woonruimte krijgen	9	8	8	9	9	6
ik vond er mijn ideale woning	14	21	13	22	17	18
er was geen geschikt aanbod in andere gemeenten waar ik wilde wonen	2	5	4	3	3	5
ik wilde in de grote stad wonen	20	15	14	22	22	6
ik wilde dicht bij vrienden / familie wonen	29	30	27	32	33	23
ik wilde in de stad wonen waar ik werk	11	8	6	14	10	11
ik wilde dicht bij mijn werk wonen	8	27	10	25	18	14
vanwege het multiculturele karakter	7	15	7	15	9	17
de aanwezigheid van horeca / musea / theaters / bioscopen	6	10	4	11	8	7
de aanwezigheid van winkels	7	5	11	2	6	7
de religieuze voorzieningen of scholen met een religieuze / levensbeschouwelijke grondslag	2	0	2	0	1	2
de medische voorzieningen	4	4	7	0	2	9
de aanwezigheid van de eigen etnische groep	1	0	1	0	1	1
de specifieke onderwijsvoorzieningen: beroeps- en wetenschappelijk onderwijs	10	3	11	3	9	1
andere reden	19	10	18	9	13	20
geen antwoord	1	0	1	0	1	0

Bijlage Hoofdstuk 6

Bijlage 6.1: Beoordeling van carrière mogelijkheden en bereikbaarheid banen onder de drie verhuisgroepen naar achtergrondkenmerken (in %)

															Verhuisden binnen Rotterdam												
Vestigers								Vertrekkers																			
Inkomen								Opleiding				Kind.		Inkomen								Opleiding				Kind.	

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Bijlage 6.2: Werklocatie en vervoermiddel naar werk onder verhuisgroepen naar achtergrondkenmerken (in %)

								Verhuisden binnen Rotterdam							
Vestigers															
		Inkomen		Opleiding		Kinderen		Inkomen		Opleiding		Kinderen			
		L	M/H	L/M	H	geen	wel	L	M/H	L/M	H	geen	wel		
werklocatie	ten minste 1 iemand in Rotterdam werkzaam	38	52	45	44	44	32	48	66	51	65	58	54		
	geen werkend iemand in Rotterdam	35	45	28	47	39	33	19	32	19	31	23	31		
	geen betaald werk/geen antwoord	27	3	27	9	17	35	33	2	30	4	19	15		
Vervoermiddel	Auto	18	32	34	23	25	37	15	46	37	30	31	36		
	OV	32	30	44	22	31	36	26	21	18	28	24	22		
	Overig Vervoer	50	48	35	61	50	41	44	49	34	55	51	32		

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Bijlage 6.3: Transitie in woonsituatie naar verhuiscategorie

Vestigers		HUIDIG					
		kamers	inwonend	huur	koop	geen antwoord	totaal
VORIG	kamers	5,6	1,4	8,8	1,2	0,2	17,0
	inwonend	5,3	3,9	10,9	5,5	0,0	25,7
	huur	0,1	2,0	18,5	7,7	0,6	28,9
	koop	0,0	1,4	5,4	10,0	0,3	17,1
	geen antwoord	1,9	1,2	4,0	2,2	2,0	11,3
	totaal	13,0	9,8	47,5	26,7	3,1	100,0

Vertrekkers		HUIDIG					
		kamers	inwonend	huur	koop	geen antwoord	totaal
VORIG	kamers	3,1	7,2	3,9	0,6	1,1	15,8
	inwonend	1,8	2,1	7,6	2,8	0,0	14,2
	huur	0,3	4,9	19,1	9,3	0,5	34,1
	koop	0,1	0,8	4,5	19,6	0,0	25,0
	geen antwoord	0,2	2,2	1,9	1,4	5,1	10,8
	totaal	5,4	17,2	37,0	33,7	6,8	100,0

Verhuisden binnen Rotterdam		HUIDIG					
		kamers	inwonend	huur	koop	geen antwoord	totaal
VORIG	kamers	5,6	0,1	5,6	2,1	0,0	13,4
	inwonend	1,9	2,3	4,3	3,1	0,1	11,7
	huur	1,1	1,5	28,4	16,7	0,8	48,5
	koop	0,1	0,7	4,4	11,7	0,2	17,2
	geen antwoord	0,9	1,3	4,3	1,1	1,7	9,3
	totaal	9,5	5,9	47,0	34,7	2,8	100,0

Bijlage 6.4: Woonsituatie (vorig en huidig) onder verhuisgroepen naar achtergrondkenmerken (in %)

Vertrekkers		Inkomen				Opleiding				Hhsam			
		vorig		huidig		vorig		huidig		vorig		huidig	
		L	M/H	L	M/H	L/M	H	L/M	H	geen	wel	geen	wel
prijs	Niets, want inwonend (bij ouders/familie/vrienden)	28	7	31	6	21	13	21	15	18	4	21	4
	Huur: tot 628 euro per maand	46	24	39	5	33	33	24	17	38	22	21	9
	Huur: tussen 628 en 710 euro per maand	5	8	7	4	5	7	4	6	7	6	5	5
	Huur: meer dan 710 euro per maand	7	16	7	26	6	15	11	20	11	18	16	20
	(Ver)koopprijs: tot 140.000 euro	1	16	3	4	9	10	6	2	7	18	3	3
	(Ver)koopprijs: 140.000 tot 180.000 euro	2	9	1	6	5	7	4	3	4	9	3	5
	(Ver)koopprijs: 180.000 tot 250.000 euro	1	8	2	19	6	5	9	12	3	11	10	16
	(Ver)koopprijs: 250.000 euro en hoger	2	10	3	27	3	8	9	21	4	12	11	34
eigendom	Op kamers/studentenwoning	26	9	12	0	16	17	3	7	20	5	6	3
	Inwonend bij ouders/familie/vrienden	24	8	25	11	17	13	18	16	17	5	22	4
	Zelfstandige huurwoning van een woningcorporatie	14	17	26	16	19	15	24	18	14	25	20	19
	Zelfstandige huurwoning van een particuliere verhuurder	15	22	21	15	12	21	17	17	20	15	17	14
type	Koopwoning	8	40	8	55	22	27	28	38	18	49	28	56
	Eengezinswoning	19	21	33	60	26	16	46	49	17	27	41	72
	Beneden / bovenwoning	17	11	14	6	10	17	11	9	14	15	11	6
	Appartement of portiekwoning zonder lift	34	36	27	15	34	34	19	19	33	38	21	11
	Appartement of portiekwoning met lift	16	28	16	17	18	25	12	19	24	17	20	6
	Nieuwbouwwoning	11	12	9	16	14	9	12	13	12	5	13	12

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Vestigers		Inkomen				Opleiding				Hhsam			
		vorig		huidig		vorig		huidig		vorig		huidig	
		L	M/H	L	M/H	L/M	H	L/M	H	geen	wel	geen	wel
prijs	Niets, want inwonend (bij ouders/familie/vrienden)	36	15	9	5	34	20	10	6	28	8	5	14
	Huur: tot 628 euro per maand	38	26	48	9	24	38	40	23	30	41	32	21
	Huur: tussen 628 en 710 euro per maand	5	7	18	8	8	5	10	15	5	10	13	15
	Huur: meer dan 710 euro per maand	4	21	10	30	8	14	12	23	13	7	20	17
	(Ver)koopprijs: tot 140.000 euro	0	1	7	11	1	1	9	8	1	2	9	5
	(Ver)koopprijs: 140.000 tot 180.000 euro	3	5	2	10	2	5	4	8	4	8	6	8
	(Ver)koopprijs: 180.000 tot 250.000 euro	1	10	1	13	5	5	5	9	5	8	7	5
	(Ver)koopprijs: 250.000 euro en hoger	3	12	2	12	6	8	4	8	7	10	6	9
eigendom	Op kamers/studentenwoning	22	12	20	2	8	24	12	10	18	14	13	8
	Inwonend bij ouders/familie/vrienden	37	17	13	6	34	24	14	8	29	9	8	17
	Zelfstandige huurwoning van een woningcorporatie	16	19	29	21	21	14	32	18	15	27	24	33
	Zelfstandige huurwoning van een particuliere verhuurder	8	19	24	23	8	16	11	33	12	16	25	9
type	Koopwoning	8	27	12	45	17	18	27	29	16	27	27	32
	Eengezinswoning	40	42	11	21	51	36	21	12	41	38	13	34
	Beneden / bovenwoning	12	13	25	16	9	14	20	22	13	9	22	10
	Appartement of portiekwoning zonder lift	25	21	35	30	18	28	30	33	21	38	31	36
	Appartement of portiekwoning met lift	10	17	27	31	8	17	26	32	13	7	33	19
	Nieuwbouwwoning	15	13	9	8	15	13	7	9	13	11	11	5

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Verhuisden binnen Rotterdam		Inkomen		Opleiding				Hhsam					
		vorig		huidig		vorig		huidig		vorig		huidig	
		L	M/H	L	M/H	L/M	H	L/M	H	geen	wel	geen	wel
prijs	Niets, want inwonend (bij ouders/familie/vrienden)	15	7	5	2	12	8	4	2	12	7	3	4
	Huur: tot 628 euro per maand	48	26	44	8	40	37	34	20	42	24	32	14
	Huur: tussen 628 en 710 euro per maand	11	12	20	7	12	8	19	8	12	9	12	19
	Huur: meer dan 710 euro per maand	7	25	10	26	13	20	15	22	14	21	18	15
	(Ver)koopprijs: tot 140.000 euro	6	6	10	7	5	7	8	9	5	9	10	4
	(Ver)koopprijs: 140.000 tot 180.000 euro	2	6	3	13	4	4	3	12	2	7	8	6
	(Ver)koopprijs: 180.000 tot 250.000 euro	3	6	1	15	3	6	6	9	3	7	7	9
eigendom	(Ver)koopprijs: 250.000 euro en hoger	1	10	0	22	3	8	5	16	3	10	5	25
	Op kamers/studentenwoning	20	6	18	0	13	16	16	4	18	2	12	1
	Inwonend bij ouders/familie/vrienden	17	6	9	3	13	8	5	5	12	9	5	7
	Zelfstandige huurwoning van een woningcorporatie	26	23	38	22	28	20	43	19	25	23	31	33
	Zelfstandige huurwoning van een particuliere verhuurder	15	36	14	19	19	31	10	24	26	23	18	11
	Koopwoning	8	28	17	55	14	22	23	49	11	35	32	44
	Eengezinswoning	22	29	9	35	28	25	19	23	23	32	11	47
type	Beneden / bovenwoning	16	18	20	17	18	16	16	22	16	20	22	10
	Appartement of portiekwoning zonder lift	27	31	39	22	24	33	31	30	31	25	33	24
	Appartement of portiekwoning met lift	21	19	27	23	18	20	28	25	21	15	30	14
	Nieuwbouwwoning	11	7	2	12	8	11	4	10	9	9	5	15

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Bijlage 6.5: Beoordeling van de woning naar verhuiscriteria naar achtergrondkenmerken (schaal 1-5, met 1= zeer ontevreden en 5= zeer tevreden)

	Vestigers						Verhuisden binnen Rotterdam					
	Inkomen		Opleiding		Kinderen in hh		Inkomen		Opleiding		Kinderen in hh	
	l	m/h	l/m	h	geen	wel	l	m/h	l/m	h	geen	wel
Totaal oordeel	3,9	4,2	4,0	4,2	4,1	4,1	3,9	4,3	4,0	4,2	4,0	4,2
Indeling	3,9	4,2	3,9	4,1	4,0	4,1	3,9	4,1	3,9	4,0	3,9	4,0
Grootte	3,8	4,1	3,8	4,1	3,9	4,1	3,8	4,1	3,8	4,1	3,8	4,1
Type	3,9	4,2	3,9	4,1	4,0	4,1	3,8	4,2	3,8	4,1	3,8	4,1
Staat van onderhoud	3,3	3,8	3,5	3,6	3,5	3,8	3,4	3,8	3,6	3,6	3,6	3,6
Architectuur	3,6	3,7	3,4	3,7	3,6	3,8	3,5	3,8	3,5	3,7	3,5	3,7
Buitenruimte bij de woning (tuin, balkon)	3,4	3,6	3,5	3,5	3,5	3,8	3,4	3,8	3,5	3,7	3,5	3,7
Directe woonomgeving	3,9	4,1	3,8	4,0	4,0	3,9	3,8	4,3	3,8	4,3	3,8	4,3

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Bijlage 6.6a: Beoordeling van mogelijkheden op de Rotterdamse woningmarkt onder de drie verhuiscriteria naar achtergrondkenmerken (in %)

		Vestigers						Vertrekkers						Verhuisden binnen Rotterdam					
		Inkomen		Opleiding		Kind. In hh.		Inkomen		Opleiding		Kind. In hh.		Inkomen		Opleiding		Kind. In hh.	
		L	M/H	L/M	H	geen	wel	L	M/H	L/M	H	geen	wel	L	M/H	L/M	H	geen	wel
mogelijkheden op Rotterdamse woningmarkt	(helemaal) oneens																		
	(helemaal) eens	8	3	4	4	5	8	16	13	15	12	14	13	14	9	17	5	10	16
		66	77	62	77	71	62	53	73	56	71	64	67	61	77	60	81	72	63

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Bijlage 6.6b: Beoordeling van mogelijkheden op de Rotterdamse woningmarkt onder de drie verhuiscriteria naar type woning (in %)

		Vestigers								Vertrekkers								Verhuisden binnen Rotterdam			
		Op kamers	Inwonend bij ouders /familie/rienden	Zelfstandige huurwoning	Zelfst. Part. Huurw.	Koopwoning	Geen antwoord	Op kamers	Inwonend bij ouders /familie/rienden	Zelfstandige huurwoning	Zelfst. Part. Huurw.	Koopwoning	Geen antwoord	Op kamers /	Inwonend bij ouders /familie/rienden	Zelfstandige huurwoning	Zelfst. Part. Huurw.	Koopwoning	Geen antwoord		
(helemaal) oneens (helemaal) eens		3	5	10	4	4	7	20	11	21	19	6	28	16	29	15	10	6	0		
		55	83	64	79	72	31	40	68	58	54	78	52	67	44	65	62	81	45		

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Bijlage 6.7: Invloed economische crisis op de verhuizing naar verhuiscriteria naar achtergrondkenmerken (in %)

		Vestigers						Vertrekker						Verhuisden binnen Rotterdam					
		l	m/h	l/m	h	geen	wel	l	m/h	l/m	h	geen	wel	l	m/h	l/m	h	geen	wel
Nee, ik heb mijn verhuizing niet uitgesteld vanwege de economische crisis																			
Ja, vanwege daling van het inkomen																			
Ja, kreeg financiering niet rond																			
Ja, ik kreeg mijn vorige koopwoning moeilijk verkocht																			
Ja, vanwege onzekerheid over de toekomst																			
Andere reden																			
		91	89	87	93	88	85	90	88	84	90	89	82	80	90	84	86	88	77
		1	0	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	3	1	2	2	2	2
		1	0	1	0	3	1	2	0	2	0	1	0	5	0	3	1	2	3
		0	5	3	2	2	8	0	8	5	5	3	12	1	1	2	1	1	2
		2	3	3	3	3	2	4	1	0	3	3	1	4	2	4	2	2	6
		5	3	6	1	4	3	3	2	7	1	4	4	7	5	6	7	5	10

Bijlage 6.8: Hoe heeft u uw huidige woning gevonden naar verhuiscriteria naar achtergrondkenmerken (in %)

	Vestigers						Verhuisden binnen Rotterdam					
	Inkomen		Opleiding		Kind in hh		Inkomen		Opleiding		Kind in hh	
	l	m/h	l/m	h	geen	wel	l	m/h	l/m	h	geen	wel
via funda/zaap.nl	12	33	21	25	23	19	11	44	15	38	23	38
via Woonnet Rijnmond	15	5	17	6	10	12	33	11	33	11	20	32
via een makelaar	10	12	9	12	10	13	10	11	7	12	10	11
via verhuurder	6	10	7	9	7	12	6	4	7	3	6	1
via familie/vrienden/collega's	26	14	21	20	20	24	21	14	18	18	20	11
andere websites	15	9	8	16	13	0	3	3	2	4	4	1
ingetrokken bij partner/familie	3	11	5	9	7	8	2	4	3	3	3	2
anders	11	3	9	2	8	9	12	7	13	6	12	4
geen antwoord	2	3	2	2	2	4	3	3	2	4	3	1

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Bijlage 6.9: Waar ziet men zichzelf over vier jaar naar verhuiscriteria naar achtergrondkenmerken (in %)

	Vestigers						Vertrekkers						Verhuisden binnen Rotterdam					
	Inkomen		Opleiding		Kind in hh		Inkomen		Opleiding		Kind in hh		Inkomen		Opleiding		Kind in hh	
	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel	L	M/H	L/M	H	Geen	Wel
Ik woon nog steeds in mijn huidige woning	28	35	38	29	30	45	24	51	40	37	32	62	33	57	46	43	40	60
Ik ben verhuisd naar een andere woning in de stad Rotterdam	34	22	23	30	30	14	9	10	6	12	10	9	21	18	16	24	22	12
Ik ben verhuisd naar een woning buiten de stad Rotterdam maar wel in de regio Rotterdam	5	12	6	9	8	13	20	11	14	13	15	11	8	7	8	7	8	5
Ik ben verhuisd naar een woning buiten de regio Rotterdam	8	8	5	12	9	6	15	8	11	11	12	7	8	3	7	4	6	5
Ik ben verhuisd naar het buitenland	4	4	1	6	3	4	6	3	2	7	7	0	4	6	3	7	6	3
Geen idee	17	17	26	12	19	16	22	15	23	16	21	10	22	8	17	14	16	14
Geen antwoord	3	3	2	2	2	1	3	2	3	3	3	1	3	2	3	1	2	2

Significant verschil ten opzichte van één andere groep

Bijlage 7 Tabellen behorende bij ‘Overig Rotterdam’ (variant 2).

Hier zijn alle Rotterdamse buurten, niet behorende tot NPRZ en Binnenstad samengenomen tot één categorie. De informatie over dit deelgebied is niet in de hoofdtekst vermeld omdat de focus in het rapport ligt op de Focuswijken NPRZ, Niet-Focuswijken NPRZ en Binnenstad. Hieronder volgen alle tabellen voor dit deelgebied. De omschrijving van de verhuiscategorieën behorende tot rest Rotterdam volgt hieronder:

Vestigers	Personen die vanuit andere Nederlandse gemeenten dan Rotterdam of vanuit gebied NPRZ of Binnenstad naar de overige Rotterdamse buurten (niet behorende tot NPRZ of Binnenstad) zijn verhuisd.
Vertrekkers	Personen die vanuit Rest Rotterdam (bestaande uit alle buurten die niet tot NPRZ of Binnenstad behoren) naar NPRZ of Binnenstad of naar gemeenten elders in Nederland verhuisd zijn.
Verhuisden Rotterdam	Personen die binnen de buurten die samen Rest Rotterdam vormen (dus alle verhuizingen die tussen buurten plaatsvinden die niet tot het NPRZ of Binnenstad behoren) verhuisd zijn.

Bijlage 7.1: Meest eerstgenoemde algemene verhuismotieven onder drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (maximaal drie redenen)(in %)(behorende bij tabel 4.3)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
Werk	16	16	4
Studie	15	8	4
Huishoudens-vergroting	21	23	20
Moest de woning uit	3	7	14
Anders	12	14	15

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

Bijlage 7.2: Meest totaalgenoemde algemene verhuismotieven onder drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (maximaal drie redenen)(in %)(behorende bij bijlage 4.4)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
Werk	34	27	11
Studie	24	14	9
Huishoudensvergroting	28	29	30
Huishoudensverkleining	11	8	14
Zelfstandig gaan wonen	20	12	20
Financieel	14	13	19
Gezondheid	5	4	8
De vorige woning	12	12	24
De vorige buurt / woonomgeving	12	13	19
Wilde dichterbij vrienden / familie wonen	21	12	12
Moest de woning uit (sloop / einde huurcontract)	7	13	20
Anders, namelijk	21	23	18
Wilde weg uit Rotterdam	0	7	0
geen antwoord	1	5	3

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

Bijlage 7.3: Vorige woning als belangrijke verhuisreden onder drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (maximaal drie redenen)(in %)(behorende bij tabel 4.5)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
woning geen belangrijke reden	48	46	35
woning wel belangrijke reden:			
de woning was te klein	20	18	24
de woning was te duur	12	9	19
wilde een eengezinswoning	4	6	3
wilde een gelijkvloerse woning	4	3	4
wilde een eigen tuin	6	10	8
slechte toestand van de woning	8	4	11
andere reden	33	35	31
geen antwoord	1	3	2

Bijlage 7.4: Vorige woonomgeving als belangrijke reden om te verhuizen onder drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (maximaal drie redenen)(in %)(behorende bij tabel 4.7)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
de woonomgeving was geen belangrijke reden om te verhuizen	53	48	50
de woonomgeving was wel een belangrijke reden:			
te weinig parkeergelegenheid	3	3	6
onveiligheid in de buurt (criminaliteit, vandalisme, verkeer)	7	12	13
slechte bereikbaarheid per auto / openbaar vervoer	6	3	1
er was geen geschikt woningaanbod	9	13	8
de buurt raakte in verval (veroudering, vervuiling)	2	4	4
de mensen in de buurt bevielen niet	5	8	8
onvoldoende (kwaliteit van) winkels/ horeca / musea / theaters / bioscopen	9	4	3
de buurt was druk / lawaaierig	7	7	6
onvoldoende (kwaliteit van) groen/waterpartijen	2	3	3
de buurt was ongeschikt om kinderen te laten opgroeien	6	7	3
onvoldoende (kwaliteit van) speel- en recreatiemogelijkheden voor kinderen en jongeren	2	2	1
de buurt was saai / eentonig / sfeerloos	13	5	8
onvoldoende (kwaliteit van) scholen/ kinderopvang	1	0	3
onvoldoende (kwaliteit van) zorgvoorzieningen (zoals huisarts)	1	5	0
andere reden	22	21	19
ik voelde me niet thuis in de buurt *	12	11	12
er was weinig contact tussen bewoners *	5	2	6
de (veranderende) buurtsamenstelling **	--	3	--
geen antwoord	1	2	1

*) deze stelling is niet voorgelegd aan de vestigers in Rotterdam vanuit andere Nederlandse gemeenten. Daarom is voor deze stelling om het aandeel te berekenen de noemer aangepast voor de groep vestigers. Deze is gezet op het aantal binnenstedelijke vestigers (i.p.v. binnenstedelijke vestigers + binnenlandse vestigers zoals bij de andere antwoordcategorieën is gebeurd).

**) deze stelling is niet voorgelegd aan de vestigers in Rotterdam vanuit andere Nederlandse gemeenten en ook niet aan verhuizers binnen Rotterdam. Daarom is voor deze stelling enkel gegevens voor de groep vertrekkers naar andere Nederlandse gemeenten beschikbaar. Daarom is voor deze stellingen om het aandeel te berekenen de noemer aangepast voor de groep vertrekkers. Deze is gezet op het aantal buitenstedelijke vertrekkers (i.p.v. binnenstedelijke vertrekkers + binnenlandse vertrekkers zoals bij de andere antwoordcategorieën is gebeurd).

Bijlage 7.5: Aspecten van Rotterdam als belangrijke reden om uit de stad te vertrekken voor buitenstedelijke verhuizers in deelgebied Overig Rotterdam (maximaal drie redenen)(in %)(behorende bij tabel 4.9)*

	Totaal*
Rotterdam zelf geen belangrijke reden	56
Rotterdam was wel een belangrijke reden:	
kon in Rotterdam niet de woning vinden die ik zocht	25
kon in Rotterdam geen geschikt werk vinden	6
kon in Rotterdam niet de gewenste studierichting volgen	4
te veel vandalisme, geweld en criminaliteit in Rotterdam	9
te weinig groen / openbare ruimte in de stad	2
wilde kinderen in een andere omgeving laten opgroeien	10
de files en verkeersopstoppen in en om Rotterdam	13
de bevolkingssamenstelling van Rotterdam	4
andere reden	17
geen antwoord	2

*) deze stelling is niet voorgelegd aan verhuizers binnen Rotterdam. Daarom is voor deze stelling enkel gegevens voor de groep vertrekkers naar andere Nederlandse gemeenten beschikbaar. Daarom is de noemer aangepast voor de groep vertrekkers. Deze is gezet op het aantal buitenstedelijke vertrekkers.

Bijlage 7.4: Gezochte type woonomgeving naar uitgesplitst naar drie verhuisgroepen in deelgebied Overig Rotterdam (maximaal drie antwoorden)(in %)(behorende bij tabel 5.3)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
niet naar een specifieke woonomgeving op zoek	25	21	19
het centrum van een grote stad	3	9	0
het centrum van een middelgrote of kleine stad	31	7	29
een levendige wijk bij het centrum van een grote stad*	4	27	2
een levendige wijk bij het centrum van middelgrote of kleine stad	31	4	38
een rustige stadswijk in een grote stad*	8	17	5
een rustige stadswijk in een middelgrote of kleine stad	8	9	12
een buitenwijk in een grote stad	3	4	3
een buitenwijk in een middelgrote of kleine stad	4	12	0
een dorp of landelijke gemeente	25	35	25
geen antwoord	1	4	3

*) Deze stellingen zijn niet voorgelegd aan de vertrekkers uit Rotterdam. Daarom is voor deze twee stellingen de noemer aangepast voor de groep vertrekkers, zodat de noemer enkel bestaat uit de binnenstedelijke vertrekkers. (i.p.v. binnenstedelijke vertrekkers+ buitenstedelijke vertrekkers).

Bijlage 7.5: Geografisch zoekgebied naar drie verhuisgroepen in deelgebied Overig Rotterdam (maximaal drie antwoorden)(in %)(behorende bij tabel 5.4)

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
gezocht in de buurt van vorige woning	24	27	61
gezocht in de aangrenzende buurten van vorige woning	21	21	38
gezocht in overige delen van de stad Rotterdam	57	28	42
gezocht in overige delen van de regio Rotterdam	10	11	11
gezocht buiten de regio Rotterdam	12	42	7
geen antwoord	9	7	2

Bijlage 7.6: Redenen om voor Rotterdam te kiezen naar drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (in %)(meerdere antwoorden mogelijk)(behorende bij tabel 5.6)

	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied
ik vind Rotterdam een fijne stad om in te wonen	56	73	68
ik kon er snel woonruimte krijgen	14	15	8
de sfeer in de woonbuurt sprak me aan	13	6	19
ik kon er goedkope woonruimte krijgen	8	8	10
ik vond er mijn ideale woning	14	14	20
er was geen geschikt aanbod in andere gemeenten waar ik wilde wonen	6	2	5
ik wilde in de grote stad wonen	23	11	22
ik wilde dicht bij vrienden / familie wonen	25	21	33
ik wilde in de stad wonen waar ik werk	12	15	9
ik wilde dicht bij mijn werk wonen	17	17	21
vanwege het multiculturele karakter	9	11	14
de aanwezigheid van horeca / musea / theaters / bioscopen	15	16	4
de aanwezigheid van winkels	8	8	4
de religieuze voorzieningen of scholen met een religieuze / levensbeschouwelijke grondslag	2	0	0
de medische voorzieningen	1	0	6
de aanwezigheid van de eigen etnische groep	1	0	0
de specifieke onderwijsvoorzieningen: beroeps- en wetenschappelijk onderwijs	8	8	8
andere redenen	22	7	13
geen antwoord	1	2	1

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

*Bijlage 7.7: Redenen waarom huishoudens die uit Rotterdam vertrokken zijn niets konden vinden in Rotterdam in deelgebied Overig Rotterdam(in %)(meerdere antwoorden mogelijk)(behorende bij tabel 5.7)**

ik heb niet in Rotterdam naar een woning gezocht	49
Wel gezocht, maar:	
woningen te duur	23
geen geschikt aanbod in buurt waar ik wil wonen	23
te lange wachttijden	15
niet geschikt om kinderen op te laten groeien	5
kwaliteit woningen niet goed	6
te weinig activiteiten ondernomen	0
anders	17
geen antwoord	1

*) Het betreft hier enkel de buitenstedelijke vertrekkers (en dus niet de binnenstedelijke vertrekkers).

*Bijlage 7.8: Had Rotterdam iets kunnen doen om u als inwoner van de stad te houden in deelgebied Overig Rotterdam (in %)(behorende bij tabel 5.8)**

Nee, wilde gewoon de stad uit	10
Nee, ik was toch verhuisd	58
Ja	31
Geen antwoord	1

*) Het betreft hier enkel de buitenstedelijke vertrekkers (en dus niet de binnenstedelijke vertrekkers).

Bijlage 7.9: Carrière mogelijkheden en voldoende banen binnen redelijke afstand bereikbaar naar drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (in %)(behorende bij tabel 6.1)

Rotterdam heeft voldoende carrière mogelijkheden	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
(helemaal) oneens	10	8	11
(helemaal) eens	68	67	66

Vanuit mijn huidige woning zijn voldoende banen binnen redelijke reisafstand bereikbaar	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
(helemaal) oneens	10	9	13
(helemaal) eens	67	67	62

Bijlage 7.10: Werklocatie en vervoermiddel naar werk naar drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (in %)(behorende bij tabel 6.2)

	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied
ten minste 1 iemand in R'dam	42	62	63
geen werkend iemand in R'dam	35	16	25
geen betaald werk/geen antwoord	24	22	12
Auto (ten minste 1 iemand in huishouden)	24	20	34
Openbaar vervoer (ten minste 1 iemand in huishouden)	34	27	21
Lopend/fiets/elektrische fiets/brommer (ten minste 1 iemand in huishouden)	49	52	50

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

Bijlage 7.11: Woonsituatie (vorig en huidig) naar drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (in %)(behorende bij tabel 6.5)

	Vorig			Huidig		
	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisd binnen gebied	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisd binnen gebied
Niets, want inwonend (bij ouders/familie/vrienden)	21	16	7	6	14	0
Huur: tot 628 euro per maand	34	37	33	31	23	21
Huur: tussen 628 en 710 euro per maand	6	5	16	12	8	14
Huur: meer dan 710 euro per maand	15	12	18	19	19	23
(Ver)koop prijs: tot 140.000 euro	1	7	8	8	2	6
(Ver)koop prijs: 140.000 tot 180.000 euro	5	5	5	6	3	12
(Ver)koop prijs: 180.000 tot 250.000 euro	4	5	5	7	9	7
(Ver)koop prijs: 250.000 euro en hoger	6	6	7	7	14	15
Op kamers/studentenwoning	18	19	12	15	9	8
Inwonend bij ouders/familie/vrienden	21	13	7	10	15	4
Zelfstandige huurwoning van een woningcorporatie	18	17	25	26	23	26
Zelfstandige huurwoning van een particuliere verhuurder	15	17	30	19	18	18
Koopwoning	16	22	21	27	29	43
Eengezinswoning	33	20	32	17	38	24
Beneden / bovenwoning	11	16	18	22	12	22
Appartement of portiekwoning zonder lift	27	30	29	29	23	29
Appartement of portiekwoning met lift	16	21	15	30	21	21
Nieuwbouwwoning	11	10	10	12	13	6

Bijlage 7.12: Beoordeling van de woning naar drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (score van 1-5)(behorende bij tabel 6.6)*

	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied
Totaal oordeel	4,1	3,9	4,2
Indeling	4,1	3,9	4,0
Grootte	4,0	3,8	4,0
Type	4,0	3,9	4,1
Staat van onderhoud	3,5	3,5	3,6
Architectuur	3,6	3,4	3,7
Buitenruimte bij de woning	3,5	3,4	3,6
Directe woonomgeving	4,0	4,1	4,1

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

Bijlage 7.13: Mogelijkheden op de Rotterdamse woningmarkt naar drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (in %) (behorende bij tabel 6.7)*

Rotterdam heeft voldoende mogelijkheden op de woningmarkt	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied
(zeer) oneens	25	26	29
(zeer) eens	48	46	37

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

Bijlage 7.14: Invloed economische crisis op de verhuizing naar drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (in %) (behorende bij tabel 6.9)*

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
Nee, ik heb mijn verhuizing niet uitgesteld vanwege de economische crisis	87	90	85
Ja, vanwege daling van het inkomen	0	1	2
Ja, kreeg financiering niet rond	4	1	1
Ja, ik kreeg mijn vorige koopwoning moeilijk verkocht	3	3	1
Ja, vanwege onzekerheid over de toekomst	3	2	4
Andere reden, namelijk	3	3	8

* exclusief geen antwoord

Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

Bijlage 7.15: Hoe heeft u uw huidige woning gevonden naar drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (in %) (behorende bij tabel 6.11)*

	Vestigers	Vertrekkers*	Verhuisden binnen gebied
via Funda/Jaap.nl	24	11	33
via Woonnet	10	31	18
via een makelaar	8	7	10
via verhuurder	6	5	4
via familie/vrienden/ collega's	19	28	18
andere websites	13	4	1
ingetrokken bij partner/familie	7	1	1
anders	9	10	11
geen antwoord	3	3	5

Dik/cursief gedrukte waarden behoren tot de top 3 van meest genoemde antwoordcategorieën

*) Het betreft hier bij de vertrekkers enkel respondenten die uit het gebied vertrokken zijn en zich ergens anders in Rotterdam gevestigd hebben (binnenstedelijke vertrekkers). Aan respondenten die naar een andere Nederlandse gemeente vertrokken zijn (buitenstedelijke vertrekkers), is deze vraag niet gesteld.

Bijlage 7.16: Waar ziet u zichzelf over vier jaar, naar drie verhuiscategorieën in deelgebied Overig Rotterdam (in %) (behorende bij tabel 6.13)*

	Vestigers	Vertrekkers	Verhuisden binnen gebied
Ik woon nog steeds in mijn huidige woning	34	32	49
Ik ben verhuisd naar een andere woning in de stad Rotterdam	27	14	18
Ik ben verhuisd naar een woning buiten de stad Rotterdam maar wel in de regio Rotterdam	6	13	8
Ik ben verhuisd naar een woning buiten de regio Rotterdam	7	11	3
Ik ben verhuisd naar het buitenland	3	8	5
Geen idee	18	18	15
Geen antwoord	4	4	1